N. KARTSEV.

DESPRE PREDAREA ISTORIEI

ÎN ȘCOALA GENERALĂ.

Observații introductive. — Semnificația unui manual de istorie. — Selectarea și clasificarea materialului factual. — Punct de vedere istoric mondial. — Sistematizarea și prezentarea manualului. — Utilizarea manualului în clasă.

ST.PETERSBURG.

Tipografia lui I. N. Skorokhodov (Nadezhdinskaya, 43).

1900.

11) Eseuri despre dezvoltarea și starea contemporană a învățământului secundar în Anglia. P\G. ^ Vzhueva. 1898. Preţ 80 copeici.

12) Psihologie, copilărie timpurie. Prof. F. Tresy. Traducere din a doua ediţie 77. G. Aiizhueva. 1899. Preţ 80 copeici.

13) Metode germane și ruse de aritmetică pentru secolul curent. Al. I. Uspenski. 1899 Preţ 40 copeici.

14) Eseuri despre starea actuală a învăţământului primar în Occident. Europa. Al. I. Strahovoy. 1899 Preţ 50 copeici.

15) Pe problema reformei sistemului de învăţământ secundar, în special a gimnaziilor clasice. Ya. G. Gurevici. 1900. Lanţ 30 copeici.

Depozitul tuturor acestor publicații: a) în librăria lui Stasyulevich și. b) în depozitul de carte al lui I. S. Zalshupin, Sankt Petersburg. B. Moskovskaya, 11.

H. KARTSEV.

CONCLUZII

DESPRE PRIMA ÎNVĂȚĂTARE DE ISTORIE

ȘCOALĂ GIMNAZIALĂ.

Observații introductive.—Semnificația manualului de istorie.—Selectarea și clasificarea materialului factual.—Punctul de vedere istoric-universal.—Sistematizarea și prezentarea manualului.—Utilizarea manualului în clasă.

S.-PETERSBURG.

Tipografie I N. Skorokhodov (Nadezhdinskaya. 43)

1900.

Aprobat de cenzor la 5 februarie 1900. St.Petersburg.

I. Câteva observaţii introductive.—P. Locul pe care îl ocupă manualul în predarea școlară a istoriei și alegerea materialului pentru manual.—III. Clasificarea materialului istoric, care ar trebui să formeze conținutul manualului.—IV.Disponibilitatea neuniformă a materialului istoric pentru elevi.—V. Punct istoric mondial în timp în predarea istoriei.—

VI. Sistematizarea materialului istoric într-un manual de istorie generală.—

VII. Program aproximativ pentru un manual de istorie nouă (cu analiza planului în două manuale existente). -VIII. Care ar trebui să fie prezentarea manualului?—IX. Folosirea unui manual de istorie în clasă.

eu.

Dedicând aceste note problemei predării istoriei în școlile secundare, nu mă voi opri aici asupra semnificației generale a educației istorice. Aparent, societatea noastră este deja conștientă de acest sens într-o măsură suficientă. Este recunoscut și, din câte știu, chiar de tinerii care studiază, cel puțin cei care umplu instituțiile noastre de învățământ superior. Mai mult, mi-am exprimat deja în repetate rânduri propriile păreri asupra acestei chestiuni în presă *), și nu văd nevoia să repet aici aceste opinii. Presupun că cititorii acestui articol al meu vor fi, în primul rând, profesori de istorie din instituțiile de învățământ secundar și, în general, oameni apropiați de educația generațiilor tinere, că niciunul dintre ei nu se îndoiește de necesitatea

*) <0 esenţa educaţiei umanitare” (Studii istorice, filozofice şi sociologice. Ediţia 2 f).

„Semnificația generală a educației istorice” (ibid.).

„Scrisori către elevi despre autoeducare” (Capitolul VI: „Despre importanța pe care familiarizarea cu istoria ar trebui să o aibă pentru autoeducație”).

„Convorbiri despre dezvoltarea unei viziuni asupra lumii” (Capitolul VII: „Despre educația istorică și sociologică”).

„Gânduri asupra esenței activității sociale” (pp. V—XXI).

„Despre relația istoriei cu alte științe din punctul de vedere al intereselor învățământului general” (în „Revista istorică”, vol. VSH, și în prima ediție a „Programului de lectură pentru autoeducație”).

sălbăticia istoriei ca materie de predare în liceu și că toți sunt, într-o măsură sau alta, interesați de problema celei mai bune prezentări a acestei discipline academice.

Recunoscând importanța enormă a educației istorice în viață și pentru activitatea socială, ultimul lucru la care mă gândesc, desigur, este că o școală secundară ar putea împărtăși persoanei inteligente obișnuite toate cunoștințele istorice și toată înțelegerea istorică de care are nevoie. ca persoană educată și persoană publică. Cred doar că o școală secundară ar trebui să ofere fiecăruia care finalizează un curs o bază mai mult sau mai puțin solidă de educație istorică, ar trebui să-i insufle un puternic interes pentru istorie și să-i dezvolte capacitatea de a o înțelege științific. Din păcate, tinerii ies prea des din liceu

lipsiți aproape complet de cunoștințe istorice, cu excepția diverselor resturi și anecdote, nume proprii și date cronologice. Se întâmplă și mai rău: nu doar o lipsă de interes pentru istorie, ci și o aversiune directă față de aceasta sau, cel puțin, o neînțelegere completă a semnificației sale educaționale. Adevărat, viața mai târziu deschide ochii multora asupra neajunsurilor educației lor școlare, iar oamenii încep să-și umple golurile din cunoștințe prin lectura autoeducativă, dar mulți rămân blocați în ignoranța lor istorică. Pe de altă parte, ceea ce lipsește la școală nu poate fi întotdeauna compensat prin autoeducare - din lipsă de timp sau de conducere competentă, precum și din alte motive similare. În fine, însăși succesul autoeducației depinde de pregătirea prealabilă în sensul cunoștințelor și aptitudinilor mentale.

Motivele pentru starea generală destul de tristă a predării istorice în școlile secundare sunt foarte diferite. Fără a intra aici într-o examinare detaliată a acestor motive, îmi voi permite, totuși, să mă opresc puțin asupra lor.

În primul rând, poziția istoriei între alte materii de predare. Principalul tip care dă tonul general pentru școlile de alte tipuri este, desigur, gimnaziul nostru clasic, ai cărui studenți umplu toate universitățile și academia de medicină și formează, de asemenea, un număr mare de studenți la alte instituții de învățământ superior. Între timp, într-un gimnaziu clasic, subiectele principale sunt recunoscute oficial doar ca limbi antice, subiecte și limba maternă. Împreună cu alte materii, istoria este condamnată la rolul unui subiect secundar, căruia i se acordă mai puțin timp și se acordă mai puțină atenție. Din pre

Profesorii de istorie din gimnaziile și alte instituții de învățământ secundar sunt auziți în permanență plângându-se de lipsa timpului. Abia este suficient pentru a finaliza programul, care devine inevitabil mofturos și superficial. În cea mai mare parte, nu există timp pentru a aprofunda în părțile individuale ale subiectului și nici pentru a-l revizui amănunțit ca întreg după finalizarea programului anual de curs. Fără îndoială că pentru o trecere mai reușită a istoriei în sfera manualelor existente, ar fi necesară creșterea numărului de lecții săptămânale. Mai departe, cu un sistem de note, care, de altfel, influențează primirea de burse, scutirea de taxe etc., chiar și în afara gimnaziului (în anul I de instituții de învățământ superior), o notă bună obținută în istorie nu au o asemenea semnificație, care aparține punctajelor la „materiile principale”, iar în mintea studenților se creează o viziune asupra istoriei ca subiect care poate fi tratat cu nepăsare. În fine, părțile individuale ale subiectului care ne interesează nu se bucură de drepturi egale din același punct de vedere oficial. Că istoria țării natale ar trebui studiată mai amănunțit și mai amănunțit decât istoria altor națiuni, nu poate exista nici cea mai mică îndoială, dar nu rezultă de aici că așa-zisa istorie universală este neglijată. Între timp, programele noastre de gimnaziu creează un fel de privilegiu special pentru istoria grecilor și romanilor, care are un efect extrem de dăunător asupra istoriei

Orientului antic, Evului Mediu și timpurilor moderne. Orientul este complet exclus de la curs, se acordă mai puține ore pentru istoria secundară și modernă decât ar trebui, iar la examenul final aceste două secțiuni fie nu sunt întrebate deloc, fie sunt întrebate doar despre formă. Puteți spune la examen că Carol cel Mare a trăit în secolul al XV-lea și să treceți în siguranță.

Între timp, istoria ar fi trebuit și ar fi putut să ocupe un loc mai onorabil în sistemul de învățământ școlar. Nu vorbesc despre o clasificare între materiile principale, pentru că ideea nu este în clasamentul artificial, iar împărțirea disciplinelor științifice în principale și secundare în școala secundară nu este deloc pedagogică. Mă refer doar la importanța istoriei în problema educației umanitare. Cu o anumită formulare, ar putea deveni chiar subiectul central al educației umanitare (care, la rândul său, notez între paranteze, ar trebui completată de educația de istorie naturală). Dacă ar fi să dezvolt acest subiect aici, aș oferi un argument mai detaliat în favoarea unei astfel de idei. Mă voi limita doar la un link către

planul regretatului Buslaev, care a rămas puțin cunoscut în presă.

• despre concentrarea întregului învățământ secundar în jurul istoriei *), rezervându-și dreptul de a reveni la această temă mai târziu **).

Un alt motiv pentru starea nesatisfăcătoare în care se găsește predarea istoriei în școlile secundare în aproape majoritatea cazurilor este dificultatea și complexitatea problemei în sine. Ca răspuns la plângerile privind lipsa de timp alocat istoriei și importanța secundară acordată acestui subiect, se aude adesea că mai mult timp nu merită cheltuit din cauza lipsei extreme de dezvoltare a metodelor de predare a istoriei. Că în predarea istoriei nu există o astfel de certitudine și acuratețe pe cât este posibilă în predarea matematicii, acest lucru este adevărat. Prin însăși esența problemei, predarea istoriei (desigur, așa cum ar trebui să fie) este mai dificilă decât predarea matematicii și, prin urmare, metodologia istoriei a rămas cu mult în urma metodologiei matematicii. Din păcate însă, am făcut prea puțin efort pentru a duce lucrurile mai departe și s-au făcut prea multe, dimpotrivă, care nu au făcut decât să împiedice dezvoltarea de noi tehnici. Predarea istoriei in tara noastra a fost puternic reglementata de diverse programe exemplare si note explicative, astfel incat ca urmare a nu | s-ar putea ca regatul rutinei să nu fi funcționat. /

Ca motiv pentru predarea nesatisfăcătoare a istoriei, ei indică, de asemenea, slaba pregătire a profesorilor. Aceasta este o întrebare mai generală, pe care nu o voi lua în considerare aici, dar există și o latură privată a ei care nu poate fi trecută în tăcere. Fără îndoială că cea mai bună pregătire științifică pentru ocuparea unui post didactic la disciplina istorie poate fi obținută doar la catedra de istorie a Facultății de Istorie și Filologie. Astfel de departamente speciale au început să se formeze în țara noastră abia în prima jumătate a anilor șaptezeci, dar la mijlocul anilor optzeci au fost

distruse și au început să fie restaurate abia în ultimul deceniu. Pauza în dezvoltarea lor, care s-a produs mai ales în 1884-1889, a avut un efect foarte nefavorabil asupra pregătirii profesorilor de istorie cunoscători. Mai mult, atunci când ocupă un post didactic, șefii instituțiilor de învățământ numesc adesea profesori de istorie ai clasicilor sau slaviștilor în funcție, adică. nu experți direcți în materie.

*) A fost publicat într-o publicație care nu a fost la vânzare: „Curriculum-ul propus de institutul nobiliar de la Moscova pentru fete”. Moscova. 1886.

**) Detalii despre plan. I. Buslaev au fost raportate de mine în articol. „Despre relația istoriei cu alte științe”, etc., indicate mai sus.

În cele din urmă, ei subliniază lipsa unor manuale bune. Într-adevăr, timp de un sfert de secol întreg, manualul a domnit în gimnaziile noastre și în alte instituții de învățământ secundar, a căror nesatisfăcătoare nu se vede doar pentru că suntem atât de obișnuiți. Exista chiar și ideea că redactorul acestui manual avea un fel de monopol oficial - idee complet incorectă - și orice competiție cu el era considerată de neconceput. Cu toate acestea, este puțin probabil că vom dezvolta vreodată un manual bun dacă nu se fac încercări noi și noi.

Dedic aceste note despre predarea istoriei în școlile secundare în primul rând problemei ce ar trebui să fie un manual de istorie și cum ar trebui să fie folosit.

II.

Un manual de istorie nu poate fi sub nicio formă singura sursă din care elevii ar trebui să-și dobândească cunoștințele istorice. Ca să nu mai vorbim de faptul că în istorie, ca și în matematică, o importanță importantă ar trebui să revină explicațiilor profesorului, care, ca să spunem așa, este neapărat angajat! interpretarea textului manualului, în istorie, în plus, sunt necesare completări la manual, adică. informarea elevilor cu privire la informațiile care nu sunt cuprinse în textul manualului. Materialul științei istorice, chiar și în volumul în care poate fi absorbit de elevii de liceu, este prea extins pentru a fi inclus în întregime într-un manual. Pe de altă parte, a limita predarea istoriei doar la astfel de cantități de material care se încadrează în cadrul unui manual conceput pentru un anumit număr de lecții înseamnă a face predarea extrem de uscată și lipsită de viață. Informații despre fapte care sunt importante, dar care merită în legătură cu fapte importante, diverse detalii despre aceleași fapte, mai detaliate decât pot fi date într-un manual, explicații despre legătura și semnificația lor, anecdote istorice care caracterizează o persoană sau o epocă etc. trebuie raportat elevilor în povestea profesorului sau în cărți pentru lectură la clasă sau extracurriculară. În plus, predarea istoriei nu se poate desfășura, desigur, fără hărți istorice, ilustrații, tabele și

ghiduri de referință. Întrucât este așa, un manual de istorie nu ar trebui să fie împovărat cu astfel de materiale care își pot găsi mai convenabil locul în povestea profesorului sau în cărțile care pot fi citite de elevi.

în clasă sau de către elevii înșiși acasă. Un manual ar trebui să fie doar un fel de schelet al clădirii de învățătură istorică: toate părțile minore ale acestei clădiri, adaosurile ușoare, diverse decorațiuni nu ar trebui să ascundă acest schelet.

Conținutul principal al manualului ar trebui să fie ceea ce trebuie memorat, dar o astfel de cerință nu poate fi necondiționată. Un manual nu poate fi considerat că își satisface pe deplin scopul dacă nu prezintă faptele în strictă legătură și consecvență. Prin urmare, în manual vor exista în mod necesar locuri care nu pot avea o semnificație independentă. Aceste locuri vor fi doar citite, pentru ca cu ajutorul lor elevul să nu poată pierde din vedere legăturile dintre locurile de memorat. O semnificație similară poate aparține locurilor introduse în manual doar pentru o mai bună explicație a ceea ce trebuie memorat, sau pentru orientare (de exemplu, date cronologice marcate în manual tocmai în acest scop, și nu pentru memorare). În plus, în aceeași clasă sunt studenți cu inteligență și dezvoltare foarte inegale, iar a da într-un manual doar minimul din ceea ce este de înțeles și asimilat de cei mai puțin puternici ar însemna să-i privezi pe acesta din urmă de posibilitatea de a învăța într-un mod concis. și accesibile formează multe lucruri, a căror existență în orice alt mod în acest moment, ei, poate, nici nu ar ști. Cerința ca manualul să ofere doar scheletul subiectului și cerința ca nu tot ceea ce este transmis de manual să fie memorat de elevi, nu se contrazic. Scheletul va rămâne scheletul, fie că cerem ca acesta să fie complet asimilat de memorie, fie că găsim posibil ca elevul să se familiarizeze, ca să spunem așa, cu unele părți ale sale, doar în treacăt. Din păcate, multe manuale obligă elevii să memoreze diverse glume și nu dau nici cea mai mică idee despre esența problemei *).

Considerând că este necesar să eliminăm din manualul de istorie multe lucruri care sunt mai potrivite în povestea unui profesor sau într-o carte pentru lectură și care poate să nu fie memorate, și crezând în același timp că nu totul în manual în sine trebuie neapărat memorat, mai gandeste-te ca si in general, atunci cand studiezi istoria, ar trebui sa existe cat mai putina memorare simpla. A fost o vreme când ei credeau, iar oamenii care sunt puțin familiarizați cu chestiunea încă mai cred că „istoria este o chestiune de memorie”. Acesta ar fi putut fi cazul când ei înșiși

*) Vezi articolul lui O. P. Gerasimov „Pe fundul vechilor trăsături în literatura noastră istorică educațională” („Istorie. Recenzie”, vol. VII)

Profesorii de istorie și scriitorii de manuale credeau că unul dintre scopurile predării istoriei este acela de a ascuți memoria. Ei considerau cel mai bun elev să fie cel care a enumerat rapid și exact regii cu anii de domnie, a reprodus cu ușurință genealogii complexe, denumite, una după alta, bătălii în orice război, indicând numele comandanților, numărul celor. cine a luptat etc. Acum este chiar amuzant să dovedești absurditatea unei astfel de predari a istoriei, deși, din păcate, mulți încă susțin opinia că istoria ar trebui studiată de dragul dezvoltării memoriei. Unul dintre motivele caracterului nesatisfăcător al predării istorice, mi se pare, este faptul că atunci când predau istorie, prea mulți oameni se îndreaptă în continuare doar la memoria elevilor.

Când predați istoria, trebuie, dimpotrivă, să aveți grijă să nu încărcați memoria elevilor cu materiale inutile. Acest lucru se aplică în primul rând numelor proprii și datelor cronologice. Un număr relativ mare de nume proprii sunt încă date în manualele unde se discută despre războaie. După vechea tradiție din vremuri, când expunerea generală a istoriei relațiilor relațiilor, încă numite, era încă o luptă, iar numele prizonierilor care i-au câștigat într-un număr mare de manuale de manuale erau încă. numit. Luați orice manual de istorie modernă și uitați-vă la relatarea războaielor lui Ludovic al XIV-lea, Frederic al II-lea sau Napoleon I. Desigur, Războiul de 30 de ani nu poate fi descris fără a numi Tilly, Wallenstein sau Gustavus Adolphus, ci în povestea Războaiele de succesiune a Austriei și Războiul de șapte ani este ușor de descurcat fără generalii lui Frederic al II-lea. Mai mult, din acele vremuri când ordinea exterioară de prezentare a istoriei era determinată de domnii, în manuale s-a păstrat obiceiul de a nu omite, dacă este posibil, un singur suveran, iar acest lucru duce în egală măsură la faptul că nume inutile cu detalii complet inutile. despre purtătorii lor ajung în manuale, deoarece nu se poate spune nimic important despre ei.

În ceea ce privește numele istorice din manual, trebuie să fii cât mai economic. Când un nume propriu poate fi omis cu ușurință, fără a aduce atingere cunoașterii clare a faptului cu care este legat, atunci când numele nu este asociat cu o idee despre caracterul și semnificația persoanei, mai ales când acest nume clipește o dată printre alte nume și nu se mai întâlnește niciodată de către elev.indiferent de conexiune, este mai bine să nu o memorați și, poate, să nu o includeți deloc în manual. Asemenea nume sunt uitate în curând și chiar dacă acestea

înghesuiți în memorie, devin confuzi între ei. Memoria are limitele ei, iar memorarea numelor inutile nu poate decât să interfereze cu memorarea numelor, pe care, într-adevăr, nu se poate să nu le cunoască.

Abuzul de ani, i.e. date cronologice, merită abuzul de nume. Pe vremuri, memorarea cronologiei juca un rol important în studiul istoriei, iar cronologia era adesea abordată în examene. În urmă cu treizeci de ani, terminând un curs la gimnaziu, eu, de exemplu, mi-am amintit vreo două mii de date cronologice (conform manualelor lui Weber

și Ilovaisky), nu știu de câte ori mai mult decât numărul de ani de care îmi amintesc. acum dupa un sfert de secol de predare a istoriei la gimnaziu si universitate . Ministerul Educației Publice în anii șaptezeci a făcut o treabă foarte bună determinând numărul de ani pe care un profesor are dreptul să-i ceară unui elev. La un moment dat, acest lucru era absolut necesar. Cele mai noi manuale sunt chiar prea puține în ceea ce privește cronologia. Dacă trebuie să memorezi mai puține date, nu înseamnă că manualul îți oferă doar suficiente. Cred că nu pentru memorare, ci pentru orientare cronologică, avem nevoie de indicații mai precise ale timpului anumitor evenimente din manual.

Era foarte firesc ca manualele să fie reduse la un număr excesiv de nume și date în acele vremuri când manualele în sine erau văzute în primul rând ca cataloage de fapte individuale. Era o istorie a unor persoane și evenimente individuale legate între ele prin conexiuni pur externe. Cu o asemenea înțelegere a subiectului, studentul s-a ocupat de personalități individuale ale suveranilor, miniștrilor, generalilor etc., care se numeau așa și așa azi, și așa și mâine, astăzi au procedat așa și mâine. - ca aceasta. În prezent, înțelegerea generală a istoriei s-a schimbat. Oricare ar fi semnificația personalităților individuale în istorie, în orice caz rolul lor este tranzitoriu și secundar, în comparație cu marile forțe constante care acționează în istorie, iar semnificația personalităților individuale este măsurată prin relația lor cu aceste forțe. În același timp, oricât de interesante ar fi evenimentele individuale, întregul lor sens istoric se află în locul care le revine în procesele mai profunde care au loc în viața popoarelor. În timp ce istoria era o poveste despre persoane și evenimente individuale, a fost, într-adevăr, în primul rând o chestiune de memorie, pentru că în primul rând era necesar să ne amintim din ce în ce mai multe nume, evenimente noi și noi. S-au schimbat actorii, acțiunile la fel, iar atenția nu s-a concentrat asupra forțelor care funcționează constant, asupra proceselor în desfășurare. Exact

Acum că (teoria procesului istoric) a ajuns la conceptul de istorie ca un proces complex constând dintr-o combinație de multe procese private, dar în curs de desfășurare, la care participă unele forțe care acționează constant, a devenit posibil să se rupă în predarea istoriei. cu istoria ca o chestiune de memorie pentru a o transforma într-un obiect de înţelegere. Multitudinea persoanelor individuale, rămase chiar și după reducere, este înlocuită în mintea elevului de mai multe forțe istorice, pe care le urmărește pe parcursul întregului curs, concentrându-și toată atenția asupra lor, adică. ocupat tot timpul cu aceleași subiecte, și nu cu Charles, de la care mâine se va muta la Louis, care este diferit de el, iar după mâine la un Henry, reprezentând din nou ceva nou. Același lucru se întâmplă și din înlocuirea unei serii de evenimente din ce în ce mai noi, înlocuindu-se în număr mare, cu câteva procese, a căror desfășurare treptată elevul se familiarizează, avându-le constant în fața ochilor. Acest lucru nu înseamnă că studentul nu are nevoie să cunoască persoane și evenimente individuale. Aceasta înseamnă doar că aceste persoane și evenimente îi sunt date cu o alegere mai strictă, că nu-i fulgerează fără nicio

legătură între ele, ci, dimpotrivă, el studiază ceva constant și continuu, mereu familiar pentru el. și din ce în ce mai recunoscut, ceva de care știe să atașeze fapte noi care îi sunt comunicate pe măsură ce avansează cursul. În literatura noastră educațională, manualul prof. cel mai mult corespunde acestei înțelegeri a întregii istorii. Vinogradova.

S-a spus mai sus că manualul ar trebui să fie scheletul conținutului real al științei. Aceasta înseamnă că ar trebui să vorbească doar despre forțele constante care acționează în istorie și despre procesele în desfășurare care au loc în ea. Aceasta este baza; povești, ci fapte individuale cu nume proprii de persoane și locuri! sau desemnările cronologice ar trebui incluse în prezentare numai în măsura în care ele dezvăluie procese istorice ascunse vederii noastre, sau în măsura în care aceste procese sunt caracterizate de ele. Să ne uităm la aceste forțe și procese! sunt determinate atât alegerea materialului pentru un manual de istorie cât şi clasificarea acestuia.

III.

Deja cele mai vechi manuale de istorie, care puneau în evidență relațiile internaționale, urmau soarta unora

forţe care operează constant în istorie. În acest caz, aceste forțe sunt popoare sau, mai exact, state. În știința istorică modernă și, în consecință, parțial în predarea istoriei în licee, relațiile internaționale - diplomația și războiul - au început să treacă în plan secund. Este clar că un manual de istorie ar trebui să conțină cele mai importante informații din istoria relațiilor internaționale, dar o mare parte din ceea ce a fost inclus până acum în manual din faptele acestei categorii și a fost supus memorării de către studenți ar fi trebuit să fie scurtat pentru a facilita memoria elevilor din numărul excesiv de nume proprii și detalii private și de a simplifica prezentarea de către elevi a principalelor contururi ale istoriei externe a statelor și popoarelor. Manualele de istorie abundă nu numai cu numele liderilor militari și al bătăliilor, ci uneori cu detalii despre campanii individuale și chiar bătălii. O mare parte din ceea ce transmit manualele în acest sens s-ar putea să nu fie comunicat deloc elevilor sau le-ar putea fi comunicat doar în povestea unui profesor sau într-o carte de lectură. Chiar dacă, de dragul prezentării sistematice, manualul ar trebui să cuprindă unele fapte care, din punctul de vedere al unei alegeri stricte a materialului, ar putea să nu-și găsească loc în manual, atunci astfel de fapte ar putea să nu fie memorate. Lăsați elevul să învețe despre existența lor, lăsați profesorul să-i explice sensul lor sau să-i dea câteva detalii despre ele, dar lăsați elevul să nu le memoreze. În general, cred că istoria relațiilor internaționale ar trebui să ofere cel mai mare număr de astfel de fapte, fără de care un manual nu se poate lipsi, dar de care, strict vorbind, nu poate fi memorat. Este important nu ca studentul să-și amintească toate războaiele, campaniile, bătăliile, tratatele de pace cu toată cronologia lor și cu diverse detalii despre toate faptele individuale

ale acestor categorii, ci să aibă o idee clară a cursului general. a principalelor schimbări în relaţiile internaţionale.

Din istoria politicii externe, așa cum poate fi numită categoria de fapte luate în considerare, studenții ar trebui în primul rând să învețe cum s-a dezvoltat treptat harta politică modernă. O atenție deosebită trebuie acordată modului în care teritoriile statale ale națiunilor individuale au fost formate sau dezmembrate și ce explică creșterea unor state și declinul altora. Aici se remarcă anumite procese de creștere a unora și dezintegrarea altor state, care în istoria relațiilor internaționale sunt forțe care acționează constant. Motivele și condițiile care forțează cutare sau cutare stare

Capacitatea de a acționa într-o anumită direcție și de a atinge sau nu obiectivele pe care și le-au propus, în cea mai mare parte sunt de natură generală, adică. nu depind doar de figuri și evenimente individuale, deși punerea în aplicare a sarcinilor statului are loc prin evenimente individuale, în care indivizii joacă un rol mai mare sau mai mic. Făcând cunoștință cu direcția generală a politicii externe a statelor individuale, cu cauzele și consecințele acesteia, studenții nu pot, în același timp, să nu acorde atenție ce combinații de forțe politice au existat în istoria internațională în epoci individuale. Statele nu doar au crescut teritorial, una în detrimentul altora, ci și-au întărit una în detrimentul altora, influența lor politică asupra vecinilor lor și importanța lor în sistemul general al relațiilor internaționale. Elevii ar trebui să înțeleagă clar ce rol a jucat cutare sau cutare stat în cutare sau cutare epocă istorică.

Într-un cuvânt, în jjcTophi a relațiilor internaționale, atenția principală a studenților ar trebui atrasă asupra istoriei formării (sau dezmembrării) teritoriilor statale și asupra istoriei concentrării sau repartizării puterii politice între națiunile individuale. Faptele de istorie militară și diplomatică propriu-zisă din manual sunt necesare numai în măsura în care războaiele dintre statele individuale, alianțele internaționale și tratatele de pace au introdus schimbări în relațiile reciproce anterioare ale statelor, le-au redat granițele sau le-au întărit și slăbit importanța între vecini. . Desigur, din acest punct de vedere, multe detalii ale istoriei militare (numele comandanților, enumerarea campaniilor și bătăliilor, episoade interesante din punct de vedere militar sau în dramatismul lor etc.) se vor dovedi nu numai inutile, nu adaugă nimic la subiectul principal, dar și care ar trebui să concentreze atenția studenților în acest domeniu, dar uneori chiar dăunătoare dacă, cu abundența lor, întunecă liniile principale ale istoriei internaționale.

A doua categorie de fapte istorice care ar trebui incluse într-un manual de istorie sunt faptele despre viața internă a popoarelor individuale. În zilele noastre, nimeni nu va contesta ideea că aceste fapte ar trebui să ocupe un loc primordial în predarea istoriei. Și aici manualul trebuie să adere la o alegere strictă a materialului, concentrând atenția elevilor, din nou, doar asupra forțelor care

funcționează constant și a proceselor dominante. Aceste forțe sunt guverne și clase sociale cu interesele și tradițiile lor, subordonate

autodeterminarea sau pur și simplu determinarea activităților indivizilor și influențând astfel cursul evenimentelor. Despre evenimentele individuale ale istoriei interne și despre persoanele care au luat parte la ele, același lucru se poate repeta așa cum sa spus deja despre] evenimente și persoane de importanță mai mult sau mai puțin în istoria relațiilor internaționale. Indiferent de interes dramatic sau moral pe care îl pot reprezenta evenimentele și persoanele individuale în sine, ei își primesc dreptul de a fi incluși în materialul unui manual de istorie școlară numai din locul lor în istoria dezvoltării, activității și luptei forțelor sociale într-o anumită țară. . Oamenii individuali se schimbă pe scena istorică, iar figurile noi nu sunt ca cele vechi, evenimentele alternează și ele, adesea în moduri complet neașteptate, dar interesele și tradițiile forțelor sociale active se dovedesc a fi factori foarte constanti, iar această circumstanță transmite o anumită unitate la direcţia generală a istoriei interne a fiecărei ţări. Manualul nu trebuie să atragă atenția elevilor cu detalii de fapt care nu au legătură directă cu istoria dezvoltării, activităților și luptei reciproce a forțelor sociale majore ale unuia sau altuia. Dimpotrivă, tocmai această latură a istoriei interne trebuie să ia în considerare și să-i învețe pe studenți să o considere drept bază pe care numai cunoașterea cu instituții, evenimente și figuri istorice individuale își primește sensul deplin. În istoria internă a fiecărui stat există propriul său fapt dominant, propriul său proces de bază, în jurul căruia evenimentele individuale sunt grupate convenabil. Așa sunt, fără a merge departe pentru exemple, dezvoltarea puterii regale în Franța, dezvoltarea reprezentării populare în Anglia, dezvoltarea statului mărunt princiar (Kleinstaa-terei) în Germania. Atât pentru istoria instituțiilor politice, cât și pentru istoria celor mai importante evenimente din cele trei țări numite, toate aceste trei procese sunt principii generalizatoare și unificatoare. Dacă sunt aduse în prim-plan în manual (și în predare în general), atunci elevul va avea întotdeauna în fața ochilor ceva cert și constant, ceva în jurul căruia faptele noi și noi pe care le va recunoaște vor fi grupate treptat și ferm în mintea lui din istoria internă a acestei sau aceleia țări.

Manualele vechi urmau un alt sistem în acest sens. Subliniind istoria externă, au prezentat istoria internă în mod nesatisfăcător, evitând comunicarea cunoștințelor generalizate și înlocuindu-le cu informații fragmentare despre caracter.

(și chiar apariția) suveranilor individuali, despre relațiile lor de familie etc., și despre diverse incidente curioase petrecute la vremea lor, uneori de natură pur episodică sau de-a dreptul anecdotică. Însăși istoria țării a fost prezentată în principal după domnie: acestea erau

imagini separate, legate doar prin cronologie și genealogie. Cu o asemenea prezentare a isteriei, studentul și-a acordat toată atenția cine a domnit după cine și pentru câți ani, care era caracterul său și ce a spus cândva („ziceri”) celebre și ce a făcut, dar întregul mediu și situația acestei persoane și rezultatele reale ale activităților ei au rămas în umbră. „El și-a liniștit nobilii liberi”, dar care au fost acești nobili în viața țării, de ce au putut fi voiți, cum au fost liniștiți etc. - toate acestea sunt întrebări la care manualul nici măcar nu le-a ghidat pe elev. În mintea lui, istoria internă a unui popor s-a imprimat ca o serie de domnii de oameni, uneori diferite, alteori asemănătoare între ele, dar întotdeauna diferite, și nu ca un proces în care anumite și constante forțe participă la creație și care se desfăşoară într-o anumită direcţie şi chiar într-o ordine cunoscută.

Istoria internă a țărilor individuale ar trebui să fie predominant istoria sistemului social și a organizării statului, adică. adică istoria instituţiilor în sensul larg al cuvântului, precum şi istoria luptei dintre forţele sociale individuale, care constituie conţinutul principal al evenimentelor politice interne. Desigur, din acest punct de vedere, istoria tuturor națiunilor nu își poate găsi un loc într-un manual. Pe lângă propria sa patrie, a cărei istorie trebuie studiată în detaliu, studentul trebuie să cunoască în mod coerent istoria socială și politică internă a doar un număr mic de popoare. În primul rând, acestea trebuie să fie popoare a căror istorie internă reprezintă o bogată dezvoltare a formelor și un interes teoretic deosebit. În al doilea rând, statul care a jucat cel mai important rol în relațiile internaționale are dreptul la o atenție atât de specială. Apropo, este necesar să le reamintim constant elevilor că poziția externă ocupată de unul sau altul stat depinde de relațiile sale interne și este foarte firesc ca cele mai influente și puternice state să trezească un interes mai mare în viața lor decât statele secundare. În al treilea rând, este necesar ca popoarele, a căror viață interioară trebuie să fie în mod deosebit evidențiată în manual, să joace un rol principal în dezvoltarea generală a civilizației.

tsii. Vom trece acum la a treia categorie de fapte care alcătuiesc conținutul normal al manualului, și anume, fenomenele de cultură spirituală, și aici subliniem că viața internă a popoarelor care au făcut cel mai mult pentru dezvoltarea a culturii spirituale a omenirii, desigur, numai din acest motiv merită o atenție specială. Acestea sunt cele trei criterii pe baza cărora este posibil să se selecteze doar cinci țări pentru o cunoaștere mai detaliată și mai coerentă cu istoria internă a popoarelor individuale: Grecia și Roma în timpurile străvechi, Franța, Germania și Anglia în Evul Mediu și timpuri moderne.

Am examinat două categorii de fapte care ar trebui să aibă un nou loc în manualul de istorie: în primul rând, relațiile internaționale și, în al doilea rând, istoria socială și politică internă a țărilor individuale. A treia categorie de fapte din manualul istoric este așa-numita cultură spirituală.

A fost o vreme în care fenomenelor culturale nu li s-a dat deloc loc în manualele de istorie, iar atunci, dacă au început să cedeze loc, a fost sub forma unor secțiuni speciale care jucau rolul de anexe pur mecanice la textul principal, unde politice. evenimente (externe și interne), precum conținutul prezent al poveștii. În zilele noastre nu mai este nevoie să insistăm asupra importanței și semnificației independente a materialului cultural. Poate, chiar și în alte cazuri, se va întâmpla ceva invers din cauza faptului că unii profesori sunt prea pregătiți să pună presiune pe cultură, neînțelegând cu adevărat ce este necesar și ce poate fi sacrificat.

Aș sfătui direct anumite aspecte ale culturii să tacă în manualele de istorie, lăsând profesorului să le prezinte – și chiar făcându-i datoria lui – prin povești și lecturi suplimentare, însoțite de ilustrații (mai ales cu ajutorul unui felinar magic).). Exact așa – și numai așa, și nu într-un manual – în paralel cu trecerea lui, le-aș introduce elevilor în istoria vieții exterioare și a artelor plastice. Tocmai de aceea este dificil să considerați acest material convenabil pentru un manual. În primul rând, lucruri precum îmbrăcămintea, locuința, ustensilele de uz casnic, uneltele agricole și artizanale, mașinile, armele, clădirile arhitecturale, statuile, picturile etc., nu pot fi doar denumite, ci trebuie descrise și chiar arătate și interpretate în desene, ci descrierile și desenele din manualul în sine ar ocupa prea mult spațiu și chiar l-ar aglomera direct, ascunzând lucruri mai semnificative. Lăsați elevii să aibă ajutoare speciale acasă sau în clasă

să se familiarizeze cu toate acestea, dar într-un manual toate acestea ar fi doar balast. În al doilea rând, un astfel de material, în mod necesar, este introdus în manuale doar fragmentar și, de fapt, este imposibil să oferim într-un manual recenzii sistematice ale istoriei îmbrăcămintei, armelor, arhitecturii etc., deoarece în general este necesar să se evite orice material aleator, fragmentar, nesistematizat. De aici cred că urmează două reguli generale. Pe de o parte, nu ar trebui să existe loc în manual pentru descrierea obiectelor materiale, pe de altă parte, menționarea lor este permisă numai în cazul în care, într-un fel sau altul, instrucțiuni de acest fel sunt necesare pentru scopurile celei mai sistematice prezentări.

Xx Din acest punct de vedere, piramidele egiptene vor fi notate nu ca fapte din istoria artei constructiei, ci ca indicatori foarte caracteristici ai culturii egiptene, dar descrierea piramidelor ar trebui exclusa din manual: profesorul va vorbi despre piramida în clasă, sau elevul însuși va citi acasă în manualul specificat, iar la slujba lui vor fi și desene într-o carte, picturi murale sau imagini ale unui felinar magic. Același lucru care se spune despre obiectele materiale, care ar trebui menționate, dar nu trebuie descrise într-un manual, se aplică și invențiilor tehnice./^Invenția tiparului ar trebui, desigur, menționată în manual și, de desigur, ar trebui clarificat și sensul (altfel nu ar merita menționat), dar o descriere a artei tipografiei nu poate face obiectul unui ghid de istorie. Tot ce s-a spus poate fi repetat despre lucrările pur artistice. Uneori,

tocmai în legătură cu unele fapte de natură mai generală, ele trebuie inevitabil menționate în manual, dar cu greu este necesar să le descriem în manual. Între timp, compilatorii de manuale introduc destul de des în manualele lor diverse tipuri de materiale descriptive - până la și inclusiv transferul conținutului unor picturi celebre individuale, așa cum a făcut, de exemplu, Shulgin, difuzând în „Cursul de istorie a modernului”. Times” despre „Cina cea de Taină” de Leonardo Da-V inchi și despre „Schimbarea la Față” și „Madona Sixtina” de Rafael. Se poate spune chiar că în raport cu unele materii s-au format tradiții destul de puternice în manuale, iar multe subiecte complet omogene din diferite epoci fie primesc o atenție deosebită de la autori, fie nici măcar nu sunt menționate deloc.

Deci, fapte din istoria vieții materiale, cele tehnice! Invenţiile şi artele ar trebui să aibă un loc foarte modest şi în orice caz secundar într-un manual de istorie, care

Desigur, nu împiedică studenții să se familiarizeze cu toate acestea din alte surse. Un alt lucru este cultura spirituală, lumea ideilor prin care trăiau popoarele. Dacă lăsăm deoparte relațiile internaționale și luăm în considerare doar viața internă a popoarelor, atunci aceasta din urmă se va reduce în principal doar la instituții și idei, luând ambele cuvinte în sensul cel mai larg. Credințele religioase ale popoarelor, ideile lor teoretice despre lume și om, idealurile lor morale și sociale, cunoștințele lor științifice etc. – aceasta este o lume întreagă de fenomene istorice, în înțelegerea științifică a cărora predarea istoriei ar trebui să introducă ii și căreia de aceea ar trebui menționat în manual se acordă o atenție deosebită. Aceasta este a treia categorie de fapte care ar trebui să fie prezentate sistematic într-un manual.

În viața popoarelor apar procese de două feluri: sociale și culturale. Primele se desfășoară în acele sisteme de relații constante, deși în continuă schimbare, pe care le numim economie națională , drept și structură socială sau statală, a doua se desfășoară în unele sisteme de idei și dispoziții constante, dar la fel de schimbătoare, care există în mod obiectiv. sub forma religiei.și morala, filozofia și știința uneia sau alteia și se manifestă în literatura și arta acesteia. Atât istoria socio-politică, cât și ideologico-culturală a fiecărei națiuni individuale are propriile sale fapte de bază, care ar trebui să formeze conținutul principal al manualului. Direcția generală a evoluției relațiilor sociale ale fiecărui popor este creată de anumite forțe care funcționează constant, care se cristalizează în instituții cunoscute. Am văzut că procesul de dezvoltare sau dezintegrare a acestor forțe, procesul de schimbare a acestor instituții etc., este ceea ce istoricul ar trebui să urmărească în principal prin schimbarea domniilor și diverse tipuri de evenimente. Aceeași cerință ar trebui făcută pentru istoria culturii spirituale într-un manual școlar. Cultura spirituală a popoarelor sau erelor individuale reprezintă, de asemenea, o unitate comună: și aici există forțe dominante și fundamentale sub forma unor idei general acceptate sau cele mai răspândite într-unul sau altul cerc, care determină nu numai întregul conținut al lumii interioare a

oameni, dar și manifestările exterioare pe care le-am transmis, stările și aspirațiile lor în comportamentul și activitățile lor * Un manual nu trebuie să fie un simplu inventar de idei specifice sau concepte abstracte, care au fost în momente diferite între diferitele popoare, ci, dacă este posibil, o caracteristică a viziunilor lor asupra lumii.

Punând acum cap la cap tot ce se spune în capitolul final, putem reduce conținutul esențial al manualului istoric la trei subiecte: 1) relații internaționale; 2) structura societății și a statului, 3) viziunea asupra lumii. În fiecare dintre aceste categorii, este necesar să se facă distincția între anumite forțe sau sisteme care funcționează constant, pe de o parte, și evenimentele care au loc cu ele și la care ele însele participă, pe de altă parte.

IV

Unul dintre principalele dezavantaje ale istoriei ca disciplină academică este diversitatea și diversitatea, chiar și natura enciclopedică a conținutului ei. Aceasta este o părere pe care am auzit-o de mai multe ori și este, desigur, imposibil să nu mă gândesc la ceea ce este adevărat în această opinie.

O materie de învățământ care nu are un conținut strict definit, ca să spunem așa, de rebus omnibus et quibusdam aliis, cu greu poate fi recunoscută drept pedagogie solidă. Din acest punct de vedere, este necesar să se limiteze materialul educațional la ceva mai specific, concentrându-l pe cât mai puțin. Nu este rău dacă, în timp ce trece prin istorie, elevul învață simultan din explicațiile și poveștile profesorului sau din citirea manualelor recomandate cele mai variate și versatile lucruri. Aceasta nu numai că nu este o problemă, nu este un dezavantaj al predării istorice, ci, dimpotrivă, un mare avantaj al istoriei ca materie academică, deoarece predarea ei oferă elevului oportunități constante de a se familiariza cu o masă de lucruri și concepte din cele mai diverse sfere ale cunoaşterii. Singura problemă ar fi predarea istoriei, care să-și stabilească drept scop direct comunicarea celor mai diverse informații către elev, să-l oblige să memoreze o masă de fapte de cel mai inegal conținut și să folosească un manual corespunzător acestuia, adică. dacă manualul ar fi un fel de enciclopedie a istoriilor speciale ale dreptului internațional și artei militare, dreptului de stat sau civil și industriei, bisericii și filozofiei sau științelor, literaturii și artelor. Un astfel de manual ar copleși memoria elevului cu o masă enormă de fapte, l-ar priva de posibilitatea de a înțelege și reține principalele linii ale procesului istoric și, în plus, i-ar prezenta material științific care îi depășește direct înțelegerea.

În predarea istoriei, trebuie să distingem cu strictețe între ceea ce trebuie comunicat elevului și asta. că poate afla dimineața. Cu cât un elev învață mai multe lucruri pe parcurs, mulțumită DESPRE ISTORIA PREDĂRII. 2

lecții de istorie și lectură istorică, de aceea se recomandă atât pe profesorul său, cât și pe sine din partea cea mai bună. Dar dacă, având o înțelegere a lucrurilor multe și variate, nu știe să le conecteze cu întregul proces istoric, atunci, în orice caz, nu recomandă deosebit de bine, măcar manualul pe care îl studiază.

Mai sus am discutat despre necesitatea de a exclude din manualul de istorie lucruri precum, în primul rând, să creeze dificultăți în memoria elevilor și, în al doilea rând, să îi împiedice să înțeleagă ceea ce este mai semnificativ. Acum trebuie să subliniem necesitatea de a elimina din manual tot ceea ce este dincolo de înțelegerea elevilor. Nu spun că un manual ar trebui să conțină doar acele lucruri care pot fi înțelese de către elevi singuri. Dacă ar fi așa, atunci nu ar fi nevoie de un profesor, sau rolul profesorului s-ar putea reduce doar la a cere lecții pentru a se asigura că elevul își amintește mai mult sau mai puțin totul. Dimpotrivă, suntem de părere că predarea istoriei ar trebui să dezvolte înțelegerea și că un manual bun este de neconceput fără astfel de lucruri care trebuie neapărat să necesite explicații și chiar explicații foarte detaliate, așa cum se face, de exemplu, când se preda matematică sau fizică. Mai mult decât atât, un profesor de istorie ar trebui să i se ceară o educație deosebit de largă, deoarece el trebuie să explice lucruri foarte diverse. Cu toate acestea, însă, sunt lucruri pe care cei mai talentați profesori sunt dincolo de puterea de a le explica, tocmai pentru că înțelegerea lor este dincolo de puterea celor mai talentați elevi.

Mă refer, în primul rând, la vârsta elevilor și la dezvoltarea lor generală, dar mai ales la faptul că pentru a înțelege multe lucruri este nevoie de o anumită pregătire specială. În principal din acest punct de vedere, un manual de istorie nu poate fi o colecție de fapte din istorii speciale care presupun unele, ca să spunem așa, cunoștințe tehnice (nu în sensul grosier). De exemplu, compilatorii de manuale și profesorii anterioare le plăcea să vorbească despre bătălii pe un astfel de ton, de parcă ei înșiși ar fi specialiști militari, iar studenții nu erau complet lipsiți de cunoștințe de strategie și tactică. Alt exemplu. În unele manuale de istorie modernă găsim caracteristici ale școlilor de pictură, care sunt pline de termeni precum „moliciunea și tandrețea pensulei”, „arta clarobscurului”, „armonia dintre interior și exterior”, „lipsa perspectivei aeriene” , etc., termeni, parcă smulși direct dintr-un manual de istoria artei, acceptați ca ghid în școala vieții.

păsărică. În afară de faptul că nu este treaba de a preda istoria într-un liceu să critici greșelile tactice ale comandanților sau să evaluezi meritele pensulei unui artist sau altul, astfel de lucruri sunt prea specializate, prea tehnice pentru ca elevii să le înțeleagă corect. lor. În cel mai bun caz, termenii speciali și frazele puternice vor rămâne în mintea elevului, pe care le va lua în zadar pentru cunoaștere și înțelegere. Este deosebit de necesar să se evite tot ce este

special, tehnic, cum ar fi „mișcările de flancare” și „arta clarobscurului”, care este obscur sau necesită prea multe explicații, mai ales în legătură cu acele lucruri care sunt foarte departe de procesul principal și esențial. a istoriei.

Reducând acest conținut de bază și esențial al istoriei la sistemul socio-politic și viziunea asupra lumii, și aici trebuie să evităm în predare tot ceea ce, în complexitatea sau abstractitatea sa, în caracterul ei deosebit și detaliile sale tehnice, poate depăși înțelegerea elevilor. Un școlar care studiază istoria. începe să se familiarizeze cu acest subiect, desigur, fără nicio cunoaștere a unor științe precum jurisprudența, economia politică, filozofia și nu este treaba unui profesor de istorie să-l predea istorii speciale ale economiei naționale, dreptului privat și public, metafizica și etica etc., mai mult ce se poate cere în raport cu aceste discipline științifice ale facultăților speciale ale universității este doar că unele concepte de bază ale științelor numite nu sunt străine studentului, astfel încât nu totul în ele este nou pentru el. (cum se întâmplă la universitate cu tinerii studenți - naturii care nu iau de la gimnaziu nimic din informațiile pe care le predau la Facultatea de Științe Biologice).

În orice caz, însă, conținutul cursului istoric în școlile secundare este în cea mai strânsă legătură cu științe atât de speciale precum filosofia, jurisprudența și economia politică, întrucât aceste științe se ocupă de viziuni asupra lumii și relații sociale sau instituții *). Concepte generale cu care se ocupă științele numite (stat, guvern, moșii, administrație, instanță, legi, proprietate, proprietate, industrie, comerț, impozite, finanțe etc. sau cunoaștere, cercetare, moralitate, ideal, bază)

*) În liceu, în plus, se predau istorii speciale ale bisericii (adică religie, în special creștină) și literatură (și anume domestică). Așadar, nu menționăm în text despre istoria bisericii și a literaturii, care constituie și discipline istorice speciale deosebite.

*

dintre toate lucrurile, scopul vieții, fericirea etc. trebuie să apară constant în manualul de istorie de fiecare dată când se discută despre faptele culturii sociale, politice și spirituale. Desigur, nici un manual de istorie, nici explicațiile unui profesor nu pot fi solicitate ca acestea să ofere elevilor definiții strict științifice ale acestor concepte, atunci când oamenii de știință înșiși nu s-au pus încă de acord asupra unor astfel de lucruri între ei, dar acest lucru nu este necesar, atâta timp cât elevul. aceste concepte erau corecte, atâta timp cât a înțeles și a folosit corect termenii corespunzători, înțelegând diferența dintre cuvinte precum „politic” și „social” sau „metafizică” și „etică”. Scopul predării istoriei nu poate fi acela de a comunica studenților concepții teoretice de natură metafizică sau politico-economică și, prin urmare, desigur, predarea istoriei nu poate fi un motiv de discuții pe teme care depășesc nivelul mediu de

înțelegere al studenților. Dar predarea istoriei ar trebui să-i familiarizeze pe studenți cu cele mai importante forme istorice de structură socială și statală, pe cât posibil fără pregătire teoretică în domeniul științelor sociale, și cu cele mai importante viziuni asupra lumii, în măsura în care acestea pot fi accesibile adolescenților. care nu au suferit nicio propedeutică filozofică. În ambele cazuri, trebuie să renunți la tot ce este special și tehnic.

Ar fi o sarcină foarte plină de satisfacții să se determine teoretic care probleme de filozofie, politică, drept și economie nu pot fi în niciun fel accesibile pentru înțelegerea elevilor de liceu. Acest lucru este cel mai ușor de făcut în legătură cu filozofia, deoarece aici problema se referă exclusiv la idei, care adesea nu sunt deloc susceptibile de o transmitere scurtă și complet înțeleasă, și nu relații externe, care, în general, pot fi descrise clar în relativ puține cuvinte, deși fapte din istoria filosofiei ar trebui incluse într-un manual de istorie, dar acesta din urmă nu poate conține deloc o prezentare sistematică a istoriei filozofiei. Însăși includerea acestor fapte în manual poate fi justificată doar prin importanța lor culturală, și nu prin semnificația lor pur filozofică. Numai cei care au primit o pregătire filozofică specială pot înțelege conținutul și sensul „Criticii rațiunii pure” și, prin urmare, Kant cu greu poate fi numit într-un manual! cu cea mai generală notă referitoare la natura filozofiei sale, pentru ca cel puțin acest nume să nu rămână necunoscut studentului, întrucât, remarc de altfel, există mai multe nume mari.

care nu trebuie să rămână necunoscute elevilor. Un alt lucru este „filozofia” mai populară, de exemplu, a lui Voltaire. Nu este greu de înțeles; la un moment dat s-a răspândit în cercurile largi ale societății și a influențat viața însăși. În istoriile filozofiei, ideile lui Voltaire abia sunt menționate, dar în istoriile culturii li se acordă un loc important. Cu acesta, i.e. Din punct de vedere cultural, tocmai faptele istoriei filosofiei ar trebui luate în considerare într-un manual școlar. Nu poate fi loc în ea pentru prezentarea sistemelor filozofice, ci ar trebui făcute doar indicații cu privire la natura generală a acestor sau a altor învățături, deoarece ele caracterizează o anumită stare a societății sau au avut la un moment dat o influență asupra vieții publice. Și în acest sens, va fi mai înțeles de studenți și mai necesar pentru înțelegerea altor aspecte ale vieții sociale, nu creatorii solitari ai marilor sisteme, ci mișcările individuale, care la un moment dat erau reprezentate de mulți indivizi complet obișnuiți, de exemplu, Sofiști, stoici, epicurieni, scolastici, maniști, enciclopediști etc. Din același punct de vedere cultural general și în sensul unei mai mari clarități, moraliștii și publiciștii ar trebui să aibă un avantaj în predarea istoriei față de metafizicienii care s-au ocupat de teoria cunoașterii sau au construit. propriile sisteme ale universului. Pentru Rousseau, cu opiniile sale asupra personalității și societății, este ușor să-i atribuie un loc într-un manual de istorie și să-i introducă pe student în conținutul lucrărilor sale, dar acest lucru nu se poate spune despre Hegel și despre faimosul său sistem.

Ideile filozofice sunt departe de a epuiza conținutul culturii spirituale, iar în viața reală filosofia este accesibilă și interesantă doar pentru câțiva. Viața spirituală a maselor se manifestă în principal în diferitele forme istorice ale religiei, iar în cercurile educate ale societății acestea sunt nemăsurat mai interesate de filosofie decât de filozofie și sunt chiar ghidate în viață de literatură; în problema înțelegerii lumii, știința joacă rolul principal. Deși studiul istoriei religiei, practicat de mai bine de o mie și jumătate de ani de către popoarele avansate ale lumii, și studiul istoriei literaturii propriului nostru popor sunt alocate în școala noastră secundară ca discipline academice separate (ceea ce, de altfel, se dovedește practic prin accesibilitatea conținutului acestora pentru elevii de liceu), totuși mai puțin și istoria generală trebuie să privească fenomenele vieții religioase și ale activității literare a popoarelor. Aceste fenomene ar trebui chiar să li se acorde un loc foarte proeminent în manuale datorită importanței lor în însăși viața popoarelor și tocmai datorită accesibilității lor și mai mari, în comparație cu filozofia și știința, de către elevi la înțelegere. Dar aici, precum și atunci când raportați date din istorie

filozofie, trebuie să ne amintim că, atunci când luăm în considerare faptele religiei sau literaturii, trebuie să luăm un punct de vedere cultural general, care este la fel de diferit de punctul de vedere teologic sau confesional al istoriei bisericii, și din punct de vedere literar special. din perspectiva istoriei literaturii. Desigur, elevul ar trebui să se familiarizeze mai mult sau mai puțin cu conținutul credințelor religioase sau al operelor literare, pe care se dovedește necesar să le menționeze în manual, dar manualul în sine, cred, nu ar trebui să fie aglomerat, de exemplu, cu repovestiri. a miturilor sau a expunerilor de poezii şi drame. Și aici, repet, comunicarea detaliilor ar trebui lăsată pe seama profesorului sau a unei cărți speciale pentru lectură. Este de la sine înțeles, în sfârșit, că faptele istoriei religioase sau literare trebuie date în strânsă legătură cu istoria generală a societății. Din acest punct de vedere, de exemplu, va trebui spus mai mult despre „Scrisorile oamenilor întunecați” decât despre toate dramele lui Shakespeare.

În fine, știința aparține și domeniului culturii ideologice. Ceea ce elevii, mai ales la liceu, cunosc deja din științe individuale poate fi inclus cu ușurință într-un manual, care va oferi astfel elevilor scurte schițe ale stării sau dezvoltării cunoștințelor științifice în diferite epoci, care, de fapt, ar trebui raportate separat. informații de acest fel între ele. Aceste eseuri, desigur, nu pot constitui o istorie coerentă a științei, la fel cum referirile la aceste sau alte opere sau tendințe literare nu vor constitui o istorie coerentă a literaturii, dar un manual de istorie nu se poate stabili un astfel de scop . Este suficient dacă studentul își amintește numele marilor oameni de știință care s-au glorificat descoperind adevăruri științifice importante sau chiar creând științe întregi și va avea o înțelegere generală a semnificației acestor descoperiri - în istoria dezvoltării mentale sau a practicii de viață. Nu sunt atât de multe nume aici, cel puțin mai puține decât alte manuale numesc comandanți. Este clar că o astfel de

istorie a științei ar trebui să fie o istorie nu a erorilor (adică a ideilor incorecte), ci a descoperirilor consecvente ale adevărului și că un manual poate numi aceste descoperiri doar, presupunând că conținutul adevărurilor descoperite este cunoscut sau , cel puțin, poate fi făcut cunoscut nym studenți din alte surse.

De la cultura ideologică trecem la sistemul social și politic.

Prin predarea istoriei, tinerii studenți sunt în principal introduși în asimilarea politicilor, juridice și

concepte economice, care într-un fel sau altul saturează conversaţiile care au loc în jurul lui. Realitatea înconjurătoare însăși îl confruntă în mod constant și în cantități mari cu exemple de împărțire a societății în clase, relații de putere și subordonare etc., etc. Desigur, un manual de istorie, deși oferă descrieri ale relațiilor sociale și ale instituțiilor politice, nu nu, în esență, să ofere minții că tânărul are ceva dincolo de înțelegerea lui, mai ales că nu poate merge mai departe decât informațiile cele mai elementare, mai elementare și generale. Pe acest punct de vedere, profesorii, compilatorii de manuale educaționale și liderii educaționali, se pare, nu au nicio confuzie, iar formele externe în care ar trebui prezentat un astfel de material au fost deja suficient de dezvoltate. Principalele întrebări în acest domeniu sunt aproximativ următoarele:

Ocupații dominante (agricultura, industrie, comerț). Împărțirea societății în clase bazată pe ocupație și proprietate. Forme de proprietate (tribală, comunală, mică, mare) și ferme. Forme de industrie (industrii casnice și artizanale, ateliere, producție în fabrică). Poziția maselor (sclavie, iobăgie, muncitori liberi, proprietari independenți și proletariat). Privilegii de clasă și clase conducătoare. Influența și drepturile lor politice.

Forma de guvernamant. Instituții politice (puterea monarhică sau magistratura republicană, adunările populare, senatele aristocratice, instituțiile reprezentative de clasă, reprezentarea populară). Administrație și instanță (structură regională, centralizare, autoguvernare și birocrație, stare de drept, unele modalități de procedură judiciară și sancțiuni penale). Autoritățile laice și spirituale și relațiile lor reciproce (biserica și stat, poziția clerului în societate). Activitățile statului în raport cu interesele materiale și spirituale ale societății. Poziția individului în stat.

Asta e tot, sau aproape tot. Dar, pe lângă relațiile faptice și relațiile existente cu adevărat, istoria îi poate familiariza pe studenți cu idei sociale și politice, care au sensul nu numai al teoriilor predominante în conștiința societății, uneori foarte clar formulate de scriitori individuali, ci și al celor practice. programe pe care departamentele se străduiesc să implementeze oameni de stat și personalități publice distinse sau pentru care luptă partide politice întregi. În multe cazuri, prezentarea unor astfel de idei într-un

manual (scurtă și concisă, desigur) este necesară, deoarece ele fie clarifică mai bine ordinea existentă, fie caracterul.

Ele caracterizează aspirațiile indivizilor, ale întregilor grupuri sociale și ale partidelor sau ajută la înțelegerea schimbărilor care au loc în stat sau societate. În prima privință, este foarte important să-l familiarizezi pe student, de exemplu, cu înțelegerea lui Platon asupra statului, cu teoria medievală a puterii papale și imperiale etc., în al doilea, cu viziunea politică asupra lumii a lui Richelieu sau a independenților. , în a treia, cu teoriile lui Montesquieu sau Rousseau despre reprezentare , separarea puterilor, democrație etc. Același lucru se poate spune despre ideile economice, care fie înțeleg mai bine practica economică (mercantilismul), fie caracterizează anumite aspirații sociale și chiar influențează. legislație (dezbaterea despre intervenția sau neintervenția guvernamentală) .

Materialul ideologic tocmai menționat nu poate fi introdus într-un manual în cantități prea mari din cauza accesibilității sale mai reduse pentru înțelegerea studenților, în comparație cu relațiile și instituțiile actuale. Stăpânirea ideilor abstracte este mai dificilă decât stăpânirea relațiilor reale. Pe de altă parte, o teorie care se angajează să interpreteze realitatea nu îi corespunde întotdeauna, iar teoriile care intenționează să refacă realitatea fie nu sunt implementate deloc, fie nu sunt implementate în același mod și nu conduc la ceea ce se aștepta de la lor. Pentru un student care tocmai intră cu gândul în această lume a relațiilor complexe dintre idee și fapt, de multe ori ar fi complet imposibil să înțeleagă, așa cum ar trebui să înțelegem, adevărata relație dintre teorie și realitate, care trebuie în primul rând stăpânită. de catre el. Acordând primul loc formelor socio-politice și evenimentelor socio-politice în prezentarea istoriei țărilor individuale, aș sfătui folosirea familiarizării elevilor cu ideile socio-politice doar în măsura necesară pentru o mai bună înțelegere a acestor forme și evenimente. , și în măsura în care nu este o amenințare o denaturare a ideii acestor forme și evenimente și, desigur, corespunde gradului de înțelegere al studenților. Personal, atribui importanța ideii ca factor istoric, dar tocmai din această cauză nu mi-aș dori mai ales ca adevăratul rol al acestui factor să fie denaturat din cauza unei exagerări excesive a semnificației sale.

U

Materialul educațional a fost selectat și sortat, dar mai trebuie plasat, ținând cont atât de cerințele științei, cât și de cerințele pedagogiei.

Din ambele puncte de vedere, este absolut corect să distingem

noi istoria nationala din cursul istoriei generale. În primul rând, trecutul Rusiei este mai puțin legat de trecutul altor popoare decât se poate spune despre relațiile reciproce ale Franței, Germaniei, Italiei și altor state vest-europene care au apărut din același Imperiu Roman, unite de aceeași cultură și care au fost în interacțiune foarte strânsă unul cu celălalt. În anii șaptezeci, în gimnaziile noastre, s-a încercat să includă istoria națională în istoria universală. În acest sens s-a întocmit apoi programul oficial; manualele au fost scrise conform acestui program; atunci când urma un curs de istorie generală în legătură cu limba rusă (sau rusă în legătură cu universal), istoria rusă a fost ruptă în bucăți, care au fost introduse între diferite secțiuni ale istoriei medii și moderne și, în loc de orice legătură internă, care nu putea fi stabilite, s-au ghidat exclusiv după cronologie, cele. evenimente simultane au avut loc în același timp. Experiența de mai mulți ani m-a convins de inconvenientul unui astfel de sistem, care nu a făcut decât să complice cursul deja complex al istoriei generale și a încălcat integritatea cursului istoriei ruse. În al doilea rând, predarea istoriei ruse și a istoriei altor popoare sunt două lucruri diferite. Desigur, fiecare persoană educată ar trebui să cunoască trecutul țării sale natale mai bine decât trecutul altor națiuni și, prin urmare, în Rusia istoria Rusiei ar trebui să fie spusă oarecum diferit decât istoria, de exemplu, a statelor vest-europene. Când studiați trecutul nativ, este posibil și ar trebui să permită cunoașterea unor astfel de aspecte ale vieții sau a unor astfel de evenimente pe care este permis și chiar necesar să le omiteți atunci când prezentați studenților istoria altor popoare, precum și acele fenomene care sunt considerate în mod egal atât în interiorul casei. și istoria străină, ar trebui prezentată în primul caz mult mai detaliat și detaliat decât în al doilea. Într-un caz avem de-a face cu un punct de vedere național, adică. cu interes pentru viața interioară și destinele exterioare ale propriului popor, în al doilea, cu punct de vedere istoric mondial, i.e. cu un interes pentru trecutul omenirii în general. Este clar că punctul de vedere național nu trebuie să fie naționalist, adică. contrazic principiile generale ale umanității, dar acesta va fi totuși punctul de vedere al istoriei private în diferența sa față de istoria generală (sau mondială). Și în istoria generală este necesar, așa cum se va arăta acum, să se facă distincția între faptele de natură privată sau locală și faptele de importanță istorică mondială și dacă predarea istoriei generale nu ar trebui și nu poate să se facă fără

fapte de primul fel, dar mai ales propunând al doilea, apoi pur și simplu în scopul unei înțelegeri istorice cuprinzătoare, este important ca studenții să urmeze un curs în istoria unui singur popor într-un mod ușor diferit de modul în care viața și destinele popoarelor individuale sunt examinate în istoria generală.

Este punctul de vedere universal (istoric mondial) care ar trebui să domine cursul istoriei universale. În acest sens, sunt complet de acord cu acele opinii care au fost exprimate recent cu o claritate deosebită în literatura noastră pedagogică *). Pentru a evita sub

*) „Secțiunea istorică” la departamentul educațional din Moscova. Societatea pentru Difuzarea Cunoștințelor Tehnice a dezvoltat următoarele șase principii prin care membrii săi intenționau să ghideze pregătirea unui „curriculum normal” de istorie pentru școlile secundare.

1. Cursul de istorie din gimnaziu, menținând legătura necesară cu alte discipline pentru realizarea învățământului general, se presupune a fi ceva întreg, el însuși conținând anumite sarcini, pe lângă aplicarea materialului predat în studiile speciale ulterioare.

2. Scopul predării istoriei în gimnaziu este de a dezvolta la elevi o atitudine istorică față de viață, care să fie exprimată într-o înțelegere a procesului de dezvoltare istorică și a semnificației momentelor și rezultatelor sale cele mai importante, precum și a caracteristicilor nu trebuie trecute cu vederea caracteristicile epocilor individuale.legături şi personalităţi.

3. În ceea ce privește educația morală și politică prin educația istorică, ea nu poate fi în niciun caz fixată ca scop, nici măcar secundar, ci trebuie considerată doar ca rezultat firesc al oricărei predari rezonabile a istoriei.

4. Scopul declarat al predării istoriei face singurul punct de vedere istoric mondial posibil în alegerea și aranjarea materialului. În prezentarea istoriei Rusiei, alături de punctul de vedere istoric mondial, există unul național, care impune evidențierea unor astfel de aspecte ale vieții istorice care nu au avut influență culturală asupra altor popoare, dar s-au dovedit a fi importante mai târziu în dezvoltarea istorică a poporului rus.

5. Punctul de vedere istoric mondial determină în fiecare caz particular alegerea materialului și selecția unuia sau altuia de fapte; pentru o epocă sau în viața unui popor, fenomenele vieții politice și sociale externe sau interne. vor fi evidențiate; pentru încă un moment – fenomenele literaturii și artei; pentru a treia - mișcările religioase etc., în funcție de care aspecte ale vieții într-o epocă dată și în rândul unui popor dat aveau cea mai mare semnificație din punct de vedere istoric mondial.

6. Având în vedere faptul că predarea istoriei ar trebui să dezvolte în primul rând la elevi o înțelegere a procesului de dezvoltare istorică (§ 2), cel mai bun cadru de grupare a materialului trebuie recunoscut ca istorie politică străină: caracteristicile concepţiilor religioase, politicile , învățături filozofice și de altă natură, structura politică, socială centrală și economică etc. ar trebui, dacă este posibil, să fie conectat cu momentele remarcabile ale vieții exterioare și soarta unor personalități remarcabile” („Revista istorică”, vol. I, partea a II-a, p.

Desigur, consider că este necesar să mă extind oarecum pe acest subiect *).

Punctul de vedere istoric mondial se naște pe baza faptului general că popoarele individuale nu trăiesc și se dezvoltă izolat. Chiar și în cea mai veche epocă a istoriei, între popoarele individuale a început să se stabilească un anumit tip de relație, începând cu războaie, cuceriri și formarea „monarhiilor mondiale” și terminând cu interacțiuni culturale, răspândirea unor idei cunoscute și chiar instituții dincolo de granițele țărilor individuale și stabilite Acestea sunt civilizații universale care șterg diferențele naționale. În fiecare epocă dată, etapa istoriei acoperă mai mult decât aceleași spații, când se extinde, când se îngustează, când se unește, când se împarte, dar niciodată în vremuri istorice nu a existat un moment în care să nu existe o scenă atât de comună pentru mai multe popoare. Una dintre aceste scene în antichitate a devenit principala în dezvoltarea culturală și socială a omenirii, dușmanul istoric mondial al excelenței: aceasta este Asia între Golful Persic și Marea Mediterană și țărmurile sudice și nordice ale acestei din urmă. Granițele acestei scene nu au rămas neschimbate, iar în final s-au extins chiar până la ultimele limite posibile, inclusiv pe întreg globul, pentru că în momentul de față avem dreptul să vorbim despre politică mondială, despre comerțul mondial și multe altele asemănătoare. lucruri. În plus, popoarele individuale în același timp și în epoci diferite au jucat un rol mult diferit în procesul care poate fi numit istoric mondial, un rol diferit atât în relațiile politice, cât și în cele culturale. Între popoarele individuale nu există doar interacțiune în spațiu, ci și continuitate în timp, deoarece atât în sensul dominației politice, cât și în sensul influenței culturale, rolul de primat a trecut de la un popor la altul. Toate acestea, luate împreună, ne permit, și într-o anumită măsură,

269 - 270. mier. articolul lui V.N.Berkut, „Programul cursului istoric în limba rusă și unele gimnazii străine”, care vorbește și despre acest subiect, plasat în volumul al doilea al aceleiași publicații. Citez subiectele „secțiunea istorică” ca o foarte bună formulare a problemei predării istoriei, deși nu pot fi de acord cu ultima teză).

*) Recent, doi savanti istorici, R. IO. Vipper („Predarea școlară a istoriei antice și a noii științe istorice” „în Buletinul Educației” din 1898) și D. M. Petrushevsky („Tendința științei istorice moderne” în „Educație” pentru mai-iunie 1899). Argumentarea lor, din păcate, nu mă convinge, dar mai mult despre asta altă dată.

ne obligă direct să vedem în istoria lumii nu numai suma multor istorii private, ci o istorie generală care are o anumită unitate internă.

Punctul de vedere istoric mondial în predarea istoriei este tocmai acel punct de vedere care este sugerat de însuși spectacolul procesului istoric mondial. Cunoașterea istorică trebuie oferită studenților uniți, conectați într-un întreg și, mai presus de toate, unitatea și integritatea sunt împărtășite cursului istoriei din punctul de vedere universal indicat. Din predarea istorică, studentul ar trebui să își facă o idee mai mult sau mai puțin clară despre cum s-a dezvoltat umanitatea și cum a atins culmile la care se află europenii moderni, ce

loc l-au ocupat și ce rol au popoarele individuale (inclusiv poporul nostru, de altfel) jucat în această dezvoltare.cum în acest proces general au fost înlocuite formele de viață socială și ideile culturale etc.Din acest punct de vedere, nu vom concentra atenția elevilor doar asupra acelor popoare care au jucat cel mai important rol în proces istoric mondial, dar și În istoriile acestor popoare, vom evidenția ceea ce are semnificație nu numai locală, ci și universală. Istoria generală în liceu nu numai că nu poate fi o simplă sumă de istorii particulare, dar chiar și atunci când capătă un astfel de caracter, nu poate fi istoria tuturor popoarelor, chiar dacă numai a celor europene. De exemplu, în noua istorie, fenomene precum umanismul, reforma religioasă, reacția catolică, dezvoltarea absolutismului, absolutismul iluminat etc., depășesc granițele istoriilor private ale Italiei, Germaniei, Spaniei, Franței etc. de mână, nu numai în istoria fiecărui astfel de fenomen separat, ci și în întreaga istorie a timpurilor moderne, luate în ansamblu, națiunile individuale au o semnificație inegală, iar rolul proeminent al uneia sau alteia țări în istoria unui fenomen uneori nu dă încă acestei țări dreptul de a fi nominalizată deloc primul plan În istoria umanismului, campionatul aparține Italiei, în istoria reacției catolice, un rol deosebit de remarcabil l-au jucat spaniolii, dar în celelalte mișcări intriga lor a fost atât de neînsemnată încât, desigur, pentru ei toți- punct de vedere istoric și nu poate prezenta un asemenea interes, ca pentru Angliy.Germania și Franța.

\[Evidențiind istoria Rusiei ca un curs special, facem acest lucru din punct de vedere național, și nu din punct de vedere istoric mondial. Dar din ultimul din cursul general, din întreaga totalitate a popoarelor istorice, cei care au jucat

un rol deosebit de important în ea, desigur, nu este pentru a crea cursuri separate din istoria lor, ci pentru o examinare mai detaliată a acestora, fără a le smulge din legătura generală. Spuneam mai devreme că aceste popoare ar trebui să fie grecii și romanii în istoria antică, iar francezii, germanii și englezii în istoria mijlocie și timpurie. Dacă obiectivul principal al cursului ar trebui să fie clarificarea semnificației lor istorice, atunci acest lucru nu se poate face fără o prezentare mai detaliată a istoriei lor. Nu totul în acesta din urmă are, desigur, aceeași semnificație din punct de vedere istoric mondial și chiar și în ceea ce are o asemenea semnificație, există întotdeauna aspecte care sunt importante doar pentru istoria acestor țări. Dar dacă unele fapte în sine sunt lipsite de semnificație istorică universală, atunci ele trebuie totuși raportate, deoarece sunt necesare pentru înțelegerea faptelor din prima categorie sau joacă un rol prea mare în viața și destinele unuia sau altuia dintre marii. popoarele istorice. Pe de altă parte, dacă un fapt are atât semnificație universală, cât și locală (de exemplu, Reforma germană sau Revoluția franceză), atunci ambele ar trebui clarificate studentului. Este clar că clarificarea sensului universal al oricărui fenomen se poate face numai din punct de vedere istoric mondial, dar pentru a clarifica semnificația locală a aceluiași fenomen, o semnificație mai detaliată a istoriei particulare în care este necesar acest fenomen. este de asemenea necesar.s-a

întâmplat. De aceea, punctul de vedere al istoriei lumii nu poate fi respectat cu strictețe în predarea istoriei generale, iar manualul acestui subiect trebuie să fie o combinație a tabloului general al dezvoltării umanității cu imagini particulare ale dezvoltării anumitor popoare. , deosebit de important din punct de vedere istoric mondial.

Inca o observatie legata de acelasi subiect. Din predarea istoriei, studentul trebuie să ia nu numai o idee generală a procesului istoric mondial, ci și modul în care istoria unui popor individual are loc în general. Cu acesta din urmă, repet, cel mai convenabil este să te familiarizezi cu exemplul țării tale natale, dar și pentru a dezvolta o idee generală a procesului de dezvoltare a națiunilor individuale în general și pentru o mai bună înțelegere a trecutului. din țara ta natală, este foarte important să ai în fața ochilor câteva exemple de evoluții istorice individuale. Aceste exemple pot fi date de un manual de istorie generală în prezentări mai detaliate ale istoriei grecești, romane, franceze, germane și engleze. Sub îndrumarea și ajutorul profesorului, elevul va avea ocazia să compare istoria statelor antice cu istoria altora noi, istoria grecească cu istoria romană, istoria Europei de Vest cu istoria rusă, precum și istoria popoarelor occidentale. unul cu altul.

Să adăugăm, în cele din urmă, că din punct de vedere național, unele povești particulare ar putea fi mai proeminente în istoria generală decât este permis din punct de vedere istoric mondial. Când spun asta, mă refer la Bizanț, slavii și cei mai apropiați vecini ai Rusiei, dar cred că nu trebuie să te lași prea dus de acest punct de vedere. Desigur, în manualele noastre de istorie nu putem neglija lumea greco-slavă în măsura în care se face în manualele străine, dar nu ar trebui să umflam importanța Bizanțului și a slavilor, oferindu-le mai mult spațiu în manualul de istorie medie decât ei merita *). Aș spune chiar că toate acele informații din istoria altor popoare, care sunt de o importanță deosebită pentru ruși, ar trebui comunicate studenților în principal în legătură cu istoria Rusiei, fie că este vorba de influența culturală a Bizanțului și de etnografia slavă și trăsături generale ale vieții slavilor , sau diverse detalii din istoria Poloniei, Suediei, Turciei, care sunt necesare pentru a înțelege relațiile noastre istorice cu vecinii noștri etc.

Să rezumam în câteva cuvinte tot ce s-a spus în capitolul final:

1) Istoria Rusiei ar trebui să rămână un curs separat, în legătură cu care ar trebui furnizate informații din istoria altor popoare necesare unei mai bune înțelegeri a istoriei Rusiei în sine. Acesta din urmă, din păcate, se face într-o măsură mai mică decât ar trebui.

2) Un manual de istorie generală nu ar trebui să fie o simplă sumă a istoriilor națiunilor individuale, ci o descriere a procesului istoric mondial.

3) Cu toate acestea, ar trebui să ofere și o prezentare sistematică a istoriei anumitor popoare individuale, deosebit de importantă din punct de vedere istoric mondial.

Întreaga întrebare este acum cum să combinați ambele ultime cerințe în predarea istoriei. Dedicăm următorul capitol acestei probleme.

VI.

Având în vedere aranjarea obișnuită a materialului istoric în manualele de istorie generală, observăm următoarea ordine generală. Istoria întregii antichități până la căderea Imperiului Roman de Apus este prezentată pe țară, ca și cum cursul istoriei universale

*) Mier. Artă. O. II. Gerasimov „O nouă caracteristică în literatura noastră istorică educațională” („Istor. Obov.” V).

pin este doar o colecție de cursuri sau cursuri despre istoria țărilor individuale. De exemplu, istoria Persiei este adesea prezentată dintr-o dată înainte de cucerirea ei de către Alexandru cel Mare, urmată de istoria Greciei și a statelor elenistice și sunt raportate și fapte din epoca romană și este dată istoria antică a Romei. numai după ce studenții sunt deja familiarizați cu mult mai târziu cele mai mari evenimente din istoria Greciei și Orientului. Un sistem complet diferit de aranjare a materialului este reprezentat de manualele de istorie medie și modernă. Ea nu mai este prezentată pe țări, ci pe perioade mai mari sau mai mici, iar istoriile țărilor individuale sunt împărțite în secțiuni mai mult sau mai puțin mici, care se intercalează unele cu altele. În primul caz, studentul are în față întreaga istorie a țării, dar este lipsit de imaginea generală a ceea ce se întâmpla în această lume într-o anumită perioadă; în al doilea, înțelege mai bine sincronicitatea evenimentelor din diferite țări. , dar uneori îi este foarte greu să se conecteze într-un singur paragraf care se referă la aceeași țară. Comparând, în continuare, istoria mijlocie și istoria modernă, constatăm că sistematizarea materialului în istoria mijlocie prezintă mai multe dificultăți decât în cea nouă. Acesta din urmă se ocupă aproape exclusiv de o singură lume - Europa de Vest, în timp ce prima prezintă istorii paralele a trei lumi - romano-germanică, greco-slavă și musulmană. Aici trebuie să trecem nu numai, de exemplu, de la istoria Franței la istoria Angliei, adică. dintr-o țară în alta în cadrul aceleiași lumi, dar și din Occident până în Bizanț și din Europa până în Asia și Africa.

Ambele sistematizări – atât pe țară, cât și pe perioadă – au propriile lor facilități și propriile inconveniente. Aranjarea materialului pe țări este mai puțin în concordanță cu punctul de vedere istoric mondial și apropie istoria universală de o simplă sumă de istorii particulare, dar nu obligă elevul să sară constant dintr-un loc în altul și îi permite să urmăriți dezvoltarea integrală cunoscută de la început până la sfârșit. Dimpotrivă, prin aranjarea materialului pe perioade, manualul ne permite să înțelegem mai bine legătura reciprocă a evenimentelor care au loc simultan în diferite locuri (dacă, desigur,

această legătură există), și astfel reproduce mai exact procesul istoric mondial, deși istoriile popoarelor individuale suferă de acest lucru, al cărui număr obiectiv este perturbat de tranzițiile constante de la istoria unui popor la istoria altuia. Este greu de spus care dintre cele două metode ar trebui să fie preferată în termeni pedagogici, dar nu există nicio îndoială că prezentarea conform

Ne este mai ușor să învățăm ca studenți decât în timp. Întrebarea nu este însă mai mult sau mai puțin ușoară pentru studenți: în acest caz, pe lângă considerente pedagogice, există și considerații științifice.

Desigur, o distribuție de material pentru istoria antică și alta pentru istoria medievală și modernă nu depinde de arbitrariul compilatorilor de manuale. În vremurile anterioare, în comparație cu epocile ulterioare, un număr mai mic de popoare acționau pe scena istorică, relațiile lor nu erau atât de frecvente și constante, iar rolul fiecăruia dintre ele în istoria civilizației a început aproximativ când rolul celuilalt a luat sfârșit. , în timp ce în istoria mijlocie și modernă, marile națiuni individuale acționează simultan. Prin urmare, pentru lumea antică, este mai posibil să se prezinte istoria după țară, apărând în manuale una după alta în ordinea în care au apărut una după alta în realitate și este mai convenabil să se prezinte evenimente de natură globală în istoria țărilor individuale. De exemplu, relațiile greco-persane depășesc limitele înguste ale istoriei persane sau grecești și ar putea, în cursul istoriei antice, să fie conectate nu în mod specific cu istoria greacă, așa cum se face, și nu cu istoria Persiei, care a absorbit Orientul, așa cum este cazul poate a fost - ce să facă, dar cu istoria luptei europenilor cu popoarele asiatice și africane, care ar include războaiele punice descrise în istoria romană, dar ar putea fi prezentată și în istorie. a cartaginezului. Dimpotrivă, dacă am decide să prezentăm țărilor istoria medie și modernă, ne-am confrunta cu un abis de dificultăți. Imaginați-vă un manual de istorie generală, în care poveștile cel puțin ale celor mai importante să fie povestite una după alta - și fiecare de la bun început până în zilele noastre: ale popoarelor europene - mai întâi ale Franței de pe vremea ocupației. a Galiei de către franci până la formarea celei de-a treia republici, apoi Germania din epoca lui Tacit până la constituirea actualului imperiu, apoi Italia de la căderea Imperiului Roman de Apus până la recenta unificare politică, Anglia de la sosirea Unghii și sași în Marea Britanie la starea sa temporară etc. Este în acest manual manualul a trebuit să repete aceleași lucruri, cum ar fi introducerea creștinismului, migrația germanilor, căderea Imperiului Roman, monarhia lui Carol cel Mare. , feudalismul, cruciadele, Reforma, războaiele internaționale individuale la care au participat aceste state etc. În același timp, ar trebui să se raporteze constant într-o poveste la alta, de exemplu, în istoria Angliei la istoria Franței cu privire la cucerirea primei de către normanzi sau cu privire la a doua revoluție în legătură cu opoziția față de politică

Ludovic al XIV-lea etc. Repetările unui lucru sau altul în istoriile diferitelor țări și referirile în istoriile unor țări la istoriile altora ar fi prea frecvente, dar, ca urmare, studenții nu ar avea o idee clară despre cursul general al istoriei vest-europene, lipsa unei înțelegeri clare a sensului general sau a trăsăturilor generale ale unor astfel de fenomene universale precum feudalismul sau umanismul, luând de exemplu un fenomen din istoria socio-politică, altul din istoria culturală.

Rezultă, așadar, că există temeiuri pur obiective pentru ca istoria antică să fie prezentată în funcție de popoare, iar istoria medie și modernă după epoci. Fiecare metodă, spuneam noi, are propriile inconveniente, care, bineînțeles, ar trebui luate în considerare și care , prin urmare, ar trebui eliminate dacă este posibil. Mi se pare că nici unuia, nici celuilalt nu ar trebui să li se acorde dominație necondiționată, ci mai degrabă ar trebui să se completeze unul pe celălalt și să le combine unul cu celălalt.

Prezentarea istoriei antice ar trebui să urmeze ordinea țărilor, dar cu unele completări de natură istorică mondială. După părerea mea, schema de aici ar putea fi așa:

1) State separate ale Orientului, fiecare înainte de cucerirea de către perși, și în concluzie o viziune generală asupra relațiilor lor reciproce (culturale și politice) până în secolul al VI-lea. la PX

2) Monarhia persană înainte de războaiele cu grecii.

3) Grecia înainte de războaiele persane.

4) Războaiele greco-persane și istoria internă a Greciei în această epocă.

5) Lupta statelor grecești pentru hegemonie și rolul Persiei în această epocă.

6) Cucerirea Greciei de către macedoneni. Statul Orientului înainte de cucerirea macedoneană. Monarhia lui Alexandru cel Mare.

7) Statele elenistice din Orient înainte de cucerirea de către romani.z

8) Grecia înainte de cucerirea romană.

9) Starea jumătății vestice a lumii antice în epoca războaielor greco-persane și a stăpânirii macedonene. Cartagina.

10) Istoria Romei înainte de războaiele punice.

11) Războaiele punice. Răspândirea stăpânirii romane în vest. Statul Greciei și statele elenistice în această epocă. Subordonarea lor față de Roma.

12) Epoca transformării Republicii Romane în imperiu.

13) Imperiul Roman. Grecia și Orientul sub Imperiu.

14) Apariția creștinismului, lupta lui împotriva păgânismului și triumful său asupra păgânismului.

15) Imperiul Roman și barbarii. Diviziunea și căderea imperiului.

Această schemă diferă puțin de cea general acceptată. Aceasta este în esență istoria Orientului (1-2), a Greciei (3-8) și a Romei (10-15). Față de titlurile general acceptate, aș adăuga doar astfel (marcate mai sus cu italice), care ar permite elevului să nu uite că istoria Egiptului, de exemplu, nu s-a oprit cu cucerirea sa de către Persia, la fel ca istoria tuturor. țările care făceau parte din monarhia persană nu s-au oprit, în general , cu cucerirea acesteia de către Alexandru cel Mare și Roma și, de asemenea, ar face posibil să vedem ce se întâmpla în partea de vest a lumii antice înainte de începerea cuceririlor romane. . Aș face chiar mai ușor pentru elev să înțeleagă aceste relații prin adunarea într-un singur loc și repetând într-o formă coerentă fapte referitoare la istoria țărilor individuale, de exemplu, oferind la sfârșitul manualului o secțiune despre Egipt sub Stăpânirea persană, greacă și romană și în epoca creștină. Voi vorbi acum mai detaliat despre necesitatea de a familiariza studenții cu aceleași fapte în diferite conexiuni. O astfel de tehnică ar fi destul de potrivită chiar și atunci când trecem prin istoria antică, deși este necesară mai ales, așa cum vom vedea, în istoria mijlocie și modernă. Esența problemei este că ceea ce a fost trecut într-o conexiune trebuie apoi trecut prin (adică, în esență, repetat) într-o altă conexiune. De exemplu, chiar în primele pagini ale istoriei antice se oferă o schiță generală a Egiptului înainte de cucerirea persană, dar ar trebui completată la sfârșitul manualului cu un paragraf în care se spune tot ce se spune despre Egipt în istoria Persiei. , Grecia și Roma.La urma urmei, rolul Egiptului în istoria lumii nu s-a încheiat cu cucerirea sa de către perși, iar studentul trebuie să compare împreună fenomene precum educația alexandriană, participarea religiei egiptene la sincretismul religios al romanului. epoca, neoplatonismul, erezia lui Ar I, apariția monahismului, sunt fenomene menționate în manual în diferite locuri și în legătură cu alte fenomene, dar trebuie legate între ele.

Acesta este doar un exemplu particular, dar principiul general este că ceea ce este legat de epocă ar trebui să fie legat de țară și invers. Folosind acest exemplu de paragraf suplimentar despre Egipt, ne propunem să repetăm faptele referitoare la o singură țară, dar plasate pe epoci, adunând aceleași fapte împreună într-un eseu dedicat acelei țări. Aplicând acest principiu întregii istorii antice, a cărei prezentare urmează în cele din urmă ordinea țărilor, trebuie să recomandăm repetarea celor mai importante fapte deja cunoscute studentului, distribuite pe istoriile țărilor individuale, în istoria lor mondială. conexiune. De aceea

„Aș completa diagrama de mai sus a conținutului istoriei antice nu numai cu scurte paragrafe despre Egipt, Iudeea, Persia etc. după pierderea independenței lor naționale, ci și cu un întreg capitol despre destinele și rolurile națiunilor individuale în istoria lumii antice ra.—cap, unde faptele esențiale ale relațiilor internaționale ale antichității de la primele campanii ale faraonilor egipteni din Asiria până la finalizarea unificării romane s-ar repeta în legătură generală și în succesiune cronologică, iar la în același timp, toate faptele deja cunoscute studenților din istoria interacțiunii culturale ar fi adunate laolaltă acțiuni ale națiunilor menționate mai devreme în manual în diverse conexiuni (rolul civilizațional al fenicienilor, influențele orientale asupra Greciei, răspândirea elenismului în Orient, pătrunderea educației grecești în Roma, răspândirea cultelor orientale în imperiu, influența religiei egiptene asupra filozofiei grecești în epoca alexandriană, influența greacă în iudaism, unificarea lumii prin dreptul Romei, influența ordinelor orientale asupra celei de mai târziu. instituțiile imperiului, creștinismul, influența vechilor religii asupra formării sectelor în el etc.). /

Secțiunea a cincisprezecea a diagramei noastre conține istoria lumii antice și deschide istoria popoarelor noi, care numai într-un mod pur extern este împărțită în mijloc și modern. Această a doua jumătate a istoriei lumii, după cum am văzut, nu poate fi prezentată pe țară, ci trebuie prezentată pe perioade. Aceasta este ceea ce fac toți compilatorii de manuale, divergând, totuși, unul de celălalt (și uneori chiar foarte puternic) în periodizarea lor. Ar fi posibil să examinăm și să comparăm între ele multe periodizări diferite, care, desigur, au semnificații foarte diferite atât din punct de vedere științific, cât și din punct de vedere pedagogic, dar esența principală a întrebării nu este aceasta, ci prezentarea lumii. -fenomenele și evenimentele istorice presărate cu fapte din istoriile private ale principalelor popoare și fragmentarea acestor istorii private în secțiuni, care sunt prezentate și ele intercalate între ele și cu secțiuni de conținut mai general, nu au creat confuzie în mintea elevilor, ceea ce le era cu totul imposibil de înțeles. Fiecare profesor știe foarte bine ce dificultate prezintă elevilor istoria medie și nouă în acest sens. Cred că și compilatorii serioși de manuale istorice întâmpină întotdeauna cele mai mari dificultăți atunci când încep să sistematizeze materialul educațional al istoriei medii și moderne.

Manualele de istorie suferă, de obicei, de un singur neajuns, pe care, în lipsa unei expresii mai bune, l-aș numi lipsă de

*

flexibilitate. Faptele sunt date într-o legătură care nu poate fi întreruptă, adică. faptul este atașat unui loc binecunoscut din manual și nu există nicio modalitate de a-l muta - asta e ceea ce numesc lipsă

de flexibilitate. Manualul ideal, după părerea mea, ar fi unul în care faptele nu ar fi date într-o singură legătură neschimbătoare, ci ar putea fi combinate în diverse moduri prin citirea paragrafelor individuale și nu numai în ordinea în care sunt tipărite. În acest scop, manualul ar trebui să fie construit după sistemul de epoci, iar în fiecare epocă să i se dea mai întâi caracteristicile sale generale (de exemplu, Reforma, principalele sale cauze, direcții și consecințe, comune tuturor țărilor în care a fost), apoi ar urma o trecere în revistă a relațiilor internaționale ale epocii (în acest caz, războiul lui Carol al V-lea cu Francisc I), iar după aceea vor fi conturate principalele evenimente din istoria țărilor individuale dintr-o epocă dată (în exemplul nostru, pe lângă reforma bisericii, răscoala cavalerească și țărănească și lupta prinților cu împăratul din Germania și așa mai departe.). Să presupunem, de asemenea, pentru simplitatea prezentării, că ordinea rubricilor în fiecare epocă va rămâne neschimbată și că sistemul general ar diferi prin structura sa necondiționată.

ness. Apoi structura generală a manualului va fi schematizată după cum urmează:

Aspect ceh.

	Fenomenul principal.International. rel.1-a tara.a doua tara.
1-a epocă.	AAiaai
a 2-a epocă.	BblЪЪ
a 3-a epocă.	CClcCi
Era a 4-a....	DDiddi

Lasă paragrafele individuale din acest manual să fie tipărite în ordinea orizontală a diagramei (L, JLi, a, ai, ai etc., apoi B, Bh b, ji, 02 etc.), i.e. în ordinea epocilor, dar în același timp aceste paragrafe să fie compuse în așa fel încât să poată fi citite confortabil în ordine verticală (J., B, C, D' etc., Li, .Bi, Ci, Di ,... sau a, ò, c, d etc.), i.e. prin uniformitatea conţinutului. În primul caz, vom primi o serie de fapte de semnificație generală și particulară, interconectate și simultane și, într-o anumită măsură, prin unitate internă; în al doilea, o serie de fapte fie cu conținut omogen, fie referitoare la aceeași țară, dar deja de-a lungul timpului din toate epocile istorice. Un manual cu o astfel de aranjare a materialului ar putea fi completat inițial, din punct de vedere al diagramei, în ordine orizontală, iar apoi în ordine verticală, dar chiar și în timpul primului pasaj ar fi posibil, urmând ordinea orizontală, în

În același timp, este timpul să stabilim o conexiune verticală în părți. Să explic cu un exemplu. O epocă va fi, să spunem, Reforma, alta reacția catolică, iar în fiecare epocă explicația generală a fenomenului va fi urmată de o trecere în revistă a politicii externe a epocii date, iar apoi de istoria internă a individului. ţări. În ordine generală, caracterizarea reacției va urma prezentarea ultimei istorii particulare din epoca Reformei, dar înainte ca elevul să citească schița generală a reacției, îi va fi util să reînnoiască în memoria sa generalul. ideea Reformei și se va uita din nou la paragraful general

despre Reformă. La fel, dacă paragraful general despre reacție este urmat de un paragraf despre relațiile internaționale ale acestei epoci, atunci, înainte de a-l citi, se va putea reaminti paragraful despre politica externă din timpul Reformei. În cele din urmă, citirea unui paragraf dedicat unei anumite țări în epoca reacției catolice ar putea fi precedată de o repetare a unui paragraf care tratează aceeași țară într-o epocă anterioară.

Cu alte cuvinte, manualul ar trebui să fie scris în ordinea L, Ai, a, ai etc., B, Bi, B, ъi etc. și să treacă în aceeași ordine cu reveniri repetate înainte de B la A, înainte de Bi k A i. înainte de b k a etc., iar apoi în ordinea lui A, B, C etc., a, b, c etc. Cred că aceasta este singura modalitate de a elimina inconvenientul care decurge din prezentarea mijlocului și a noului istorie în funcție de perioade, deoarece face posibilă colectarea împreună a faptelor referitoare la aceeași țară sau a faptelor omogene răspândite în diferite epoci și ne permite să conectăm într-un întreg fapte care depășesc istoriile private ale țărilor individuale. Același principiu general poate fi aplicat într-un manual de istorie antică, care în predarea gimnazială este în principal istoria a două popoare, grecii și romanii, precum și într-un manual de istorie rusă. Fiecare dintre ele este prezentată în funcție de perioade, iar în fiecare perioadă se discută într-o ordine sau alta despre evenimentele externe în legătură cu extinderea teritoriului și despre schimbările în viața statului și în sistemul social și despre succesele educație etc., yao Aceste paragrafe particulare pot fi compuse în așa fel încât, citindu-le într-o altă ordine decât cea în care urmează unul după altul în cartea de învățământ, elevul să aibă ocazia să-și imagineze în linii complete creșterea consecventă a teritoriului în legătură cu istoria relațiilor cu vecinul diam, dezvoltarea internă a instituțiilor în toate perioadele, mișcarea culturii spirituale etc. În general, principiul mobilității părților individuale

Manualele istorice pot fi folosite pe scară largă și vom reveni asupra acestei probleme în alt loc.

Pentru a face posibilă în mod sistematic parcurgerea unui manual în sus și în jos, este necesar să se stabilească anumite titluri în epoci individuale, chiar dacă nu toate titlurile au fost prezente în fiecare epocă, iar ordinea plasării lor nu a fost cu siguranță aceeași . Să ne amintim că un manual de istorie generală ar trebui să ofere o idee despre cursul său general plus o idee despre cursul istoriei unor națiuni individuale. Prin urmare, există două categorii de titluri - generale (A și Li, B și Vi... în schema noastră) și private (a, ai, az..., b, δι, &з... etc.). Faptele care compun conținutul manualului ar trebui repartizate între aceste două categorii.

/ În capitolul trei am dat o clasificare generală a acestor fapte: politică internațională, sistem social și de stat, cultură spirituală. Să vedem în ce relație ar trebui să stea această clasificare cu rubricile indicate în care împărțim prezentarea istoriei epocilor individuale.

Să începem cu relațiile internaționale. De obicei manualele prezintă aceste relații în istoria unuia sau altuia stat. Războinici greco-perși sunt descriși, de exemplu, în istoria Greciei, războinici romano-cartaginezi în istoria Romei. Pentru istoria antică, în care prezentarea se realizează pe țară, acest lucru este foarte natural, dar în mijlocul și mai ales istoria modernă, unde perioadele stau la baza sistemului de distribuție a materialului, o astfel de plasare a faptelor de politică externă poate cu greu pot fi numite corecte. Să luăm drept exemplu războiul de vară. Conform programelor existente, studenții parcurg istoria acestui război, de fapt, de două ori - o dată în istoria generală, cealaltă dată în istoria Rusiei. În manualul de istorie rusă, desigur, Războiul de șapte ani este considerat exclusiv din punctul de vedere al participării Rusiei la el, așa cum se face, de exemplu, în legătură cu războaiele napoleoniene. Este de la sine înțeles că într-un manual de istorie generală, războaiele internaționale nu pot fi acoperite din punctul de vedere al participării țărilor individuale la ele, chiar dacă cutare sau cutare război a avut o semnificație deosebită doar pentru un stat. Războiul de șapte ani a avut un caracter paneuropean, întrucât la el au luat parte Prusia, Austria, Rusia, Anglia și Franța, adică. toate marile puteri ale vremii. Din punct de vedere național, desigur, se pot da cinci relatări diferite despre război, rămânând pe o bază strict obiectivă; Pentru a face acest lucru, este necesar doar să explicăm mai detaliat participarea la aceasta a uneia dintre statele și forțele numite.

Nu este suficient să subliniem semnificația sa în istoria acestui stat particular. Nu există, însă, niciun motiv pentru a reproduce într-un manual de istorie generală o imagine a Războiului de Șapte Ani din oricare dintre punctele de vedere enumerate. Între timp, legătura cu totul specială a Războiului de Șapte Ani cu istoria Prusiei, așa cum se face de obicei în manualele de istorie generală, conferă acestui fapt, care are semnificație internațională, caracterul de fapt pur prusac. Să presupunem că principalul erou al războiului a fost regele prusac și din acest punct de vedere trebuie, într-adevăr, să vorbim despre acest război mai degrabă în istoria domniei sale, și nu în istoria domniei Mariei Tereza, dar o astfel de considerație ar justifica cu atât mai puțin atribuirea a șapte acestui război în special pentru istoria prusacă, deoarece aceasta ar fi deja o referire directă la un eveniment istoric major exclusiv unei singure persoane. Un manual de istorie, desigur, ar trebui să clarifice semnificația specială a Războiului de Șapte Ani pentru Prusia și să sublinieze rolul remarcabil pe care l-a jucat Frederic al II-lea în acest război, dar să fie înlăturat acest război însuși din prezentarea istoriei Prusiei și plasat împreună cu alte evenimente din aceeași categorie într-un departament special al istoriei relațiilor internaționale a epocii corespunzătoare.

Totalitatea unor astfel de departamente, de exemplu, într-un manual de istorie modernă poate avea ca rezultat o imagine de ansamblu asupra istoriei relațiilor internaționale din ultimele patru secole (secolele XVI-XIX). Aceste secțiuni ar trebui chiar întocmite în așa fel încât, prin citirea lor, studentul să primească o imagine completă și

consecventă a evoluției relațiilor internaționale din punct de vedere istoric mondial. Cu aranjarea actuală a materialului luat în considerare, este foarte dificil pentru un student să combine într-un singur paragraf întreg despre relațiile internaționale și istoria externă a statelor, adaptate în prezentarea lor la istoria țărilor individuale și, prin urmare, scrise fără nicio legătură internă. unul cu altul. Să luăm, de exemplu, istoria partițiilor poloneze. Desigur, acesta este un fapt nu doar al istoriei poloneze, ci și al istoriei ruse, nu doar al istoriei Prusiei și nu doar al istoriei austriece. Dacă în manualul de istorie rusă se ia în considerare faptul căderii Commonwealth-ului polono-lituanian din punctul de vedere al relațiilor anterioare ruso-polone și al creșterii teritoriului statului rus, atunci în istoria generală tot ceea ce privește exteriorul (diplomatic). și militară) a evenimentului nu s-ar fi putut întâmpla înainte de datare chiar și numai din istoria Poloniei. Cu toate acestea, este rezonabil să vorbim despre împărțirile poloneze numai în legătură cu istoria, de exemplu, numai a Prusiei, indiferent cât de importantă a fost achiziția zero pentru monarhia Hohenzollern.

teritoriile rusești și oricât de mare ar fi rolul diplomației prusace în distrugerea statului polonez. Într-unul dintre cele mai bune manuale ale noastre de istorie modernă, prima secțiune poloneză este expusă în capitolul despre ascensiunea Prusiei, tocmai în istoria domniei lui Frederic al II-lea, după prezentarea războaielor succesiunii austriece și a celor șapte. Ani, datorită cărora avansează doar un rezultat al primei secțiuni - distrugerea prin dungi între cele două părți principale ale monarhiei Hohenzollern. Puțin din. Dacă, folosind același manual, am fi vrut să urmărim soarta ulterioară a Poloniei, am găsi o indicație a următoarelor două secțiuni din istoria Franței în epoca revoluției, unde căderea finală a Poloniei este văzută ca un eveniment. care a distras forțele Austriei și Prusiei de la războiul cu Franța și astfel a contribuit în mare măsură la victoriile franceze. Faptul este afirmat corect și ar trebui subliniat în manualele de istorie modernă, dar nu este util pentru înțelegerea semnificației deplină a chestiunii poloneze în istoria celei de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. să coincidă fazele sale individuale cu istoria stărilor individuale şi să le lumineze din punctul de vedere al istoriilor private.

Deci, istoria relațiilor internaționale ar trebui să fie alocată unei secțiuni speciale în descrierea epocilor individuale, iar în aceste secțiuni ar trebui să domine punctul de vedere istoric mondial. Legătura specială a unuia sau altuia dintre faptele acestei categorii cu istoria internă a oricărei țări trebuie indicată în altă parte. De exemplu, istoria războaielor dintre Carol al V-lea și Francisc I nu ar trebui introdusă în istoria Germaniei, reforma epocii coloniale, ca fapt al istoriei germane numai, de altfel, explicând doar motivele slabei intervenții a Carol al V-lea în afacerile interne ale Germaniei. Dimpotrivă, aceste războaie ar trebui să primească un loc independent în manual în sensul lor paneuropean: în legătură cu războaiele italiene de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. și rivalitatea care a urmat între dinastia franceză și habsburgi. În

descrierea statului intern al Germaniei în prima jumătate a secolului al XVI-lea. trebuie doar remarcat faptul că soldații cu Francisc I l-au împiedicat pe Carol al V-lea să participe mai activ la lupta internă care se desfășura la acea vreme în Germania. În același mod, împărțirea Poloniei între vecini ar trebui să primească un loc independent în manual în legătură cu toate schimbările care au avut loc în lumea politică în secolul al XVIII-lea (ascensiunea Rusiei și întărirea Prusiei, slăbirea Suedia și Turcia, planul larg s Iosif al II-lea, pierderea Franței a influenței sale etc.), dar cauzele descompunerii interne.

Polonia ar trebui examinată într-o schiță istorică a acestei țări în legătură cu imaginea generală a istoriei vieții sale sociale și statale. Voi face o rezervă că, insistând asupra necesității de a evidenția istoria politicii internaționale într-o secțiune specială, nu mă gândesc deloc să-i acord primul loc în alcătuirea generală a manualului. Dimpotrivă, în ceea ce privește dimensiunea sa, întreg eseul de politică externă ar trebui să ocupe un loc destul de modest, iar numărul de fapte, nume și ani raportate nu ar trebui să împovăreze memoria studenților, mai ales că aici multe paragrafe nu puteau fi citite decât elevilor cu explicații. și completările profesorului, și nu memorează răspunsurile” în lecții, și cu atât mai mult la examene.

De la istoria externă trecem la istoria internă, și mai ales la istoria socio-politică. Faptele din această categorie ar trebui să constituie conținutul principal al istoriei țărilor individuale, dar nu poate fi altfel. Viața socială și de stat se dezvoltă în fiecare stat în felul său, și fiecare are propriile mișcări sociale și politice, au loc reforme și revoluții care sunt diferite de reformele și revoluțiile din alte țări. Toate astfel de fenomene istorice au întotdeauna un caracter mult mai local în comparație chiar și cu cultura spirituală, cu ideile în general, care, dimpotrivă, se pot răspândi cu mult dincolo de granițele țărilor individuale. Istoria fiecărei stări, împărțită în paragrafe, care apoi sunt așezate în locuri diferite în manual, să fie scrisă în așa fel încât, citind doar aceste paragrafe, elevul să primească o imagine completă și armonioasă a evoluției sociale și statale a un popor dat și vede clar soarta și rolul în această evoluție forțele istorice locale, relațiile și organizațiile (instituțiile) acestora. De exemplu, în istoria Franței, Angliei și Germaniei, începând din Evul Mediu, ar trebui să vorbim mai ales despre subiecte precum puterea regală, aristocrația feudală, orașele, instituțiile reprezentative de clasă, masele etc. Este imposibil, de bineînțeles, să țin pasul în manualul pentru toate națiunile, și am spus deja că în mod sistematic istoria internă poate fi prezentată doar pentru unele țări, dar toate țările pot fi introduse ocazional în prezentare atunci când acest lucru este necesar pentru prezentarea generală a istoriei. . De exemplu, consider inutilă o prezentare sistematică a istoriei Suediei, dar ocazional se poate menționa reforma din Suedia în secolul al XVI-lea și slăbirea puterii regale acolo în secolul al XVIII-lea și lovitura monarhică din 1772, etc. Oarecum special

Aș atribui Poloniei un loc în manualul de istorie medie și modernă - un loc, ca să spunem așa, intermediar între expunerea detaliată care trebuie făcută pentru Anglia, Germania și Franța și mențiunile ocazionale care sunt inevitabile în raport cu istoria internă a Suediei, Ungariei, Republicii Cehe ii etc. Polonia a fost una dintre forțele politice majore și o țară în care s-au reflectat în mod unic toate tendințele istorice ale Europei de Vest, iar viața sa internă merită, de asemenea, atenție atât pentru trăsăturile sale ascuțite, cât și pentru pentru a explica chiar moartea Commonwealth-ului polono-lituanian.

Ar fi, totuși, greșit să includem tot materialul despre istoria socio-politică în rubricile alocate țărilor individuale. Și în această zonă există câteva fenomene generale care ar trebui considerate ca atare, adică. în departamente dedicate caracteristicilor generale ale epocilor. Să luăm, de exemplu, fenomene precum feudalismul, monarhia de clasă, absolutismul etc. din istoria vieții sociale și statale a popoarelor din Europa de Vest, precum lupta hanului împotriva puterii bisericii, mercantilismul, absolutismul iluminat etc. p. în istoria politicii interne. Astfel de fenomene ar trebui să primească caracteristici generale și, bineînțeles, trebuie remarcate și modificările naționale ale fenomenelor individuale (feudalismul englez spre deosebire de francez, absolutismul iluminat în Prusia și Austria etc.) și să le aducă în prim-plan pe cele ale acestor modificări, în care fenomenele generale numite erau exprimate cu cea mai mare claritate (structura feudală a Franței sub Capeți, lupta dintre papalitate și imperiu în Germania, parlamentul englez etc.). Îndeplinind ultima condiție, manualul nu va lega decât mai strâns istoria internă a statelor individuale cu cursul general al istoriei și va oferi istoriei stărilor individuale o mai bună acoperire din punct de vedere istoric mondial.

Rămâne să luăm în considerare a treia categorie de fapte – cultura spirituală. Să începem cu religia. Primele religii au fost strict naționale. Este destul de firesc ca manualul de istorie antică să expună religiile individuale din Egipt, Asiro-Babilonia, Fenicia, Persia, Grecia și Roma. Un alt lucru este Evul Mediu și vremurile moderne, care sunt epoca religiilor universale - creștinismul și mahomedanismul, a căror istorie nu poate fi inclusă în cadrul istoriei unui singur popor. Același lucru se poate spune despre confesiunile individuale ale creștinismului, despre ortodoxie și catolicism, în care s-a împărțit biserica universală în secolul al IX-lea, și despre diferitele forme de protestantism, care provin din

secolul al XVI-lea Prin urmare, de exemplu, atunci când se prezintă istoria Europei de Vest, sunt necesare caracteristici generale ale formelor și mișcărilor religioase, legate nu de istoria țărilor individuale, ci de istoria epocilor individuale din toate țările. Elevul trebuie să facă cunoștință într-un eseu coerent, deși distribuit

în părți în diferite locuri din manual, cu istoria catolicismului medieval (papalitate, monahism, puterea materială a clerului, idealul ascetic, filosofia scolastică, erezii și secte). , etc.), Reforma (de ex. I predecesori și direcții principale), reacția catolică etc. De asemenea, elevului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a se familiariza într-un eseu coerent cu istoria culturii laice a Occidentului, adică. odată cu apariția și răspândirea umanismului („Renașterea”), progresele cunoașterii pozitive, caracterul general al raționalismului („Epoca Iluminismului”) etc. În ambele cazuri, influența ideilor culturale asupra vieții sociale și în general pe latura politică a istoriei trebuie indicat (de exemplu, poziția externă a clerului în societatea medievală, legătura mișcării reformatoare cu mișcările politice și sociale, influența reacției catolice asupra relațiilor internaționale, dependența guvernului). reformele celei de-a doua jumătăţi a secolului al XVI-lea privind filosofia educaţiei etc.).

În ciuda faptului că cultura spirituală, mai mult decât viața socială și de stat, este accesibilă unor trăsături generale care nu se limitează la țările individuale *), nu se poate limita la o caracteristică generală fără a trece în pământul naționalităților individuale. Să presupunem că nici luteranismul și calvinismul, care s-au răspândit cu mult dincolo de granițele patriei lor, nu putem considera fapte ale istoriei exclusiv germane sau elvețiene, iar filosofia lui Voltaire a influențat, pe de o parte, nu toată franceză, iar pe de altă parte. altele, cu mult dincolo de granițele Franței, Cu toate acestea, caracteristicile generale ale fenomenelor culturale ar trebui să fie însoțite de eseuri privind țările individuale în care aceste fenomene au fost exprimate în mod deosebit de clar sau unic (umanismul în Italia și Germania, iluminismul secolului al XVI-lea în Franța, etc.).

Rezumând tot ceea ce s-a spus despre plasarea diferitelor categorii de material istoric conform titlurilor diagramei de mai sus, obținem următoarele prevederi:

*) Acest lucru se întâmplă din motivul că, pentru a spune cât mai pe scurt, ideile se răspândesc mai ușor decât instituțiile.

1) Faptele politicii internaționale ar trebui plasate în paragrafe speciale, generale.

2) Faptele istoriei socio-politice interne își vor găsi locul în principal în secțiunile dedicate istoriei țărilor individuale, dar uneori ar trebui adunate în paragrafe speciale cu conținut general.

3) Istoria culturii spirituale ar trebui să constituie o secțiune specială comună mai multor națiuni, însă, cu completările necesare pe țară.

La aceste prevederi adăugăm următoarele noi:

4)   În fiecare epocă individuală, trebuie plasată în prim plan caracteristica generală a acesteia, care, în funcție de circumstanțe, va fi fie culturală (de exemplu, în epoca umanismului), fie social-politică (de exemplu, în epoci). a feudalismului sau a monarhiei absolute). Un astfel de loc pentru caracteristicile generale este cerut, pe de o parte, de predominanța punctului de vedere istoric mondial și, în al doilea rând, de preferința acordată istoriei interne față de istoria externă.

5)   Paragrafele dedicate istoriei externe pot fie să urmeze în mod direct caracteristicile generale, fie să fie plasate după paragrafe privind țările individuale, în funcție de modul în care aceasta va fi mai convenabilă pentru înțelegerea relației reciproce dintre politica externă și istoria internă.

6)   Istoriile țărilor individuale din diferite epoci pot și chiar ar trebui plasate într-o ordine indicată de apropierea mai mare a vieții lor interioare de fenomenele generale ale epocii, drept urmare o ordine uniformă ar fi inutilă și chiar de-a dreptul indezirabil.

7)   În general, aranjarea părților manualului trebuie să fie astfel încât elevul să poată vedea constant legătura dintre istoria externă și cea internă, dintre istoriile diferitelor țări, dintre evoluțiile culturale și sociale și, în același timp, în fiecare ordinea faptelor între precedentul și următorul.

VP.

Planul pe care l-am schițat în capitolul anterior a fost calculat, desigur, în raport cu istoria medie și modernă, care este prezentată în manual nu pe țară, ci pe epocă. Am spus deja că întocmirea unui plan general pentru un manual de istorie medievală este mai dificilă decât întocmirea unui astfel de plan pentru un ghid al istoriei moderne. Acesta din urmă este logodit aproape exclusiv

în esență numai Europa de Vest, în timp ce în prima, în plus, un loc proeminent ar trebui să fie acordat în continuare Bizanțului cu slavii din sud și lumii musulmane cu istoria ei culturală și politică. Dar, pe de altă parte, istoria Evului Mediu poate fi împărțită în perioade mai mari în comparație cu istoria modernă, în care viața s-a mișcat mai repede și interacțiunea dintre țările individuale a fost mai activă.

În acest capitol fac un experiment în aplicarea prevederilor generale. prezentate în ultimul capitol, spre construirea unui manual despre istoria timpurilor moderne.

Să vedem mai întâi cum este aranjat materialul educațional în cele mai bune manuale ale noastre de istorie modernă, scrise în cadrul unui curs gimnazial.

Primul dintre ele este „Un curs de istorie a timpurilor moderne pentru studenții instituțiilor de învățământ secundar, compilat de V.

Shulgin”, care a fost folosit în anii șaizeci, dar este republicat în prezent, în ciuda faptului că este foarte depășit (în 1898 a fost publicată a șaptea ediție). În acest manual, actualizat abia până în 1789, introducerea dedicată trecerii de la Evul Mediu la epoca modernă și care tratează, în primul rând, „epoca invenției și descoperirii” și „renașterea științelor și artelor” este urmată de o relatare a istoriei secolelor XVI - XVIII.secole (până în 1789), împărțit în două perioade: de la Reformă la Pacea din Westfalia și de la aceasta din urmă până la Revoluția Franceză. În fiecare dintre aceste perioade, prezentarea merge pe țări, și anume în prima perioadă sunt prezentate istoriile Germaniei, Franței, Marii Britanii, Monarhiei Spaniole și statelor scandinave, în a doua - Franței, Marii Britanii, Germaniei și statelor. din statele pirineene, italiene şi scandinave.Dinaviskikh. În cele din urmă, în istoria fiecărui stat major, ultimul paragraf este dedicat istoriei mișcărilor intelectuale din acea țară pentru o perioadă sau alta.

Este imposibil să nu recunoaștem ca fiind complet corectă includerea în noua istorie, pe de o parte, a marilor descoperiri geografice de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea și, pe de altă parte, a Renașterii: ambele fenomene sunt mai probabil să deschid vremuri noi prin influența lor asupra întregii vieți istorice, în care constă Evul Mediu prin izolarea teritorială a Europei de Vest și dominația culturii, față de care umanismul s-a opus. Este timpul să alungăm din manuale „era invențiilor din secolele al XIV-lea și al XV-lea”, când, pe parcursul a aproape două secole întregi, doar hârtie de scris, tipar, praf de pușcă și

busolă; Ar fi mai corect să numim timpul nostru al aburului și al electricității epoca invenției. De asemenea, este timpul să înlocuim termenul de „renaștere a științelor și artelor” cu unul mai științific – „umanism”. De asemenea, voi adăuga că istoria descoperirii și cuceririi Americii este spusă de Shulgin cu detalii prea grozave pentru un manual.

Însăși prezentarea lui Shulgin a istoriei timpurilor moderne este structurată în principal pe țară, drept urmare studenții sunt lipsiți de posibilitatea de a-și imagina cursul general al istoriei; Adesea, ei trebuie să învețe despre marile evenimente de semnificație paneuropeană complet deplasate. De exemplu, un student nu va afla imediat despre epoca Reformei. Istoria Reformei lui Luther și Zwingli este relatată în secțiunea despre Germania, istoria Reformei lui Calvin în secțiunea despre Franța și, înainte de a ajunge la ea, studentul parcurge întreaga istorie a Germaniei până la sfârșitul anului. Războiul de 30 de ani, de parcă nu are nevoie să cunoască istoria.apariția și răspândirea calvinismului și pentru istoria Germaniei însăși. Aici, în secțiunea despre Germania, înainte ca studentul să fi avut timp să se familiarizeze cu istoria Reformei în diferite direcții (calvinism, anglicanism, puritanism), i se oferă istoria reacției catolice, a Ordinului Iezuit și a Consiliului. din Trent, de parcă toate acestea ar conta. Aceasta este numai pentru Germania. Sau, pe de altă parte, o schiță a luptei rivale dintre Franța și Casa de Habsburg este inserată

de Shulgin în istoria Franței, care este plasată după istoria Germaniei, până la Războiul de 30 de ani inclusiv, adică. Războaiele italiene de la sfârșitul secolului al XV-lea. și începutul secolului al XVI-lea. și războaiele lui Francisc 1 cu Carol al V-lea din prima jumătate a secolului al XVI-lea. sunt spuse după o relatare a războiului care a avut loc în prima jumătate a secolului al XVI-lea, în timp ce pentru istoria Reformei germane și pentru istoria Războiului de 30 de ani este important să cunoaștem deja istoria relațiilor reciproce dintre Habsburgii și Franța. În general, atribuirea războaielor internaționale istoriei țărilor individuale implică diverse inconsecvențe cronologice, ca să nu mai vorbim de faptul că aceasta conferă războaielor o acoperire unilaterală. Shulgin a conturat, desigur, bine, într-un singur loc istoria Renașterii în diferite țări, dar „mișcările mentale” ulterioare sunt împărțite în țări individuale și chiar și aici studentul face cunoștință cu diferite, dependente unul de altul, culturale. fenomene într-un mod cu totul imposibil.comestibilitate. Literatura educațională franceză este prezentată, de exemplu, mai devreme decât engleza, iar elevul află despre Voltaire, Montesquieu și Rousseau înainte de a primi

un concept general al deismului și al teoriilor politice ale englezilor, de care atât depindeau ideile franceze din secolul al XVIII-lea.

Adevărat, Shulgin a încercat să conecteze toate aceste disjecta membra în prefețe scurte (uneori în câteva rânduri), în care se spune că istoria unei țări cutare sau cutare este caracterizată la o anumită perioadă de astfel de fenomene, dar, în primul rând, , el trebuie să numească fenomenele pe care elevul nu le cunoaște încă, în al doilea rând, caracterizează poveștile private cu fenomene și sens general, ceea ce dă naștere la neînțelegeri și, în al treilea rând, tocmai aceste caracteristici sunt lipsite de unitate internă în el. În general, mi se pare că manualul de istorie modernă întocmit de Shulgin poate servi drept dovadă a inconvenientului împărțirii istoriei noi în perioade prea mari și prezentării fiecărei perioade exclusiv pe țări.Un alt manual de istorie modernă, pe care îl voi lua în considerare aici. din punct de vedere al construcției sale, este un manual alcătuit de prof. Vinogradov și meritele sale științifice depășesc toate celelalte manuale. Autorul însuși spune în prefață că scopul său era „de a prezenta, pe cât posibil, faptele esențiale ale istoriei moderne într-o astfel de selecție și ordine încât cursul general al dezvoltării *) și relația cauzală a principalelor evenimente să devină clare. .” După ce a examinat umanismul și descoperirile geografice în cursul său de istorie medievală, autorul începe prezentarea unei noi istorii direct de la Reformă. Istoria secolelor al XVI-lea, al XVIII-lea și al XVIII-lea. (până în 1789), ca și a lui Shulgin, el este împărțit în două secțiuni sub titlurile „Reforma” și „Ordinea veche”, dar aranjarea internă a părților sale este diferită, și anume, perioadele sunt mai avansate. În primul rând, are o reformă în Germania la lumea religioasă din Augsburg (capitolul I), apoi o reformă în Elveția, Anglia și țările scandinave (capitolul II), dar despre Reforma din Țările de Jos, Scoția, Franța și Polonia se vorbește deja. în diferite locuri din

capitolul (III), dedicat reacţiei catolice. Acest ultim capitol începe cu o analiză a fenomenelor generale (iezuiții și Conciliul de la Trent) și prezintă evenimentele internaționale și interne (intercalate) pe țări în această ordine: Spania cu Țările de Jos, Anglia cu Scoția, Franța, Polonia și după toată Germania până la sfârşitul războiului de trei ani. Micul capitol final (IV) al acestei secțiuni este dedicat „artei, literaturii și științei” întregii perioade.

Această procedură are avantaje neîndoielnice, deoarece „clarifică mai bine cursul general de dezvoltare”, dar în implementarea ei de către prof. Vinogradov există și inconveniente semnificative.

*) Cursivele sunt ale noastre.

În primul rând, relațiile internaționale, care sunt în cele din urmă asociate cu istoria țărilor individuale, în manualul analizat sunt în mod constant împletite cu faptele istoriei interne, încălcând coerența prezentării lor. Iată cazuri speciale. Istoria reformei din Germania după arderea bulei papale este întreruptă pentru a schița formarea monarhiei lui Carol al V-lea și rivalitatea sa cu Franța, cu mențiune detaliată a semnificației războaielor italiene. Din nou şi din nou istoria reformei din Germania este întreruptă după răscoalele cavalereşti şi ţărăneşti şi comuna Munster pentru o schiţă a războaielor lui Carol al V-lea şi Francisc 1 *). Un alt exemplu: în istoria reacției catolice a fost inserat un paragraf despre conchistadori, care ar fi avut un loc mai potrivit în secțiunea despre descoperirea și cucerirea Americii. Fără să repetăm aici argumentele în favoarea separării politicii externe în departamente speciale, notăm aici doar că în manualul său prof. Vinogradov se străduiește în general să monitorizeze simultaneitatea evenimentelor. Acest lucru l-a obligat nu doar să introducă două piese din istoria relațiilor internaționale în istoria Reformei germane, încălcând integritatea poveștii, ci și istoria Reformei din Franța. Țările de Jos, Polonia și Scoția ar trebui incluse în secțiunea despre reacția catolică, deoarece în aceste țări mișcarea de reformare s-a exprimat cu mare forță abia după începutul reacției catolice. În virtutea aceluiași principiu, evident, autorul vorbește despre prima împărțire poloneză ca pe o inserție în istoria Prusiei de după Războiul de Șapte Ani și inserează a doua și a treia secțiune în istoria războaielor Revoluției Franceze. În primul rând, implementarea consecventă a unui astfel de principiu este de neconceput, iar autorul însuși se abate de la acesta chiar și în inserțiile sale, revenind adesea în ele la epocile anterioare. Deci, de exemplu, în inserarea în istoria Reformei germane a paragrafului despre alegerea lui Carol al V-lea și motivele războaielor sale cu Francisc I, războaiele italiene, începând cu campania lui Carol al VIII-lea, sunt prezentate pe scurt, sau în secțiunea despre reacţia catolică din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. istoria Poloniei este examinată din epoca apariției sejmik-urilor și dietelor, i.e. de la mijlocul secolului al XV-lea. Principalul lucru este că implementarea prea secvențială a sincronizării ar forța faptele din diferite categorii și, în plus, din istoria diferitelor țări, să fie adunate împreună doar prin simultaneitatea lor, ceea ce ar face complet imposibil ca elevul

să urmărească evoluția. a unui anumit fenomen sau evenimente din viața oricărei țări.

*) Această ordine de prezentare este convenabilă doar în poveștile mai detaliate.

Folosind în orice caz principiul sincronicității în mod moderat (sau nu în totalitate consecvent), autorul manualului analizat, pe de altă parte, concentrează încă prea mult fenomenele generale în jurul țărilor individuale. De exemplu, în a doua secțiune există un capitol intitulat „Ascensiunea Prusiei”, în care sunt inserate fapte din timpuri diferite, dar toate adaptate pentru a explica ascensiunea Prusiei, deși fiecare dintre aceste fapte ar putea fi inclus într-un manual și nu numai din acest motiv obiective. Și anume, găsim aici paragrafe despre slăbirea Poloniei în războaiele cu vecinii săi și despre fragilitatea monarhiei habsburgice cu caracteristicile politicii sale externe și despre treburile interne ale Commonwealth-ului polono-lituanian după alegerea lui Stanislaw Poniatowski. , și despre prima împărțire a Poloniei. Desigur, toate acestea sunt circumstanțe importante pentru istoria Prusiei, dar în sine sunt semnificative.

În general, putem spune că Prof. Vinogradov în manualul său de istorie modernă a combinat într-un mod special principiile atribuirii faptelor unor epoci individuale sau țări individuale. Aceasta este, în esență, ceea ce trebuie să facem în general atunci când construiești un manual de istorie modernă, dar uneori autorul abuzează de ambele metode. Împăsând povestea Reformei germane cu povestea politicii externe a lui Carol al V-lea și, astfel, distrând atenția elevului între două procese diferite, el abusează de principiul sincronicității, dar relatează o serie întreagă de fapte din istoria Poloniei, Suediei, Rusia, Turcia și Austria pentru a descrie ascensiunea Prusiei și, astfel, slăbind semnificația independentă a tuturor acestor fapte, precum și oferindu-le într-o legătură destul de unilaterală, el aduce utilizarea celui de-al doilea principiu la un abuz foarte semnificativ.

Cert este că, pe lângă legătura în raport cu timpul sau spațiul (în epoci și țări), în istorie există și o legătură în ceea ce privește apartenența la același cerc de fenomene. Din acest punct de vedere, de exemplu, când vorbim despre Reformă, se pot reuni fapte din istoria diferitelor epoci și diferite țări. Exemple de astfel de legături găsim în manualul Prof. Vinogradov la departamentele de artă, literatură și știință. Capitolul despre aceste subiecte din prima perioadă tratează pictura italiană, germană, flamandă și olandeză, literatura Italiei, Spaniei, Franței și Angliei, filosofia lui Bacon și descoperirile științifice din secolele XVI și XVII. Același caracter are și capitolul „literatură și influența ei” din a doua secțiune (pentru a doua jumătate a secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea). În general, în legătură cu aceasta

manual subiect prof. Vinogradova are un punct de vedere mai bun decât Shulgina. În plus, conform aceluiași plan întocmit de prof. Capitolul lui Vinogradov „Societatea vechii ordini”, care descrie situația claselor individuale ale societății și guvernului (sau guvernului) în cele trei țări principale ale Europei de Vest. Am văzut deja că un manual de istorie ar trebui să grupeze faptele în funcție de apartenența lor la aceleași epoci, și la aceleași țări, și la aceleași categorii de fenomene (relații internaționale, forme și mișcări socio-politice, cultură spirituală). Întrucât este posibil să se dedice un întreg capitol „societății din vechea ordine”, este posibil să se facă același lucru în legătură, de exemplu, cu Reforma, adunând într-un singur loc informații despre cauzele, precedentele, principalele tipuri sau direcții și consecințe yah . Prezentăm astfel de caracteristici generale ale principalelor fenomene ale istoriei moderne în manualul Prof. Nu îl găsim pe Vinogradov*. Numai în istoria Reformei germane în câteva rânduri vorbește într-un loc despre cauzele și precedentele ei, în altul despre misticismul sfârșitului Evului Mediu, într-un al treilea despre diferitele direcții ale Reformei și în al patrulea despre influenţa generală a Reformei şi pentru viaţa spirituală. Dar chiar și aceste inserții foarte scurte, care în niciun caz nu epuizează întrebarea dorită, sunt tipărite cu litere mici.

Acum apelez la propriul meu plan (pe care îl folosesc ca bază pentru noul manual de istorie pe care îl pregătesc). În primul rând, voi enumera departamentele sale:

I. Începutul dominației mondiale a popoarelor europene.

II. Umanism.

III. Reformare.

IV Reacția catolică.

V Monarhia absolută.

VI. Iluminismul secolului al XVIII-lea.

VII. Absolutism iluminat.

VIII. Revolutia Franceza.

IX. Epoca napoleonică.

X. Reacția și liberalismul.

XI. A doua jumătate a secolului al XIX-lea.

XII. Dominația mondială a națiunilor moderne.

Așa sau aproximativ așa pot fi denumite capitolele individuale ale unui manual de istorie modernă. Acum să ne uităm la întreaga construcție în ansamblu.

Manualul începe și se termină cu capitole dedicate problemei subjugării popoarelor europene de pe alte continente.

Primul dintre aceste capitole ar trebui să se ocupe de descoperirile geografice de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea. iar despre începutul colonizării extraeuropene, aceasta din urmă prezintă rezultatele activităţilor de colonizare şi răspândirea civilizaţiei europene. Acest lucru este cerut de punctul de vedere istoric mondial, iar studentul ar trebui să fie susținut de cunoștințele sale de geografie politică.

Capitolele rămase sunt în întregime dedicate istoriei popoarelor europene înseși (cu statele nord-americane). Fiecare capitol acoperă o epocă cunoscută, iar acestea din urmă sunt separate unele de altele atât cronologic, cât și în funcție de conținutul fenomenului principal. Un cadru strict cronologic este, desigur, imposibil. Reforma (Capitolul III) a început mult mai devreme decât sfârșitul mișcării umaniste (Capitolul II) și nu s-a încheiat încă când reacția catolică a început să opereze (Capitolul IV). La fel, în epoca umanismului, reformei și reacției, a avut loc transformarea monarhiei de clasă medievale într-o monarhie absolută (capitolul V), în timpul căreia pe continent s-a dezvoltat „iluminismul” secolului al XVI-lea. (Capitolul VI), iar absolutismul iluminat (Capitolul VII) este doar o etapă binecunoscută în dezvoltarea absolutismului. Fiecare profesor de istorie va înțelege, totuși, de ce o astfel de secvență este acceptată pentru istoria secolelor al XVI-lea, al XVII-lea și al XVI-lea, în timp ce distribuția istoriei „cele mai noi” (din 1789) este dată pur cronologic.

Mai mult, din zece capitole dedicate istoriei Europei însăși, două au conținut exclusiv cultural. Acestea sunt capitole despre umanism și iluminismul secolului al XVIII-lea și, pe lângă caracteristicile generale ale fenomenelor numite și modificările lor naționale, nu ar trebui să existe alte rubrici. Pe lângă caracteristicile generale, celelalte opt capitole ar trebui să conțină secțiuni despre politica internațională și istoria socio-politică a țărilor individuale. Cu toate acestea, caracteristicile generale pot să nu primească o mare dezvoltare în toate cele opt capitole: și anume, în două dintre ele, de fapt, este suficient să ne limităm la prezentarea evenimentelor interne și a schimbărilor în stările individuale și relațiile externe dintre acestea din urmă, deoarece acest lucru este complet suficientă pentru a clarifica valorile generale epocilor corespunzătoare.Spunând aceasta, mă refer la cele două capitole adiacente despre Revoluția Franceză și epoca napoleonică.În ambele pot fi inserate doar scurte paragrafe introductive pentru a face o legătură generală.Mai mult, este cu greu se poate face o descriere generală a celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea într-un manual În ceea ce privește așezarea titlurilor de istorie externă și internă, aceasta, desigur, nu poate fi la fel peste tot.În istoria Reformei este mai mult convenabil

*

să prefață politica externă cu mișcări interne, cel puțin; doar pentru ca studentul, când parcurge istoria Reformei germane, știe deja de ce Carol al V-lea nu s-a amestecat mult timp în treburile interne ale Germaniei. În capitolul despre reacția Cadaitică, politica externă a vremii lui Filip al II-lea trebuie explicată înaintea istoriei Franței, Angliei, Scoției și Olandei din acea perioadă, dar istoria Războiului de 30 de ani trebuie plasată. după. Politica externă din a doua jumătate a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, dimpotrivă, ar trebui prezentată la finalul celor două capitole consacrate acestei epoci etc. Uneori, în interesul integrității prezentării, vor avea a fi dat intercalate. Într-un cuvânt, ceea ce am spus deja despre plasarea titlurilor ar trebui aplicat pe deplin aici.

După toate probabilitățile, manualele sunt scrise în ordinea în care sunt tipărite ulterior. Mi se pare că ar trebui scrise nu în ordinea programului, ci în succesiunea departamentelor omogene. Pentru ca elevul să poată citi manualul nu numai în ordinea tipăririi, ci și în funcție de rubrici individuale, adică, de exemplu, de la început până la sfârșit, toate paragrafele despre relațiile internaționale sau despre istoria internă a Franței, iar la În același timp, nu ar trebui să depună eforturi pentru a stabili conexiuni între paragrafele tipărite departe unul de celălalt, cel mai convenabil este să faceți astfel încât atunci când redactați un manual, mai întâi, să spunem, toate paragrafele despre relațiile internaționale, apoi toate caracteristicile generale ale principalele fenomene și apoi eseurile tuturor țărilor individuale, din nou - fiecare separat. Numai după o astfel de muncă, compilatorul de manuale ar trebui să combine părțile individuale ale tuturor eseurilor între ele, ghidându-se de planul general.

După aceste explicații generale, îmi permit să ofer un program mai detaliat al celor zece capitole centrale ale manualului de istorie modernă.

Umanism. Explicația termenului. Atitudinea sa față de renașterea antichității clasice. Motivele apariției sale în Italia. Principalii umaniști italieni și semnificația lor. Înflorirea artelor în Italia. Umanismul în Franța și Anglia. Semnificația specială a umanismului german. Principalii umaniști germani și lupta lor cu scolasticii. Influența noii mișcări mentale asupra științei și filosofiei.

Reformare. Explicația termenului. Diverse motive pentru mișcarea de reformare și luarea în considerare a acestora. Pagube aduse bisericii și încercări de reformă. Principalele direcții ale acestor încercări. Predecesorii re-·

-formatii. Principalii reformatori ai secolului al XVI-lea. Sectele epocii reformei. „Atitudinea Reformei față de umanism și influența sa asupra istoriei politice.

Relații internaționale de la sfârșitul secolului al XV-lea. războaie italiene. Monarhia lui Carol al V-lea. Motivele rivalității sale cu Francisc I. Războaiele dintre ei. Prăbușirea monarhiei lui Carol al V-lea

Statul Germaniei înainte de reformă. Impresia făcută de predica lui Luther. Dieta viermilor. Începutul reformei. Revolte cavalerești și țărănești. Rolul prinților în Reformă și atitudinea lui Luther față de ei. Răspândirea protestantismului. Lupta lui Carol al V-lea împotriva reformei. Războiul Schmalkaldic. Lumea religioasă din Augsburg. Influența generală a reformei asupra istoriei interne a Germaniei.

În aceeași secțiune despre Reforme, istoria Reformei în Elveția, în statele scandinave, în Anglia și Scoția, în Franța, în Polonia etc. este relatată în strânsă legătură cu istoria lor internă (ar fi prea lung să enumerați conținutul Acestea sunt istoriile țărilor individuale, așa cum sa făcut, de exemplu, în legătură cu Germania).

Reacție catolică. Concept general. Motivele pentru aceasta. catolicismul spaniol. Rolul Italiei în reacție. Reacțiile papilor. Ordinul Iezuiților. Conciliul din Trent.

Epoca războaielor religioase. Politica internațională a lui Filip al II-lea. Războaiele lui.

Anglia, Franța, Țările de Jos, Polonia în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. (povestea lor internă).

Politica externă a lui Henric al IV-lea. Continuarea luptei dintre Habsburgi și Franța în secolul al XVII-lea. Lupta dintre Suedia și Polonia.

Istoria internă a Germaniei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Războiul celor treizeci și pacea din Westfalia.

Monarhie absolută. Monarhia imobiliară și absolutismul. Declinul instituțiilor reprezentative de clasă. Caracteristicile generale ale noilor ordine guvernamentale. Mercantilism. Sistemul de tutelă guvernamental. Viața de curte. Contrastul dintre istoria Franței și a Angliei.

Anglia în secolul al XVII-lea. și Franța în secolul al XVII-lea. (povestea lor internă).

Politica externă și războaiele lui Ludovic al XIV-lea. Predominanța Suediei în această epocă și Marele Război Nordic. Austria si turcii. Începutul ascensiunii Prusiei. Începutul declinului Poloniei.

Iluminismul secolului al XVIII-lea. Legătura sa cu umanismul. Raționalismul și succesul cunoașterii pozitive. Deism englez și idei politice engleze. Tranziția lor în Franța. Reprezentanți principali

teli literaturii franceze 'secolul XVIII. Influența paneuropeană a scriitorilor francezi. „Iluminismul” în Germania.

Absolutism iluminat. Conceptul de ordine veche și trăsăturile sale esențiale. Sistemul social și statal al secolului al XVI-lea. Ideea absolutismului iluminat. Limitele epocii. Reforme ale absolutismului iluminat. Politica bisericească și distrugerea ordinului iezuit. Îmbunătățirea vieții țăranilor.

Germania (Austria și Prusia) în secolul al XVI-lea. Polonia în epoca reformelor.

Politica externă a celei de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Transformarea Prusiei într-o mare putere. Căderea Poloniei.

Anglia în secolul al XV-lea și întemeierea Statelor Unite în America de Nord.

Revoluția Franceză. Este un sens la nivel european.

Istoria internă a Franței în secolul al XV-lea. Istoria revoluției.. Războaie revoluționare.

Epoca napoleonică. Sensul său general.

Franța în epoca consulatului și a imperiului.

războaiele napoleoniene.

Locul unei ere în istoria țărilor individuale. Austria. Prusia. Căderea imperiului.

Reacție și liberalism *).

Congresul de la Viena. Creațiile lui. Sfânta Alianță. Pentarhia. Epoca congreselor. Intervenția marilor puteri în mișcările revoluționare din sudul Europei. revolta greacă. Atitudinea marilor puteri față de el.

Concept general de reacție internă din 1815. Reînvierea catolicismului și a romantismului. Liberalismul și începutul învățăturilor sociale. Revoluția economică de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Lupta de reacție și liberalism, nobilime și burghezie. Aspirațiile naționale ale secolului al XIX-lea.

State separate (Germania, Franța, Anglia) înainte de 1830. Revoluția din iulie și influența ei asupra politicii internaționale. State separate în epoca Monarhiei iulie.

1848 în diferite țări și rezultatul mișcării.

A doua jumătate a secolului al XIX-lea **).

*) Plecând de la planul general, puteți începe nu cu caracteristici culturale, ci cu istoria externă.

**) Fără caracteristici generale. În legătură cu acest subiect, voi repeta doar câteva rânduri din prefața Prof. Vinogradov: „Nu am îndrăznit să închei cartea cu un capitol despre mișcarea mentală a secolului, așa cum ar fi cerut planul general. Această mișcare, atât în ansamblu, cât și în părți, este prea incitantă

Sistem internaţional înainte de 1848 şi după 1848. Rolul celui de-al doilea imperiu. întrebare estică. Războiul de Est 1853-1856 Principiul naționalităților. Războaie - italiene, daneze, austro-prusace, franco-germane. Căderea celui de-al doilea imperiu.

Istoria internă a Angliei, Nord-Amer. State, Italia, Germania și Franța în anii cincizeci și șaizeci. Italia și Germania unite. A treia republică în Franța.

Combinaţii internaţionale după 1871. Problema şi treburile răsăritene în Peninsula Balcanică. Războiul 1877 - 1878. Triple și alianțe franco-ruse. La această secțiune i se poate alătura o trecere în revistă a politicilor extraeuropene ale marilor puteri, care ar trebui să formeze un capitol separat.

Din această scurtă și foarte neuniformă, în sensul enumerarii detaliilor, recenziei, cititorul va vedea că nu consider deloc necesar să adere pedant la șablonul general. Caracteristicile generale nu sunt date pentru toate epocile. Într-un caz – excepțional, desigur –, politica externă este presupusă de caracteristicile generale ale epocii. În fine, istoria externă este uneori precedată de istoria internă, alteori o urmează, iar în alte cazuri este necesară subdivizarea erelor și revenirea de la o categorie de fenomene la alta. Astfel, epoca reacției catolice este împărțită în două secțiuni (a doua jumătate a secolului al XVI-lea și prima jumătate a secolului al XVII-lea), și în istoria secolului al XIX-lea. În general, trebuie chiar să trecem de la politica internă la cea externă și invers. În general, nu se poate cere uniformitate completă în plasarea materialului, deoarece este nevoie să ne ghidăm după diferite conexiuni (cu epoci, între țări, în funcție de omogenitatea fenomenelor) și să luăm în considerare în fiecare caz individual atât cerințele . de ştiinţă şi consideraţii de natură pur pedagogică.

VIII.

După ce am stabilit în ce ar trebui să constă materialul factual al unui manual istoric etc. După ce am hotărât întrebarea cum ar trebui grupat și plasat acest material în manual, ne vom opri acum asupra chestiunii prezentării faptelor istorice.

Prezentarea subiectului în fiecare manual educațional ar trebui, pe de o parte, să depindă de proprietățile materiei în sine și, pe de altă parte, să se adapteze la nivelul de înțelegere al elevilor. Când privim istoria ca o reprezentare a proceselor de dezvoltare socială și culturală, prezentarea va fi complet diferită de cea din

sunt multe controverse și, cel puțin la ora actuală, nu aș putea să dau o imagine de ansamblu potrivită pentru liceu.” Dar același lucru se poate spune despre mișcările sociale ale timpului nostru.

adică dacă în istorie vedem doar biografii ale unor persoane remarcabile și narațiuni ale evenimentelor majore. În acest din urmă caz, desigur, anecdotele despre ele caracteristice acestor indivizi și diverse detalii despre episoadele dramatice ale evenimentelor povestite pot ocupa un loc proeminent, iar acest lucru va conferi întregii prezentări un caracter complet diferit față de cazul în care reprezentarea a proceselor este adusă în prim-plan.care apar în structura şi cultura societăţii. Dacă este adevărat că subiectele individuale ale predării ar trebui să fie la nivelul stării actuale a științelor corespunzătoare, atunci istoria ar trebui să fie considerată în predarea școlară nu ca o colecție de biografii și narațiuni despre evenimente individuale, ci ca o imagine a proceselor culturale, dar aceasta rezolvă întrebarea dacă , care ar fi prezentarea necesară într-un manual de istorie întocmit în spiritul stării actuale a științei. Nu cred că cineva s-ar îndoi de corectitudinea poziției generale pe care tocmai am exprimat-o. Nu există – sau cel puțin nu știu – motive pentru care ar fi și ar fi permis să nu se aplice istoriei regula generală despre necesitatea introducerii unui spirit științific în predarea disciplinelor individuale studiate în liceu. Ceea ce este adevărat în acest caz în ceea ce privește matematica sau fizica trebuie să fie adevărat și în ceea ce privește istoria.

Concluzia generală din cele spuse este că prezentarea într-un manual scris din punct de vedere științific va fi inevitabil mai abstractă decât într-un manual care are un conținut mai specific. În prima jumătate a secolului al XIX-lea. de foarte multe ori se punea și se rezolva problema relației reciproce dintre istorie și poezie, deoarece în ambele nu vedeau decât tipuri diferite de artă („histo-rische Kunst”). Istoria era privită ca o reproducere artistică, în care doar ea părea să difere de poezie, care descrie artistic o fabulă. De la mijlocul secolului al XIX-lea. S-a pus problema ridicării istoriei la nivelul științei, iar în prezent istoria este privită tocmai ca o știință, deși încă departe de a fi perfectă, și nu ca o artă. Diferența dintre știință și artă constă, printre altele, în abstractitatea primei și în concretetatea celei de-a doua. În istorie, reproducerea artistică, figurativă a trecutului este aplicabilă numai înfățișării unor persoane individuale, narațiunii unor evenimente individuale. la descrierea, de exemplu, a moravurilor, dacă ceea ce este reprodus este capabil să influențeze puternic imaginația și în general poate avea una sau alta influență asupra emoțiilor noastre. Nu cred deloc că acest element ar trebui neglijat în predare.”

cunoștințe de istorie, dar sunt convins că nu are loc pentru ea într-un manual. În primul rând, un manual de istorie ar trebui, prin însăși

esența problemei, să aibă un caracter științific și, deci, abstract, și nu concret și, în al doilea rând, chiar dacă i-am fi dat un caracter concret, nu am fi făcut-o. prezentarea sa artistică accesibilă. Oricum, un manual de istorie ar trebui să fie atât scurt, cât și sărac în conținut faptic; dacă este necesar să se prezinte un număr mare de fapte într-un spațiu restrâns, unde ar trebui să se străduiască pentru artă? Dimpotrivă, Doamne ferește să evităm să transformăm publicația ucraineană într-un catalog sec de fapte. Situația în sine este de așa natură încât trebuie să alegi, dacă vrei, nici măcar între artă și știință, ci între cunoașterea faptelor individuale și cunoașterea generalizată. În ce direcție ar trebui să se îndrepte atât alegerea unui adevărat om de știință, care înțelege clar sarcinile științei, cât și a unui adevărat profesor, care își imaginează corect obiectivele care trebuie stabilite pentru educația tinerilor? Fie că este necesar să se umple capetele elevilor doar cu informații specifice despre fapte simple cu nume și date cronologice proprii, fie să le comunice concepte și generalizări științifice, nu pot exista două răspunsuri diferite la această întrebare cu înțelegerea modernă a pedagogiei. . Întrucât, totuși, vorbim de cunoștințe generalizate, atunci nu se poate pune problema ca manualul să nu aibă un caracter abstract.

În altă parte, mă voi opri mai detaliat asupra modului în care abstractitatea unui manual ar trebui completată cu lecturi și ilustrații istorice, dar aici voi observa doar că abstracția istoriei în formularea ei științifică nu trebuie să servească drept obstacol în predarea acestei discipline în conformitate cu cu cerinţele ştiinţei. Dacă luăm punctul de vedere la care obiectez, atunci ar trebui să excludem orice abstracție din predarea altor materii, ceea ce, de exemplu, în raport cu matematica ar echivala cu eliminarea ei din cursul gimnazial; împreună, să adăugăm, poate, și cu toată fizica. Și atunci ar trebui alungată și logica din orele de liceu. Este posibil, se poate întreba în continuare, ca studentul să nu aibă deloc de-a face cu o grămadă de lucruri abstracte în subiecte precum Legea lui Dumnezeu sau gramatica diferitelor limbi? Dacă, în general, elevii fac față abstracțiilor la alte materii ale cursului de liceu, atunci de ce în istorie nu vor putea face față acelorași, cel puțin nu mai mari, dacă nu mai puține, dificultăți *)?

*) Mier. argumentare în articolul O, 11. Gerasimova „Una dintre vechile trăsături ale literaturii noastre istorice educaționale” (din Revista istorică, vol. VII).

În sfârșit, nu folosim greșit termenul atunci când vorbim în general despre studenți, indiferent de vârstă? În gimnaziile noastre, istoria (fără a socoti istoria sacră, care urmărește scopurile educației religioase și morale) se predă în șase clase, de la a treia la a opta. Acceptăm copii de la doisprezece până la paisprezece ani în clasa a treia; bărbații tineri cu vârsta între optsprezece și douăzeci de ani părăsesc clasa a opta (uneori 21-22 de ani). Desigur, ceea ce este accesibil unui elev dintr-o clasă senior nu poate fi accesibil unui elev din orice clasă juniori. În cei șase ani care despart elevul de la clasa a II-a la a treia, băiatul se transformă într-un tânăr și ar fi

la fel de imposibil să predați istoria în clasa a treia așa cum ar trebui să se facă în clasa a opta și, invers, a continua să predea istoria în clasa a VIII-a.un obiect în aceeași formă și cu aceleași tehnici care sunt necesare în Sh-m. Aceasta este baza pentru așa-numitul sistem concentric, care impune elevilor de liceu să acopere întreaga poveste de cel puțin două ori (dacă nu de trei). De același principiu au aderat și programele recente ale gimnaziilor masculine ale Ministerului Educației Naționale, care au încredințat claselor a III-a și a IV-a să urmeze un curs episodic, seniorilor să urmeze un curs sistematic (totuși, conform actualei programe de gimnaziile, istoria popoarelor ruse și clasice sunt trecute de două ori). Într-adevăr, vârstele la care se încadrează studiul istoriei sunt atât de diferite, încât ar fi extrem de nepedagogic să se prelungească cursul istoriei pe șase ani, începând cu copiii și terminând cu tinerii.

La disciplinele pur teoretice, al căror exemplu este matematica, elevul trece, în primul rând, de la cele mai simple și mai ușoare la cele mai complexe și mai dificile, urmând, în al doilea rând, ordinea logică a dezvoltării unui adevăr din altul. Același principiu de trecere de la mai ușor la mai dificil, de la simplu la complex este urmat de pedagogia solidă în studiul limbilor, aranjarea, de exemplu, a traducerilor într-o anumită gradualitate și succesiune. Obiectele istorice se află într-o poziție diferită, familiarizarea cu care se realizează în succesiunea lor cronologică. Pentru a înțelege trigonometria, un elev are nevoie de cunoștințe atât de algebră, cât și de geometrie, adică, cu alte cuvinte, nu va înțelege ce sunt sinusurile și cosinusurile cu logaritmii lor, fiind doar în clasa a III-a, ci între istoria antică care stă la început. bineînțeles, iar cel mai nou îl plasez...

În cele din urmă, nu există și nu poate exista o astfel de diferență ca și între aritmetică și trigonometrie. Atât în timpurile antice, cât și în cele moderne, întâlnim fapte care sunt fie la fel de ușor, fie la fel de greu de asimilat și înțeles de către elevi. Din acest punct de vedere, nu există nicio diferență între campania lui Xerxes împotriva Greciei și invazia Rusiei de către Napoleon, între războaiele Romei cu Cartagina și Rusia cu Polinia, între istoria guvernului roman și englez, istoria rivalității. între Atena și Sparta în Grecia și Austria și Prusia în Germania, lupta plebeilor cu patricienii și a treia stare cu nobilimea, formarea latifundiilor pentru Imperiul Roman și dezvoltarea unei mari proprietăți funciare în Anglia modernă. reformele lui Solon sau Clisthenes și reformele lui Turgot sau baronului Stein, revoluția mentală în epoca lui Socrate și a sofiștilor și în epoca umanismului, răspândirea elenismului în Orientul asiatic și african și răspândirea civilizației europene în alte părți ale lumii etc. Toate acestea sunt fapte de importanță egală, nu ca prevederile și formulele, pe de o parte, ale aritmeticii și, pe de altă parte, ale trigonometriei. Adevărat, ei pot obiecta la adresa mea că în istorie, ceea ce este înainte este necesar pentru a înțelege ce urmează și că, odată cu trecerea timpului, viața istorică devine din ce în ce mai complexă și, prin urmare, vor spune ei, nu există o astfel de diferență între matematica și istoria, ca discipline educaționale, despre care

vorbesc. Cu toate acestea, nu este deloc așa și probabil nici chiar așa. Peste tot, desigur, înțelegerea a ceea ce urmează se bazează pe înțelegerea precedentului, dar un lucru este o legătură logică, care are prioritate în științele teoretice, iar un alt lucru este o explicație genetică, care joacă un rol major în istorie. . Cea mai goală problemă trigonometrică va depăși capacitățile unui student care nu a studiat algebra și geometria, dar istoria Războiului din 1812 poate fi bine înțeleasă de un student care nu a auzit niciodată nimic despre Revoluția Franceză și despre istorie. ale fiecărei țări în parte pot fi prezentate satisfăcător fără legătura dintre această istorie și dezvoltarea istorică anterioară. Pe de altă parte, viața devine într-adevăr din ce în ce mai complicată, iar istoria antică dintr-un anumit punct de vedere este poate mai simplă decât cea nouă, dar complicația care poate fi discutată atunci când comparăm istoria modernă și cea veche este echivalentă cu complicația din matematică din patru operații pe numere întregi la cele mai dificile probleme trigonometrice? În esență, putem vorbi despre complicația materialului din istorie doar în același sens în care, atunci când luăm aritmetică, problemele de adunare nu cu doi, ci cu mulți termeni, sau problemele în care problema nu se limitează la doar unul, par mai mult. dificil pentru elevi.acțiune, dar adunări, scăderi și inteligente

căsătorie și diviziune. Elementele sociale și culturale, care sunt principalele categorii istorice, sunt aceleași în toate departamentele de istorie. Însuși procesul de complicare a vieții se repetă în istoria fiecărei națiuni, iar viața popoarelor antice într-o epocă ulterioară a fost mult mai complicată decât viața noilor popoare într-o epocă anterioară a existenței lor. Grecii, romanii, germanii și slavii s-au aflat aproximativ la același nivel de dezvoltare culturală și socială în perioada apariției vieții de stat între ei și exact în același mod atât în istoria antică, cât și în istoria Evului Mediu și timpurile moderne trebuie să urmărim complicația vieții. „De la Romulus până în zilele noastre, materialul istoric se dovedește astfel a fi destul de omogen.

Datorită abstracției inevitabile a cursului științific al istoriei, ea nu poate începe prea devreme și, datorită omogenității materialului său în toate părțile, finalizarea sa nu ar trebui să se întindă pe un număr mare de ani. Clasele a III-a și a IV-a ale gimnaziului ar trebui să li se ofere un curs episodic, mai specific, pur narativ și descriptiv, care să pună în memoria elevului fundamentul cunoștințelor faptice necesare, să creeze în mintea lui o idee generală a lumii. -secvența istorică a comestibilității, s-ar dezvolta în el este un interes pentru cunoașterea istorică și ar servi ca un fel de propedeutic la un curs sistematic științific. Mi-aș petrece ultimul an în liceu trecând în revistă ceea ce s-a învățat, dar nu pentru a-l tortura apoi pe tânăr la un examen pentru a vedea dacă își amintește toate numele proprii și diverse alte nume de la întrebări: cine era, ce a fost remarcabil, sau când a trăit, sau cum se numește așa și așa, sau cum se numește așa și așa? Examenului de istorie în general ar fi trebuit să i se acorde caracterul unui test nu în memorie, ci în cunoștințe semnificative, iar repetarea istoriei în ultima clasă ar fi fost necesară tocmai pentru

înțelegerea generală a cunoștințelor, chiar dacă nu ar fi existat examen ulterior. Dacă începeți un curs sistematic de istorie în acest fel în clasa a V-a și dedicați clasa a V-a repetiției generale, atunci va dura trei ani pentru a finaliza cursul sistematic și va fi urmat în principal de adolescenți și tineri de 15 ani - 16 până la 18-19.

Când vorbeam despre un manual de istorie, am avut mereu în vedere tocmai un curs sistematic pentru vârsta corespunzătoare claselor superioare ale unui gimnaziu. La această vârstă, dezvoltarea se desfășoară foarte repede, „nu pe an, ci pe oră”, așa cum se spune în basme, și dacă în toate părțile cursului conținutul ar trebui să fie complet omogen, atunci însăși metoda de prezentare ar trebui să fie mai mult.

simplă și accesibilă la începutul cursului și devin mai complexe doar treptat dacă materia în sine o cere. În același mod, ceea ce ar trebui învățat sau doar citit poate avea un caracter diferit în diferite părți ale cursului.

Abstracția științifică în cauză trebuie totuși înțeleasă într-un sens condiționat și limitat. Ultimul lucru la care mă gândesc este transformarea istoriei școlare în filozofia istoriei. Prin însăși esența sa, istoria este o știință concretă, fenomenologică, și nu abstractă, nu pomologică. Toată abstracția despre care s-a vorbit se rezumă la asta. În primul rând, studentul ar trebui să ia din istorie, ca subiect de predare, nu doar idei izolate despre cutare sau cutare Roma sau cutare Sparta, despre cutare sau cutare Carol cel Mare sau Vladimir Monomakh, despre cutare sau cutare Bătălia de la Borodino sau cutare. și astfel de colecții naționale, dar și câteva concepte generale care sunt folosite în înfățișarea istoriei diferitelor țări și popoare (poate că, chiar și printre fenomene individuale, numele unei instituții poate părea mai abstract decât numele unei persoane, dar acest lucru nu poate decât se întâmplă din cauza unei neînțelegeri Nyu). În al doilea rând, înțelegerea științifică a istoriei vine de la ideea acțiunilor indivizilor sau a unor astfel de figuri colective precum instituții (inclusiv guvern) sau grupuri sociale (națiuni, religii, clase, moșii, partide, școli), până la conceptul de socializare. şi procesele culturale prin generalizarea fenomenelor omogene sau înrudite legate între ele într-o relaţie evolutivă. Știința însăși nu poate exista fără concepte și generalizări generale și, după cum se știe, alte discipline predate în liceu nu pot face acest lucru.

Tocmai aceasta, și nu o altă – nici istorico-filozofică, nici sociologică – abstractizare a conținutului este posibil să nu se reflecte în prezentarea manualului. Limbajul științific trebuie să corespundă conținutului științific. Acest lucru a fost recunoscut de mult în legătură cu manualele de matematică și fizică sau gramatică, iar istoria nu ar trebui să fie supusă nici unei alte reguli în acest sens. În manualele de matematică și fizică sau gramatică nu le este interzisă folosirea de termeni străini, chiar și în cantități foarte mari, dar și manualele de istorie ar trebui împiedicate să folosească unul sau altul termen științific, doar dacă denotă un fenomen general

cu care ar trebui introdus elevii. . De exemplu, un student, trecând prin istoria Reformei, ar trebui să știe că guvernele care au adoptat reforma bisericii și-au luat proprietatea de la cler și mănăstiri și că o astfel de transformare a proprietății bisericești în proprietate seculară se numește laicism.

zatsiey. În același timp, elevului ar trebui să i se explice însăși producția de cuvinte și să sublinieze că cazurile de secularizare au avut loc atât mai devreme (Charles Martel), cât și mai târziu (în epoca absolutismului iluminat și a Revoluției Franceze), precum și nu numai în Vest. Se știe însă că în literatura istorică modernă termenul „secularizare” are o utilizare mai largă atunci când se vorbește, de exemplu, despre speculativizarea artei și a politicii.În plus, alături de substantivul „secularizare” sau verbul „seculariza! ” Ei folosesc și adjectivul corespunzător în expresii precum „încercări de secularizare”, „aspirații de secularizare” etc. Mi se pare că, după ce le-am explicat studenților termenul, îl putem folosi în siguranță și într-un sens mai larg, având în vedere faptul că, cu conceptul general, Studenții vor trebui să întâlnească cuvintele pe care le denotă de mai multe ori și chiar și fără conceptul exprimat de cuvântul „secularizare”, ar fi dificil de a înțelege esența unui astfel de fenomen precum umanismul. Într-un sens mai larg, „secularizarea” nu mai este o acțiune („cineva s-a secularizat”), ci un proces („arta a fost secularizată”), pentru care trebuie să existe un termen. Deoarece nu există rusă, trebuie să folosim una străină. Pe aceeași bază, într-un manual de istorie, alături de cuvintele „feud”, „feudalism”, „feudal”, termenul de „feudalizare” este inevitabil folosit pentru a desemna procesul sau procesele care au dus la instaurarea sistemului feudal. Dacă introducerea de termeni străini în limba rusă este un rău, atunci istoria are la fel de puține șanse de a o evita ca matematica sau fizica, care nu se poate lipsi de cuvinte precum trapez, sinus, amplitudine etc.

Limbajul unui manual de istorie, ca orice alt manual, ar trebui să fie concis și precis. În prima privință, trebuie evitată prezentarea vagă, fără, totuși, a cădea în concizie; în a doua, trebuie să ne preocupe cel mai mult utilizarea corectă a termenilor, corectitudinea definițiilor, cea mai mare corespondență între fapt și transmiterea lui, etc De dragul distracției, poziției și în general Pentru a atrage interesul pentru subiect, unii autori recurg la diverse feluri de decorațiuni, care, din fericire, au ieșit de mult timp din uz în manualele de alte materii. Includerea diverselor anecdote și curiozități în textul manualului *) nu face decât să atragă atenția studenților, iar „imaginile” destul de dubioase de dragul căreia, numai cu propriul nume, se spune că este un om de așa fel și asemenea înălțime, așa și așa în umeri și etc., și pentru altele

*) Acest lucru este valabil mai ales în cele mai noi manuale ale domnului Ivanov.

Se remarcă faptul că purtătorul ei avea ochi căprui gânditori și un zâmbet veșnic trist pe buzele lui palide. Florile elocvenței nu ar avea loc într-un manual. 16, trebuie să uităm că manualul este memorat și că elevul trebuie să re povestiți ceea ce a memorat în clasă. Dacă este util pentru dezvoltarea unui vorbire lină, corectă și frumoasă să memoreze o proză exemplară, atunci să se facă acest lucru în lecțiile de limba maternă, unde elevul va ști și va înțelege că este o chestiune de formă, și nu de conținut. Astfel au trecut când au crezut că predarea istoriei are întregul ei propriu, marginea dezvoltării memoriei, iar dezvoltarea minții este condamnată, deci despre non-apatridia și corectitudinea prezentării condiționate de către elevi a ceea ce au trecut. întrebați, aceiași profesori la toate disciplinele ar trebui să aibă grijă. Între timp, limbajul înflorit al unui manual despre orice subiect fie îl va obișnui pe elev cu fraze, fie îl va încurca în ceea ce privește cum să traducă această sau acea frază colorată în limbaj obișnuit. Ca student la gimnaziu, am studiat o nouă istorie după Ilovaisky, dar l-am citit și pe Shulgin, care mi-a plăcut pentru prezentarea lui. Odată a trebuit să răspund la o lecție despre Richelieu, despre care Shulgin, de altfel, spune: „Nu am vrut să-i spun pe burghezie frații mei la adunările de stat, Richelieu i-a fraternizat pe front”. Îmi amintesc cât de rușinat m-am simțit, până când mi-a apărut culoarea pe față, când, răspunzând la lecție, am rostit această frază, iar în față a venit o alta, deja destul de magnifică, pe care nu am îndrăznit să o reproduc în răspunsul meu: „îmbrăcat în purpuriu cardinal, pătat de victime de sânge, însoțit de sfetnicii săi posomorâți, Labordemont și părintele Joseph, el (același Richelieu) umblă peste cadavrele aristocrației feudale” etc., în același sens. Mi-am promis în avans să traduc prezentarea înflorită a lui Shulgin, dar, neștiind întotdeauna faptele ascunse sub frazele colorate, fie mi-a fost greu să o fac, fie am avut probleme. Ulterior, ca profesor de istorie, mi-am sfătuit elevii să folosească Shulgin ca pe o carte de citit, dar i-am avertizat cu privire la limbă. Patru caracteristici istorice ale lui Granovsky sunt un lucru excelent pentru citirea studenților, dar este puțin probabil ca Granovsky însuși să-și fi scris manualul în stilul acestor caracteristici.Limbajul manualului ar trebui să fie exprimat nu numai în concizie și definiție, ci și în simplitate, Între timp, Shulgin, așa cum a declarat el însuși, a introdus în manualele sale expresii individuale și fraze întregi din diverse lucrări istorice - dacă a găsit aceste expresii și fraze deosebit de potrivite și vii. Poate că i-ar fi mai util să se învețe singur

Nick, transmițând conținutul manualului, și-a introdus propria individualitate în el, mai degrabă decât să șteargă individualitatea autorului. Desigur, concizia și simplitatea prezentării nu ar trebui să atingă punctul de uscăciune și paloare, dar acest lucru depinde deja de capacitatea de a populariza în mod viu și clar chiar și cele mai abstracte lucruri.

Ultima noastră remarcă despre prezentarea unui manual istoric se referă la întrebarea dacă uneori este posibil să ne repetăm într-un manual sau

dacă repetarea trebuie evitată în toate modurile posibile? Deși repetitio est mater studiorum, în manuale se obișnuiește să se respecte regula „non bis in idem”. Se presupune că repetiția, ca mijloc de reținere mai bună în memorie, necesită nu mențiunea repetată a faptului în manual, ci lectura repetată a locului în care se vorbește despre fapt; În plus, la această considerație se adaugă și cerința gustului literar. În manualele de istorie, se ajunge adesea la punctul în care, odată ce un fapt a fost raportat, ei sunt direct atenți să nu-l menționeze în altă parte a doua oară. Mi se pare că acest lucru este complet greșit, pentru care există, cred, motive întemeiate.

Nu avem dreptul să ne imaginăm procesul istoric și să descriem învățăturile lui ca o linie dreaptă pe care faptele individuale sunt plasate în ordine cronologică sub formă de puncte. Numai cu o astfel de descriere a istoriei se poate respecta regula conform căreia, odată ce un punct a fost trecut în deplasarea înainte și înainte în linie dreaptă, întoarcerea la el este de neconceput. Procesul istoric seamănă mai mult cu o întreagă rețea de linii care se împletesc: toate merg în aceeași direcție, adică. unul pe altul este în general aproape paralel, dar pe alocuri se ating unul pe altul, se intersectează; Mai mult, desigur, aceste puncte de contact sau intersecție nu aparțin uneia, ci a cel puțin două linii. Istoricul este obligat să urmeze, dacă este posibil, toate aceste linii, iar dacă același punct apare pe calea lui de două ori, atunci în fiecare astfel de caz îl consideră în legătură cu punctele a două linii complet diferite. Istoriile țărilor individuale pot fi astfel de linii. Noi. Am văzut că manualul de istorie nouă al lui Shulgin a fost construit pe acest tip și el, într-adevăr, trebuie să vorbească din când în când despre aceleași fapte din istoria țărilor individuale – unele mai scurte, altele mai detaliate. Fără să ne întoarcem la chestiunea avantajelor sau inconvenientelor unui astfel de sistem, care a fost luată în considerare la un moment dat, vom sublinia doar că astfel de repetări nu numai că nu pot fi evitate cu alte sisteme, dar nici nu trebuie evitate cu orice preț. Fiecare fapt istoric are laturi diferite, fiind în legătură cu diferite procese sociale pragmatice sau biologice. Student

trebuie să-și amintească constant acest lucru și, prin urmare, nu ar trebui să-i spună deloc faptul ca pe ceva imobil atașat unui loc dat în structura generală a manualului.În altă legătură, am vorbit deja despre lipsa de flexibilitate a manualelor; teama de a reveni la fapte deja amintite presupune tocmai o asemenea imobilitate a materialului istoric care îi împiedică pe studenți să-și imagineze istoria nu ca pe o serie de linii care se intersectează, ci ca pe o singură linie dreaptă, din care nu trebuie să se întoarcă în nicio direcție. } Să luăm ceea ce aveam deja. Am un exemplu la îndemână – istoria diviziunilor galeze. Desigur, este mai bine să vorbim despre aceste secțiuni în general, pentru a nu repeta același lucru în istoria diferitelor țări sau pentru a împărți această istorie, astfel încât istoria Prusiei să vorbească numai despre achizițiile prusace, iar în istoria Austriei doar despre cele austriece și, mai mult, locul cel mai potrivit pentru o poveste despre diviziunile poloneze ar fi o descriere generală a politicii internaționale din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Acest

lucru nu ar trebui, totuși, să împiedice manualul să informeze elevii despre același fapt, așa cum se știe deja, studenților din alte locuri, adică. într-o altă legătură şi chiar cu alte detalii. Personal, aș plasa istoria internă a Poloniei după istoria diviziunilor sale, iar studentul, după ce a aflat mai întâi despre soarta acestui stat în funcție de cursul afacerilor internaționale din acea epocă, ar fi apoi familiarizat cu motivele interne care a condus Commonwealth-ul polono-lituanian la o situație atât de tristă. Iată, adică. În legătură cu alte reforme, ar fi necesar să avem în vedere constituția din 3 mai 1791, care nu putea decât să fie menționată, deși fără detalii, în istoria divizărilor. În fine, și pentru a treia oară, manualul ar trebui să vorbească despre același fapt, tocmai în legătură cu istoria Revoluției Franceze, având în vedere influența acesteia asupra altor țări și, în același timp, influența afacerilor poloneze asupra cursului războiului. al Austriei, Prusiei și aliaților lor cu Franța revoluționară Este clar că faptul principal ar trebui prezentat într-un loc atât de complet încât sensul său principal să fie clar chiar și fără detalii suplimentare în părțile ulterioare ale manualului, dar din faptul că faptul că s-a spus deja o dată în manual, nu rezultă deloc că, pentru a evita repetările, data viitoare să nu fie menționat sub nicio formă. Repetările sunt inevitabile, cu excepția cazului în care sunt eliminate artificial, dar sunt utile și elevilor, deoarece le permit nu numai să se întoarcă la fapte deja cunoscute, ceea ce le permite să stăpânească aceste fapte mai bine decât ei și le întărește faptele din memoria lor, ci de asemenea semne-0 PREDAREA ISTORIE. 5

să se ocupe de diferite părți ale aceluiași eveniment sau fenomen și să înțeleagă locul acestuia în diferite procese paralele ale istoriei. În acest din urmă aspect, munca principală ar trebui să revină profesorului, dar manualul îi poate ușura această muncă, fără, totuși, să se străduiască pentru repetări cât mai des posibil. Dimpotrivă, într-un manual este necesar, în acest caz, să se limiteze la ceea ce este strict necesar.

Deci, ar trebui să existe o anumită flexibilitate nu numai în construcție, ci și în prezentarea manualului. Din nou, din lipsa sau, poate, lipsa unui termen mai bun, prin fluiditate a prezentării nu mă refer la simplitate, forțarea să meargă înainte și înainte, ci întoarceri constante la ceea ce a fost acoperit sub formă de repetiții a ceea ce este deja. cunoscut. Să luăm, de exemplu, geometria, care este enunțată într-o serie coerentă de teoreme, dar departe de a fi astfel încât fiecare teoremă să fie doar o concluzie din cea anterioară și doar o bază pentru următoarea. Această din urmă ordine nu ar corespunde conexiunii efective dintre teoremele individuale, care este foarte diversă, și ar priva studenții de oportunitatea de a combina adevărul geometric în afara acestei secvențe fixe. De aceea, în prezentarea teoremelor individuale, întâlnim în mod constant referiri la adevăruri diverse, deja cunoscute din diferite locuri din manual, și tocmai sub forma repetării lor: și întrucât suma unghiurilor dintr-un triunghi este egală cu două unghiuri drepte, atunci, etc. Prezentarea literară, Desigur, se pierde același lucru din astfel de repetări, dar dacă acest lucru este necesar atât pentru a stabili o legătură între

adevărurile individuale, cât și pentru o mai bună asimilare a acestora de către elevi în sensul de mai bine. memorare și o mai bună înțelegere, atunci trebuie să suportăm acest inconvenient. Este necesar să adaug că cu toate cele precedente nu vreau deloc să conving cititorul că o prezentare istorică ar trebui să fie asemănătoare cu una geometrică? Este clar că fiecare disciplină academică ar trebui să aibă propriul mod general de prezentare.

Nu voi enumera toate cazurile în care este atât imposibil, cât și nedorit să evitați repetarea. Voi vorbi doar despre acele cazuri când au direct semnificația unei tehnici pedagogice, adică. ajuta elevul să-și amintească sau să înțeleagă mai bine un fapt. De obicei, manualele notează data cronologică a unui fapt o singură dată , adică. atunci când este menționat pentru prima dată, dar ar fi util să-i repetați data cu fiecare nouă mențiune a aceluiași fapt, deoarece acest lucru nu numai că ajută la reamintirea datei, dar facilitează și orientarea cronologică. Prin urmare, poate, secțiunile poloneze ar trebui să fie marcate cu datele lor și în locul principal unde se vorbește despre ele, precum și în prezentarea

istoria timpurie a Poloniei și când vorbim despre războaiele revoluționare (secțiunile a doua și a treia). Amintindu-și mai bine aceste date, studentul va putea în același timp să vadă că prima secțiune a urmat curând Războiul de șapte ani, iar a doua și a treia au avut loc la începutul războaielor revoluționare și că Dieta poloneză de patru ani și Adunarea Națională Franceză au lucrat simultan la reorganizarea statului și într-un an au dat o constituție. Când este important să se constate simultaneitatea a două domnii sau, dimpotrivă, să se indice că ele aparțin unor perioade diferite, nu strica să se indice anii domniei lor în numele suveranilor corespunzători cu fiecare mențiune a acestora. În general, cronologia într-un manual de istorie ar trebui să joace rolul unei grile de grade pe hărțile geografice: una este necesară pentru orientarea în timp, cealaltă pentru orientarea în spațiu. În ceea ce privește numele proprii, trebuie să respectați și regula cu privire la utilitatea de a repeta uneori o indicație despre cine a fost persoana istorică numită. Acest lucru este complet inutil în raport cu cele mai remarcabile personalități, dar dacă există vreo îndoială că studentul își va aminti despre cine vorbim, atunci este mai bine să repeți cu propriul nume o indicație despre ceea ce este purtătorul menționat exact al acestui nume. este faimos pentru. Unele circumstanțe ar trebui păstrate în mod deosebit în memoria elevilor, deoarece ele explică multe fapte și nu este nevoie să vă temeți de repetare dacă de fiecare dată când elevului trebuie să i se amintească una dintre aceste circumstanțe, acest lucru se va face nu sub forma a unei trimiteri la o pagină sau un paragraf, dar sub forma unei difuzări abreviate a ceea ce s-a spus deja despre el. Din multe cazuri voi alege unul. În istoria Franței, timp de șase secole, elevul trebuie să se întâlnească cu numele de parlament, iar experiența multor profesori arată că studenții nu au o idee clară despre ce a fost parlamentul parizian și cum se deosebea de el. instituție cu același nume din Anglia. Desigur, un manual de istorie secundară ar trebui să aibă grijă ca studenții să își facă o idee clară despre parlamentele franceze, dar

ele sunt discutate de mai multe ori în istoria modernă, unde, fără teama de repetare, nu strica să notezi uneori unul. sau o altă trăsătură a parlamentelor franceze, „deja și anterior menționată în același manual. Poate că, în alte cazuri, când se folosește un termen rar sau neobișnuit (chiar „secularizare” în sens larg), nu ar trebui să se bazeze pe student să-și amintească semnificația sau să facă întrebări despre el, ci pur și simplu trebuie să dea o interpretare aici.

termenul nu este sub forma unei definiții date mai devreme, ci sub forma unei descrieri a aceluiași fenomen în termeni mai înțeleși. Prin astfel de repetiții este mult mai bine să ne amintim ani, nume proprii, nume de instituții, termeni științifici decât prin memorare folosind diverse tabele sau indici de referință. Bineînțeles, acest lucru va avea ca rezultat destul de multe repetări în manual, care în general ar trebui evitate în cărți, dar astfel de repetări nu vor fi rezultatul unei atitudini neglijente față de subiect, ci o preocupare pentru a facilita elevului amintiți-vă ce ar trebui memorat.

Repetări de alt fel sunt necesare pentru o mai bună înțelegere a faptelor studiate. Recomandând să parcurgeți mai întâi manualul încrucișat (pe epocă), apoi să-l repetați pe lungime (pe subiecte sau țări omogene), ne-am gândit să obținem o mai bună înțelegere a evenimentelor. Istoria luptei prinților germani cu cavalerii și țăranii rebeli, iar apoi cu împăratul în prima jumătate a secolului al XVI-lea. va primi acoperire diferită, în funcție de faptul că este trecută în legătură cu istoria Reformei și în paralel cu evenimentele din epoca Reformei din alte țări, sau în legătură cu întreaga istorie a Germaniei, ca unul dintre momentele din procesul de fragmentare a acestuia în gesturi separate de prinți. Ca să nu mai vorbim de faptul că revenirea la un fapt familiar într-o altă conexiune va face posibilă înțelegerea semnificației acestuia într-un mod mai versatil, se poate întâmpla și ca doar la o a doua lectură elevul să primească în general impresia potrivită a faptului. , pe care faptul la prima cunoaștere cu acesta nu l-a produs. Un manual poate obține același rezultat nu numai prin construirea adecvată a părților care nu pot fi finalizate în aceeași ordine, ci și printr-o prezentare secundară a unor fapte deja familiare. Mă voi referi la cele spuse mai devreme despre necesitatea plasării în istoria antică a unui paragraf special despre Egipt după căderea independenței sale, în care faptele împrăștiate în alte părți ale manualului să fie repetate în legătură generală, sau despre necesitatea pentru același ghid de istorie antică a departamentului, care a rezumat tot ce ține de relațiile politice și culturale ale lumii antice. În general, paragrafele individuale ale unui manual nu ar trebui să ofere întotdeauna studenților doar un lucru nou, care era anterior necunoscut elevilor din manual, cel puțin necunoscut. De exemplu, istoria reformei din secolul al XVI-lea. trebuie să fie cu siguranță legată de starea Bisericii Catolice și de diferitele mișcări din ea din ultimele două secole înainte de reformatorii secolului al XVI-lea. În manual

„în istoria mijlocie, [bineînțeles, va fi un loc pentru declinul moral al papalității și al clerului, și al marii schisme, și al consiliilor din secolul al XV-lea, și al Viclef și al lui Hus, și în istoria individuală. țări în acest timp studentul va face cunoștință cu cazuri de opoziție politică față de papalitate din partea suveranilor individuali, familiarizarea cu umanismul într-unul dintre primele capitole ale manualului de istorie modernă îi va oferi studentului mai multe fapte pentru a caracteriza noile nevoi spirituale. . Întrucât, totuși, toate aceste fapte sunt cunoscute studentului, nimic nu-l împiedică să repete despre ele ceea ce este necesar în scopul explicării genezei Reformei, comparându-le într-un loc și într-o nouă legătură. Știința constă nu numai în cunoașterea generalizată, ci și în generalizarea cunoștințelor, nu într-un rezultat final, ci și într-o metodă. Este de neconceput și nu este necesar, desigur, să-i învățăm pe elevii de liceu metoda cercetării istorice, ca sarcină specială a unui istoric de știință, dar este necesar să-i introducem simultan în utilizarea metodei gândirii istorice. . Manualul ar trebui să ofere elevului o opinie generalizată, de ex. cunoștințe prelucrate științific, dar atunci când se prezintă ocazia, manualul însuși trebuie să generalizeze cunoștințele, ca să spunem așa, în fața ochilor elevilor , prezentându-le fapte deja familiare într-o nouă combinație și într-o nouă lumină. Punând direct un astfel de manual, este rezonabil în sine, nu ar fi pedagogic, dar dacă poate fi în calea unei mai bune înțelegeri și aprobări în memoria faptelor, nu va fi neglijat prin aceasta și în dezvoltarea intenționată a abilităţile formale ale elevului în studiul mamei istorice.

„Resumele istorice, care repetă fapte deja cunoscute studenților, pot fi atât lungi, cât și scurte, pot lua locul unor paragrafe independente și pot fi reduse la câteva fraze în paragrafe cu conținut complet nou, dar în toate cazurile aceste CV-uri se vor distinge printr-o mai mare măsură. abstracția prezentării, deci ca și noi înșine va fi rezultatul unei scurte generalizări. Le numesc CV chiar dacă joacă rolul de introducere, așa cum se poate spune, de exemplu, despre luarea în considerare a cauzelor și precedentelor Reformei. Odată o considerație abstractă - și un astfel de personaj va fi cu siguranță prezent în orice analiză a cauzelor unor astfel de fenomene (cum ar fi căderea Imperiului Roman, cruciadele, ascensiunea Moscovei, Reforma etc. - încă o discuție abstractă). se va referi doar la acele fapte, care sunt deja cunoscute de studenți, va fi de înțeles pentru ei și nu va reprezenta un pericol în ceea ce privește dezvoltarea vorbirii inactive, care apare adesea la cititorii foarte tineri care preiau cărți care sunt încă prost înțeles de ei

Nyu. Dimpotrivă, discuțiile rezumative ale manualului – care, de altfel, s-ar putea să nu fie memorate – ar trebui să joace rolul de a ghida exemplele despre modul în care faptele ar trebui folosite în lucrările scrise pe teme istorice, cel puțin pe baza materialului cuprinse numai în manual. Dimpotrivă, trebuie să evităm în orice mod

posibil recenziile generale și discuțiile de natură programatică, așa cum găsim în manualul lui Shulgin. De exemplu, el prefață prezentarea istoriei noi din perioada reformei cu un capitol despre „o nouă direcție în viața societății și a omului și împărțirea istoriei timpurilor moderne”, unde sunt date o serie de generalizări, făcute pe baza unor fapte care vor fi doar expuse. Recenziile sale generale ale perioadelor individuale, care sunt precondiții pentru luarea în considerare a acestora, au același caracter: acestea sunt și programe generalizatoare care nu pot fi înțelese de elev, când chiar și termenii aflați în aceste discuții programatice sunt încă de neînțeles pentru elev.

Deci, în general, permitem istoria în manuale alături de narațiune și raționament, dar ca dispozitiv auxiliar în narațiune, care loc nu poate aparține decât elementului descriptiv. Așa cum descrierea fenomenelor individuale (de exemplu, o anumită structură de stat) ar trebui să fie științifică și nu să urmărească obiectivele, să zicem, descrierii artistice, tot așa discuțiile dintr-un manual de istorie ar trebui să fie exclusiv științifice în natură. Scopul lor nu poate fi decât o explicație științifică a faptelor, și nu derivarea din acestea a unor lecții practice de natură morală sau politică sub formă de fabule morale. În general, un manual ar trebui să se distingă prin obiectivismul prezentării în sensul libertății de prejudecăți naționale, religioase și alte prejudecăți similare, iar orice încercare de a extrage învățături morale din cazuri individuale sunt inutile. Ele nici măcar nu ar trebui să fie sub forma unor astfel de generalizări precum se fac uneori când profită de un caz separat pentru a declara că acesta este întotdeauna cazul, deoarece împotriva fiecărui caz de triumf, să zicem, de virtute și pedeapsă a viciului, unul. poate constitui un caz de două sau trei cazuri de victorie a răului și moartea binelui. Nu este sarcina unui manual de istorie să ofere studenților o viziune morală și socială gata făcută. El trebuie doar să-l ajute pe tânăr în munca care o are în fața lui de a dezvolta în mod independent o viziune asupra lumii, deoarece în momentul istoric pe care îl trăim, acest lucru este imposibil fără cunoașterea istoriei, pe baza căreia toate științele umaniste și sociale își transferă cercetările. Un manual de istorie, prin însăși prezentarea sa, ar trebui să insufle elevilor respectul pentru istorie.

adevărul teoretic și să-i învețe să vadă și să înțeleagă oamenii în cele mai îndepărtate vremuri de noi și în țări a căror viață la prima vedere ne poate părea complet străină.

IX.

Termin notițele mele luând în considerare modul în care ar trebui folosit un manual atunci când predau și voi avea în vedere în primul rând un manual de tipul celor discutate, iar pe parcurs voi atinge problemele în general legate de problema predării istoriei.

Principiul general, pe care l-am expus deja la începutul acestor note, este că nu tot ceea ce poate conține un manual trebuie memorat și că,

în același timp, predarea istoriei nu trebuie să se limiteze doar la ceea ce este transmis. în manual. În alte locuri s-a spus deja de mai multe ori și cu diverse ocazii că multe din manual nu puteau fi citite decât. Acestea ar putea fi, în primul rând, diverse paragrafe cu caracter introductiv, al căror scop este doar completarea golurilor cronologice. Ca exemplu special, voi indica, probabil, istoria politicii externe în perioada de timp dintre sfârșitul războaielor de succesiune spaniolă și Marele Război de Nord și începutul războiului de succesiune austriacă. Pentru coerența prezentării generale a politicii internaționale este necesară o scurtă mențiune a acestei perioade, iar studenții ar trebui să citească despre ea având în vedere faptul că ar putea fi necesare unele fapte din această perioadă. În al doilea rând, s-ar putea citi doar recenzii sumative, cum ar fi secțiuni despre cauzele reformei și precedentele acesteia, care nu raportează niciun fapt nou. În al treilea rând, ar fi convenabil să citești doar pasaje pe care elevii în general le pot cunoaște, dar care le-ar fi greu să le transmită ulterior în propriile cuvinte. Aici aș include, de exemplu, caracteristici ale tendințelor filozofice acceptabile în manuale (diferențe între Platon și Aristotel, între Descartes și Bacon etc.) sau indicații generale ale dezvoltării cunoștințelor științifice. În plus, profesorul de istorie trebuie să taie mult din cauza lipsei de timp și a pregătirii scăzute a componenței clasei date, iar programul servește întotdeauna ca indicație generală a cerințelor minime de la elevi. Sunt complet de acord cu prof. Vinogradov, care a considerat necesar să aloce secolului al XIX-lea mult mai mult spațiu în manualul său de istorie modernă decât era acceptat până acum, dar înțeleg și foarte bine că în treacăt acest lucru

un departament la o scară mai mare poate să nu aibă suficient timp și, într-un astfel de caz, profesorul ar trebui să fie capabil să sublinieze elevilor ceea ce este deosebit de important de știut în istoria secolului al XIX-lea și să lase doar acest lucru în seama lor. , după ce, totuși, am citit tot ce se spune despre secolul al XIX-lea în paginile manualului. În raport cu secolul care va fi în curând „trecut”, o astfel de lectură este cu atât mai necesară cu cât ar fi dificil să se arate o astfel de „carte de citit” pe care un profesor ar putea să o recomande elevilor pentru istoria secolului nostru. De la început, este posibil ca programul de istorie generală dintr-o anumită școală să nu conțină informații despre istoria internă a Poloniei - chiar dacă paragrafele relevante nu sunt memorate, dar acest lucru nu împiedică să fie citite atunci când parcurgeți istoria Reformei, istoria reacției catolice etc.sau cititi toate la rând într-o lecție dedicată secțiunilor poloneze.În cele din urmă, în esență, nici „programele eșantion” care se desfășoară în timpul predării, nici „manuale aprobate” conform cărora predarea este condus, nu trebuie să-l constrângă atât de mult pe profesor încât să nu-și poată îndeplini sarcina dificilă și responsabilă.Nu a adus nicio inițiativă personală sau viziune personală. Un manual are nevoie de o anumită flexibilitate, de o anumită mobilitate a părților astfel încât, fără nicio dificultate deosebită, profesorul să poată schimba ordinea în care elevii învață despre istorie, dacă ordinea în care este aranjat conținutul manualului i se pare incomodă în într-un fel. De asemenea, nu se poate refuza

profesorului dreptul de a omite cutare sau cutare în manual la propria discreție, în conformitate cu programul adoptat, cu timpul alocat pentru finalizarea cursului, cu nivelul de dezvoltare al clasei date și chiar și studenți individuali. În interesul problemei, se poate doar dori ca reamenajările pieselor și tăierilor să nu se facă în cursul cursului, ci să fie planificate în prealabil conform unui anumit sistem și pe baza unor considerații de natură generală. Mai ales la profesorii tineri care nu au încă ochiul profesorilor bătrâni, se întâmplă adesea să înceapă cursul cu diferite feluri de completări la manual, pe care chiar le va dicta elevilor, iar apoi își va da seama destul de târziu că nu va mai avea timp să termine cursul, iar acum mâna trece să taie pe „mai puțin important” din manual, chiar dacă ceea ce este tăiat este de o sută de ori mai important decât ceea ce a fost dictat în adăugarea la manual la începutul cursului. Autorii de manuale indică uneori ei înșiși, prin tipărirea cu caractere mai mici, lucruri care sunt mai puțin importante, dar astfel de indicații sunt cu greu necesare

către profesorii înșiși. Mă îndoiesc că acest lucru va fi necesar și pentru studenți. Pentru cei din urmă, este mai probabil să fie util să se marcheze cu caractere cursive sau aldine toate cele mai importante lucruri din text, dar chiar și fără acest lucru, cred, s-ar putea descurca fără el, lăsând în seama elevilor înșiși (cum este mai ales în rândul studenților care își studiază manualele sau prelegerile profesorale) pentru a sublinia sau a marca într-un alt fel ceea ce trebuie să acordați o atenție specială, astfel încât să aveți nevoie în special să vă amintiți sau ce ar trebui să vă atragă imediat atenția în timpul unei repetari rapide. Nu știu cât de mult este aprobat sau dezaprobat acest lucru în școlile noastre din punct de vedere al curățeniei rechizitelor școlare și al tratamentului atent al cărților în general, dar mi se pare că există o altă latură a întrebării. De asemenea, este necesar să se acorde elevului însuși o muncă independentă pentru a găsi ceea ce este cel mai important și esențial. Am văzut adesea manuale cu caractere cursive și caractere aldine și note de elev în ele, care nu coincid întotdeauna cu notele autorului.

Compilatorii oricăror manuale au întotdeauna în vedere că acestea vor fi predate sub îndrumarea unui profesor. Deși autorul nu se gândește să ofere pur și simplu o carte interesantă pentru lectură pentru copii sau tineri, care în popularitatea ei nu ar cere cititorilor săi să aibă un interpret special al conținutului ei, totuși, desigur, el vrea să ofere un adevărat manual școlar, care nu poate fi atât de distractiv și atât de ușor de înțeles încât să nu fie nevoie de un profesor.

În raport cu manualul de istorie, rolul profesorului ar trebui să fie dublu, iar aceasta este o întrebare secundară, cu ajutorul ce tehnici își face treaba. Se va adresa elevilor cu o prezentare coerentă („explicați” sau „spuneți”, și poate „să țină o prelegere”) sau să conducă o conversație cu ei („raționați” și „fă-i să raționeze”), cine știe cum . Fiecare profesor de istorie trebuie să-și dezvolte în cele din urmă propria tehnică, dar, în orice caz, manualul trebuie, în primul rând, să fie explicat și interpretat elevilor, iar în al doilea rând, conținutul său trebuie completat și însuflețit cu diverse detalii

și trăsături caracteristice. Profesorii care atribuie „aici și acum” par să fie excepția în zilele noastre, dar, din păcate, am auzit deseori de profesori care reduc „sarcina de lecție” la pur și simplu să citească în clasă acea parte a manualului pe care clasa ar trebui să o studieze. „Gata. pentru data viitoare.” Conform

pentru el este o pierdere de timp. Elevii pot citi singuri, pot asculta ceea ce se cere pentru următoarea lecție, nu pot avea motivații speciale: oricum, vor trebui să învețe acasă, pentru că, desigur, nu vă veți aminti doar o dată. Când conținutul lecției atribuite este prea simplu și de înțeles, nu este un păcat să întrebi pur și simplu „de acum până la acestea”, dar când un loc necesită lămuriri, trebuie citit, dar cu explicații, pe care profesorul le are apoi dreptul de a cere la verificarea cunoștințelor clasei, adică .-e. când cer lecții. Este clar că explicațiile necesare trebuie date înainte de pregătirea lecției corespunzătoare de către elevi și nu numai că însuși conținutul lecției date trebuie explicat, dacă este necesar, ci și relația dintre faptele noi și cele vechi deja cunoscute. la clasă ar trebui să fie arătate, adică trebuie clarificate legăturile cauzale sau evolutive dintre ele, asemănările sau deosebirile care pot fi găsite între ele etc.. Prin aceasta, profesorul trebuie să încerce întotdeauna mai ales ca elevii să nu piardă din vedere întregul, care le este comunicat. pe părți în lecții separate *). Este mai bine să evitați să spuneți studenților detalii și tot ceea ce poate servi, ca să spunem așa, doar pentru animație și decor. Aceasta este deja a doua sarcină a unui profesor de istorie. Din experiența mea personală de profesor de gimnaziu – și am fost acolo timp de cinci ani – am ajuns la concluzia că cel mai bine este să spun din timp lecția repartizată elevilor cu diverse detalii care nu sunt cuprinse în manual, cu caracteristici ale persoanelor, anecdote despre ei etc., în mod pozitiv nu merită: elevii ascultă, iar când îi întrebi mai târziu, răspund așa cum se spune în manual și își amintesc foarte puțin din povestea ta. După mai multe încercări nereușite de a stabili predarea conform acestei metode, am apelat la un sistem diametral opus, care a funcționat perfect, și am început să ader cu fermitate la noua metodă și să introduc diverse îmbunătățiri în ea. Această a doua tehnică a constat în a le spune elevilor exact ce au de pregătit pentru următoarea lecție (sau două-trei lecții). De exemplu, studenții au trebuit să termine istoria domniei lui Ludovic al XIV-lea, împărțită în trei ori, așa că am dedicat întreaga oră sau cea mai mare parte a ei unei povești despre rege.

*) Prin urmare, atunci când cereți o lecție, nu vă puteți limita la o lecție obișnuită, ci ar trebui să o întrebați și pe cea veche. Conținutul celor mai importante cunoștințe istorice ar trebui să fie întotdeauna evident, precum și conținutul regulilor gramaticale sau al teoremelor geometrice.

istoria lui Ludovic al XIV-lea, pe care studenții tocmai îl cunoscuseră în manual. În această poveste nu puteam decât să menționez ușor câteva fapte cunoscute din manual, sau chiar să le parcurg direct în tăcere, pentru a putea vorbi mai detaliat despre ceilalți sau a le prezenta elevilor pe cele care nu au fost menționate în manual. Uneori, o astfel de poveste se transforma într-o prelegere, ceea ce era cu atât mai înțeles de studenți pentru că, în general, tocmai învățaseră materia dintr-un manual și știau bine cine erau diferiții Colbert, Louvois, Bossuets și Fenelon, despre cine. diferite detalii au fost raportate într-o prelegere similară. Nu insist deloc ca comunicarea către studenți a diverselor detalii despre ceea ce învață pe scurt din manual să se facă neapărat sub forma unei prelegeri. Depinde mult de mentalitatea și darul de cuvinte al profesorului, mult depinde de vârsta și gradul de dezvoltare al elevilor, mult și de natura subiectului.Într-o școală secundară, puteți citi util o prelegere cu conținut care descrie personalitatea și domnia lui Ludovic al XIV-lea, dar nu este deloc convenabil în raport cu geneza și principalele trăsături ale feudalismului, pentru care cel mai bine este să rămâneți la textul manualului și să îl comentați, raportând pe parcurs (când atribuiți un lecție sau atunci când o cere) și diverse feluri de detalii care explică mai bine sau reprezintă mai clar esența problemei. Mai mult, prezentarea orală a profesorului poate fi înlocuită cu citirea în clasă sau în afara clasei (cu testare) a pasajelor specificate.

Profesorul ar trebui, de asemenea, să explice manualul și să-l completeze atunci când cere lecții. Procesul de a cere lecția, poate că nu există un sens didactic atât de important, ca în predarea istoriei, decât dacă te uiți la cererea, ca în singurul, singurul scop în acela în care elevii pregătesc lecțiile. Discuția lecției ar trebui să fie o conversație între profesor și clasă, în timpul căreia aceștia să efectueze în comun diferite operații mentale asupra faptelor cunoscute de elevi, care sunt posibile doar cu un număr limitat de fapte și un anumit grad de dezvoltare a studentii. Scopul principal al predării istoriei este, desigur, acela de a împărtăși elevilor o anumită cantitate de cunoștințe, pe deplin înțelese și asimilate în mod conștient de către aceștia, dar dacă în același timp, datorită acestei predari, are loc și dezvoltarea abilităților formale ale elevilor , atunci acest aspect al problemei nu trebuie neglijat. Este timpul să încetăm să atribuim subiecților individuali o funcție specială în dezvoltarea abilităților formale în

un tip de memorie, vorbire lină și consistentă, capacitatea de a abstractiza sau generaliza, de a analiza sau observa. Toate obiectele în mod egal, deși în grade diferite, desigur, pot contribui la dezvoltarea memoriei la un copil, adolescent sau tânăr, capacitatea de a-și exprima gândurile și diferite abilități de gândire. Am spus deja că viziunea predării istoriei ca modalitate de a dezvolta memoria elevilor sau de a-i învăța să spună bine povești este atât depășită, cât și în esență eronată. Predarea fiecărei discipline dezvoltă memoria și învață să exprime gânduri, pentru că peste tot trebuie să-ți amintești ceva și apoi să prezinți profesorului ceea ce ai învățat.

Operațiile mentale din partea elevilor ar trebui să fie solicitate nu numai la rezolvarea problemelor matematice sau la aplicarea regulilor gramaticale la traduceri și așa-numitele analize, ci și în conversațiile dintre profesor și clasă despre diverse evenimente și fenomene istorice. În istorie, pot exista și sarcini, ca în matematică, și analize, ca în studiul gramatical al unei limbi: a găsi motivul unui fapt, a descompune un motiv complex în părțile sale componente, a crea un lanț cauzal între două. fapte care nu sunt legate direct, pentru a arăta modul în care acestea modifică consecințele aceleiași cauze în condiții diferite, a determina semnificația fenomenului ca moment cunoscut de dezvoltare într-un anumit proces evolutiv, a arăta interacțiunea a două procese paralele, a găsi asemănări sau diferențe între două (sau mai multe) instituții două fenomene culturale, două procese etc. Pentru istorie, ar fi chiar posibil să se întocmească aceeași carte de probleme ca cea care există pentru disciplinele de matematică și chiar o carte de probleme adaptată direct unui manual specific și aceasta nu ar fi o colecție de întrebări repetate, ci astfel de întrebări, pe baza cărora nu există nici măcar răspunsuri gata făcute în manual. Principalul lucru, însă, nu este într-un astfel de manual, ci în asigurarea faptului că profesorii de istorie sunt oameni care își cunosc, înțeleg și iubesc materia, care au trecut printr-o școală istorică specială la universitate, care nu rup legăturile cu știința, familiarizați temeinic cu materialul educațional și cu conducerea pe care și-au ales-o. Astfel de profesori vor explica cu înțeles ceea ce este de neînțeles sau obscur din manual și vor spune povești interesante și vor încuraja elevii să se angajeze într-o lectură istorică serioasă și să-i învețe să gândească istoric, transformând întrebările din lecții în conversații științifice sau solicitând elevilor subiecte istorice pentru lucrări scrise. .

Permiteți-mi să notez în general că lucrările scrise pe teme istorice

poate fi, de asemenea, de mare ajutor atunci când predați istoria. Li se poate da un caracter foarte divers. Uneori, manualul în sine poate servi ca material pentru astfel de „eseuri”, în acele cazuri în care elevilor li se pun întrebări mici care nu necesită prea multă pregătire și citirea prealabilă a oricăror manuale și surse pentru soluționarea lor. Adesea, lucrările istorice înseamnă doar lucrări pe teme istorice, dar de natură complet literară, precum cele susținute de profesorii de literatură. Mă refer și la mici lucrări scrise, în care cel mai important ar trebui să fie rezolvarea unei probleme istorice aflate în puterea elevului, și nu o simplă prezentare a ceva deja gata. Un profesor informat și experimentat va avea destul de multe subiecte pentru astfel de sarcini.

Manualul ar trebui să fie completat în așa fel încât să rămână suficient timp pentru repetarea generală, care, de altfel, ar putea fi efectuată nu în ordinea în care a fost completat. Acest lucru a fost deja spus anterior, dar aici voi adăuga că cel mai bine ar fi să repetam mai întâi istoria țărilor individuale, apoi să trecem la istoria relațiilor internaționale și să completez totul prin repetarea recenziilor generale ale epocilor individuale, adică. în ordinea

inversă a ordinii în care secțiunile numite se succed una după alta în manual, construite după planul conturat mai sus. Din nou, vorbind în termeni de schemă, mai întâi trebuie să parcurgeți istoria, apoi de-a lungul, dar în această repetiție, începeți cu ultimele rubrici (istoria țărilor individuale) și terminați cu primul. Scopul unei astfel de repetiții este de a reproduce în memoria elevilor tot ceea ce s-a învățat într-o nouă legătură, iar în acest caz este mai bine să începem cu fapte de însemnătate mai locală pentru a încheia cu fenomene de natură cea mai generală.

Desigur, cel mai bine ar fi ca pentru fiecare parte a manualului să existe o carte compilată pentru lectură la clasă sau extracurriculară în legătură cu aceasta, care ar putea oferi și material pentru lucrări scrise pe teme istorice. La fel, ar fi bine ca atlasul istoric pe care îl vor folosi elevii să fie întocmit în raport cu manualul din care urmează cursul de istorie *). Dar nici una, nici alta nu ar trebui, desigur, excluse

*) Nu analizez aici în detaliu problema unui atlas istoric pentru licee. Voi spune doar că nu ar trebui să fie doar un atlas al granițelor între teritoriile individuale ale statului în momente diferite, ci și un atlas al teritoriului cultural. Pe lângă atlasul detaliat, manualul în sine ar trebui să conțină fișe mici pe care să fie scrise cele mai necesare date care să ajute elevul mai bine

utilizarea altor cărți și atlase. Cu cât biblioteca școlii este mai bogată în astfel de materiale, cu atât mai bine. Profesorul și elevii trebuie să aibă întotdeauna la îndemână cărțile necesare, diverse atlase și ilustrații (obiecte de cultură cotidiană, monumente de artă, portrete ale unor personaje istorice, fotografii din picturi cu conținut istoric etc.). Pe vremea când învățam la gimnaziu (a doua jumătate a anilor 60) și chiar și când eram deja profesor la gimnaziu, nu existau astfel de manuale care există în prezent sub formă de antologii istorice, ghiduri populare de istorie. ale unor țări individuale sau aspecte ale vieții publice, biografii ale unor persoane de seamă etc. Pe lângă literatura școlară și populară, profesorul poate, și chiar și în alte cazuri direct ar trebui, să prezinte elevilor în fragmente lucrări istorice serioase sau să indice una sau alta . dintre ele ca ajutoare în lucrările scrise pe teme istorice . Operele literare trebuie să fie eliminate și de profesorul de istorie. Uneori pot fi citite direct ca monumente, dacă se raportează în timp la epocile studiate. Ar fi așadar bine să parcurgem istoria literaturii ruse în paralel și în legătură cu istoria generală a Rusiei, dar și în general. Trecând prin acestea din urmă, nu strică să citești, măcar doar bucăți, din acele monumente care trebuie menționate în curs (cronica inițială, „Povestea campaniei lui Igor”, „Corespondența lui Kurbsky cu Ivan cel”. Teribil”, „Ordinul Ecaterinei a II-a” etc.) P.). Același lucru se poate face și în raport cu istoria generală, mai ales că în școlile noastre nu se predă istoria literaturilor străine (de exemplu, fragmente din „Cântecul lui Roland”, din „Scrisorile oamenilor întunecați”, din „În lauda lui”. Nebunie”, din discuțiile lui Rousseau despre științe și arte etc.). Pe de altă parte, lucrările literare

ulterioare pe teme istorice pot fi citite în clasă (în special pentru studenții mai tineri) în legătură cu evenimente relevante. Nu cred, totuși, că ar fi util să includem material poetic direct în manuale, așa cum se face uneori, aparent, pentru ca acestea să nu pară prea uscate.

imaginați-vă schimbări teritoriale în epoci egale și răspândirea oricăror fenomene culturale comune. De exemplu, pentru istoria epocii reformelor ar fi nevoie de o carte specială a imperiului lui Carol al V-lea și aceeași carte de răspândire a formelor egale de protestantism. Tabelele cu hărți atât de mici ar trebui lipite în carte, astfel încât elevul să le poată folosi, avându-le lângă textul citit.

Alegerea unei facultăți și urmarea unui curs universitar. Ed. al 2-lea. 1900. C. 40 copeici.

Les paysans et la question paysanne en Franse au dernier quart du XVIII siècle. Paris. 1899. C. 12 fr. (Ediția în limba rusă este epuizată).

Causes de la chute de la Pologne. Vevey. 1893. C. 1 fr.

Upadek Polski w literature historycznej. Cracovia 1892. Ts. 3 guld. (Ediția în limba rusă este epuizată).

IMPRIMAT:

„Carte de antrenament pentru noua istorie”. N. I. Kareeva.

Biblioteca „Runiverse”

Abonament deschis pentru 1900 (al 11-lea an de publicare)

DESPRE REVISTA PEDAGOGICĂ GENERALĂ PENTRU SCOALA ȘI FAMILIE

„ȘCOALA RUSĂ.

În 1899, „Școala Rusă” a publicat, printre altele, următoarele. articole; 1) Eseuri despre starea actuală a poporului inițial, educația în Occident. Europa. M. I. Strakhovoy; 2) Eseuri despre istoria școlii rusești. E.V. 3) Reînvierea școlilor duminicale. Y. V. Abramova; 4) Școala Primară Minpst. Oameni. Iluminarea. V. I. Farmakovskago; 5) În zorii școlii zemstvo. (din amintirile unui vechi profesor). S. A. Bobrovsky; 6) Probleme de învățământ public în adunările zemstvo din sesiunea din 1898. I. P. Belovonsvago; 7) Măsuri de combatere a alcoolismului prin școală. A. S. Virenius; 8) Caracterul, metodele de studiere a lui și clasificarea tipurilor sale. J.E. E. Obolensvago; 9) Gânduri despre educație și formare. K. P. Yanovsky; 10) Educație nouă. N. θ. Arfpeva; 11) Despre psihologia tinerelor noastre generații. N.P.P.; 12) Întrebarea profesorului într-o școală publică. I. P. Belovonsvago: 13) Cele mai accesibile metode de pregătire a candidaților pentru posturi didactice în școlile publice.

A. P. Ramenskogo; 14) Schimbări de dorit în organizarea posturilor temporare. Cursuri dagogice. V. G. Zimnitsvago; 15) 0 formarea pedagogică a cadrelor didactice pentru instituţiile de învăţământ secundar. O serie de articole: M. A. Miropieva, A. I. Anastasiev, A. I. Kirpichnikov, A. S. Virenius și Ya. G. Gurevich; 16) Pe problema reformei sistemului de învăţământ secundar. Ya. G. Gurevici; 17) Note despre predarea limbii ruse la prima etapă. V. II. Vakhterova; 18) Predarea lecturii expresive în instituţiile de învăţământ inferior şi secundar. V. G. Zimnitsvago; 19) Despre semnificația principiului genetic în metodologia aritmeticii inițiale. Cl. Tihomirov; 20) Metode germane și ruse de aritmetică pentru secolul curent. M. I. Uspenski; 21) 0 citind psalmi in scoala elementara. A. θ. Sokolova; 22) Rutină în predarea geografiei. θ. G. Shubina; 23) 0 curs de istorie in scoala primara. E. Cebysheva-Dmitrieva; 24) Despre predarea istoriei în liceu. N. I. Kareva; 25) Pe problema organizării predării limbilor antice în gimnaziile noastre. A. P. Flerova; 16) Despre organizarea pedagogiei didactice în gimnaziile pentru femei. A. P. Nechaeva; 27) 0 organizare

a predării limbii ruse în clasa a VIII-a a gimnaziilor feminine. P. A. Selivanova; 28) Învățământul agricol pentru femei

V. Biriukovici etc.

În fiecare carte a „Școlii ruse”, cu excepția departamentului de critică și bibliografie, publică: o cronică a educației publice în Occident. Europa E. R., cronica educației publice din Rusia și cronica bibliotecilor publice de Y. V. Abramov, cronica școlilor duminicale de Kh. D. Alchevsva și M. N. Saltykova, cronica de educație profesională de V. V. Biryuvovich etc.

„Școala Rusă” este publicată lunar în cărți, nu mai puțin de cincisprezece exemplare. foi fiecare. Prețul abonamentului: în Sankt Petersburg fără livrare - șapte ruble, cu livrare 7 ruble. 50 copeici; pentru nerezidenți cu poștă - opt ruble; în străinătate – nouă ruble. pe an. Profesorii din mediul rural care se abonează la revistă pe cheltuiala lor pot primi revista pentru șase ruble. pe an, cu plata în două rate. Orașele și zemstvos care eliberează cel puțin 10 exemplare beneficiază de o concesiune de 15°/o.

Se acceptă abonamente la redacție (Str. Ligovskaya, 1).

Editor-editor Y. G. GUREVICH.

Biblioteca „Runiverse1”

Vândut în toate librăriile celebre din Sankt Petersburg și Moscova

publicații de Y. G. GUREVICH:

1) Istoria Greciei și Romei (Curs sistematic). Editura

nie 7, corectat. 1899 Pret 1 rub. Acordat de Comitetul Științific al Min. Nar. Premiul pentru Iluminare numit după Peter V.

2) Trecerea în revistă a principalelor fenomene ale istoriei medii în întreaga lume

S.U.A. Pret 60 copeici.

3) Antologie istorică despre noi și recente

povestiri. T. I, ediția a IV-a. Preț 2 ruble. 50 k.

4) La fel. T. II, ediţia a VIII-a. Preț 2 ruble.

5) Antologie istorică despre istoria Rusiei, co-

pusă în scenă de Ya. G. Gurevici și B. A. Pavlovich. T. I, ediția a IV-a. Pret 1 rub. 75 cartea T. II, ed. al 4-lea. Preț 2 ruble. 25 de copeici

6) Antologie istorică despre istoria Rusiei (Time

Petru cel Mare), compilat de Ya. G. Gurevich. T. Ediția a 3-a, a 2-a. Preț 2 ruble. 25 k.

7) Comparativ - tabele rezumative asupra noului

și istoria modernă. Pret 80k.

8) Originea Războiului de Succesiune Spaniolă și

interesele comerciale ale Angliei. Lucrarea lui Ya. G. Gurevici. Pret 1 rub.

9) Semnificația domniei lui Ludovic al XV-lea și personalul său

ness. Conferință introductivă susținută la Universitatea din Sankt Petersburg la 20 septembrie 1885 de profesorul asistent privat Ya. G. Gurevich. Pret 20 copeici.

DEPOZITUL tuturor publicațiilor menționate se află în librării:

M. Zalshupin. Varșovia, Lumea Nouă, 24. Birou din Sankt Petersburg, Bolshaya Moskovskaya, JX" 11.

M. Stasyulevici. Sankt Petersburg, Vas. Ost., 5 rând, nr. 28.

Biblioteca „Runiverse”

Abonamentul a fost deschis în 1900

(ANUL 11 DE PUBLICARE)

PENTRU REVISTA PEDAGOGICĂ GENERALĂ PENTRU SCOALA ȘI FAMILIE

LSH NIS."

PUBLICAT DE EDITORII Y. G. G. G. G. G. GUREVICH A.

În anul 1900, revista „Școala Rusă” va fi publicată după același program și cu același personal ca în 1899. Revista este publicată LUNAR în cărți, nu mai puțin de CINCISTE coli tipărite fiecare.Preț abonament: la Sankt Petersburg fără livrare—Șapte ruble pe an, cu livrare șapte ruble cincizeci de copeici;pentru nerezidenți cu transport maritim OPPT ruble;cu expediere în străinătate NOUĂ ruble.Zemstvos care sunt abonați la cel puțin 10 exemplare ale revistei beneficiază de o concesiune de 15°/o. Rural profesorii care se abonează la revistă în cont propriu, pot primi revista pentru șase ruble pe an, cu plata în două rate.

Următoarele persoane participă la „Școala Rusă”. persoane: Y. V. Abramov, Kh. D. Alchevskaya, A. I. Anastasov, M. A. Andreyanov, I. T. Annensky, M. A. Antonovich N. θ. Arepiev, T. P. Baltalon, V. L. Bernstamm, V. V. Biriukovici, S. A. Bobrovsky A. V. Beletsky, I. P. Belokonsky, prof. D. θ. Belyaev, prof. N. I. Bystrov, prof. N. P. Vagner, V., P. Vakhterov, P. I. Weinberg, prof. A. D. Weisman, H. X. Vesel, A. S. Virenius, E. M. Garshin, V. P. Genning, M. Yu Goldshtein, V. V. Gorinevsky, Ya. G. Gurevich, N. G. Debolsky, M. I. Deykov, A. A.

Dmitrevsky. I. I. Ev* seev, K. V. Elnitsky, I. P. Zhitetsky, P. V. Zasodimsky, K. A. Ivanov, prof. D. N. Kai-gorodov, A. M. Kalmykova, P. θ. Kapterev, prof. N. I. Kareev, V. A. Keltuyala, N. A. Krichagin, prof. A. I. Kirpichnikov, E. P. Kovalevsky, D. A. Koropchevsky, A. A. Krasev, prof. Iu. A. Kulakovski, prof. N. N. Lange, M. K. Lemke, V. A. Latyshev, prof. Π. F. Lesgaft, I. 3. Mandelstamm, θ< S. Matveev, I. I. Meshchersky, P. G. Mizhuev, K. N. Modzalevsky. prof. V. I. Modestov, Ya. G. Mor, A. P. Nalimov, L. E. Obolensky, N. θ. Odintsov, prof. I. G. Orshanskiy, S. A. Ostrogorskiy, 0. X. Pavlovich, M. L. Leskovskiy, N. I. Poznyakov, A. P. Ramenskiy, 0. I. Rogova, V. L. Rozenberg, N. A Rubakin, Ya. I. Rudnev, M. N. D. Semenov, Simonov, S.kova K. K. Saint-Hilaire, A. F. Sokolov, E. A. Solovyov, K. M. Staniukovici, A. N. Strannolyubskiy, M. I. Strahova, prof. A. S. Trachevsky, N. V. Tulupov, A. M. Tyutryumov, V. I. Farmakovsky. A. P. Flerov. V. A. Flerov, K. Yu. Tsirul, V. V. Chasovnikov, Dr. V. F. Yakubovich,

S. I. Shokhor-Trotsky, A. N. Shchukarev, K. P. Yanovsky și alții.

Abonamentele sunt acceptate la biroul principal al redacției (colțul Ligovskaya și Basseynaya, gimnaziul Gurevich) și în librăriile Novaya Vremya și Karbasnikov.

Editor-editor Ya. G. Gurevici.